

ALEXANDREIS

SIVE

GESTA ALEXANDRI MAGNI

LIBRIS X COMPREHENSA

AUCTORE

GUALTERO DE CASTELLIONE

Ex veteribus mss. bibliothecarum S. Galli et Montis Angelorum in lucem edita opera R. P. F. Athanasii Gugger, S. Galli monachi, superiorum permissu, in monasterio S. Galli, formis ejusdem, anno partæ salutis M. DC. LIX. — In-12.

(Juxta exemplar in bibliotheca Argentinensi asservatum, quod nobis gratiose transmisit D. JUNG, eidem bibliothecæ præfectus.)

CANDIDO LECTORI SALUTEM.

En tibi, candide Lector, opus novum, ut sit antiquum, nusquam, quod sciam, editum (6), a multis cupide inspectum et desideratum, non minus antiquitate quam eruditione venerabile. Auctor est quidam Gualterus de Castellione : scripsit annis abhinc trecentis circiter, vir ut in poetica, sic in omni disciplinarum genere, præcipue sanetarum litterarum cognitione instructissimus. Gesta Alexandri M. sic prosequitur, ut et ingenii acumine, et judicii acrimonia cum veteribus illis, quos egregie æmulatur, in certamen venire posse videatur; venustus totus et floridus, plenus succi, sententiis densus, et sæpe seipsum velut excedens, auream illam Q. Curtii brevitatem non solum imitatus, sed etiam assecutus. In hoc edende nactus sum exemplaria duo mss. vetusta, alterum ex bibliotheca celeberrimi monasterii Montis Angelorum, ordinis S. P. Benedicti, a R.^{mo} ejusdem cœnobii; eruditissimoque abbate mihi communicatum, alterum vero ex nostra, id est S. Galli vetere armario depromptum, et glossa interlineari explicatum, quam et prius illud exemplar, sed rariorem habet, prorsus ut persuadear in scholis hunc auctorem olim publice prælectum fuisse : ut quod de Aristotelis philosophia conjuncta cum pomeridiana rhetoricorum exercitatione traditur, id de Q. Curtio, et hoc auctore alternis in humanioribus explicato factum fuisse conjecturem. Videtur id ex epitaphio, quod sibi met auctor concinnavit, haud obscure colligi posse. Ut tamen in rebus humanis nihil est ex omni parte beatum, ita sunt in hoc opere quæ displicere possint politioribus. Equidem ut de iis taceam quæ necessitas extorsit, uti sunt *topographus, Mesopotamia, Jerusalem, etc.*, tantus auctor beneficio cæsura: utitur forte nimis frequenter. Deinde Græcorum vocabulorum fuit negligentior, ea pleraque cum præfectorum militarium sint, et ex Historia Curtii, Plutarchi, etc., petantur,

(6) Fallitur, ut jam supra monuimus. Prolegomena editionis Lugdunensis anni 1558, quæ typis cur-sivis (Gallice *caractères de civilité*) impressa fuit, hic adnectere operæ pretium duximus :

Philippi Gualtheri poetæ, Alexandreidos libri decem, nunc primum in Gallia Gallicisque characteribus editi. — Lugduni, vendebat Robertus Granjon typis propriis. MDLVIII. Ex auctoritate regia.

Extrait du privilege du Roy.

Il ha pleu au Roy, nostre sire, de donner privilege et permission à Robert Granjon d'imprimer ce present livre, intitulé : *Alexandreidos*, de sa lettre françoise d'art de main : et pour remuneration de son invention, veult iceluy Seigneur, que nul autre, quel qu'il soit, en ce royaume, n'ayt à tailler poinçons, ne contrefaire la dite lettre françoise d'art de main, ne d'icelle vendre ne distribuer aucune impression, fors celle qui sera imprimée par ledit Granjon, sur certaines et grandes peines contenues aux lettres et privileges dudit Granjon : Et ce pour le temps et terme de dix ans consequutifs, à compter du jour et date des presentes ; quant à l'imitation desdits caractères d'art de main, et quant à l'impression dudit livre, du jour et date qu'il sera achevé d'imprimer. Et outre ce, ledit Granjon, tant pour cette œuvre que pour autres contenues et mentionnées en ses dites lettres, veult et entend que par l'extraict et inscription qui sera faicte d'iceluy en chacun livre, les defenses et inhibitions mentionnées aux privileges, sovent tenues pour

mutarique citra rerum gestarum confusionem non potuerint, ne lector offenderetur, mutato caractere, additoque asterisco notantur, mutatis solum propriis, quæ secum errorem trahunt et quibus ne Curtius utitur. Atque ut de voce *Darius* (cujus priorem utramque fere semper breviat), taceam, voces Græcæ multæ sunt, quæ ne dialecto salvari possunt, ut *Symmachus*, *Nicanor*, etc., quanquam quid Græcis non licet? cum et Virgilius *Orionem* pro libitu variet. Erant et inusitata quædam et obsoleta verba Latina, pauca tamen, quorum loco, ne vestis splendida his quasi maculis fuscaretur, alia substitui, illis interim in marginalia plerumque relatis, præter ablativum, *mediante*, qua voce, quia sæpe utitur, delectatus esse videtur. Discrepabant insuper exemplaria non sola verborum traiectione, quæ levis est, sed etiam diversitate, ut ambo haberentur, omissis tamen erratis, in marginalia rejeci pleraque. Librariorum errores graviores sane ita castigati, ne palam apparerent, facile istos ex mutato caractere conjiciet lector, non enim verisimile tales illos, nisi forte aliquos ab auctore commissos, cum alioqui sibi contrarius seipsum expugnaret. Dubia nonnulla cum se auctoritate etiam veterum tucantur, ut vox *temulentus*, *Clytus* quod æque per *y* scriptum reperitur, neminem offendit. Hæc sunt quorum te, benevole lector, admonitum volui. Vale, et fruire, interim, dum alii sequantur, meumque hunc de antiquitate in lucem protrahenda laborem æqui bonique consule.

suffisamment significes à tous imprimeurs et autres qu'il appartiendra : comme plus à plain est contenu aux lettres patentes dudit Granjon, données à Saint-Germain en Laye le xxvie jour de decembre l'an de grace mil cinq cens cinquante sept,

Ainsi signées :

Par le Roy,

Maitre Jehan Nicor, maistre des Requestes de l'hostel, present. Fizes.

R. Constantini epigramma.

Mænonium vatem qui quondam invidit Achilli
Magnus Alexander, nunc timet invidiam,
Postquam grandiloquum sensit sua facta poetam
Galtherum Ausonia sic cecinisse tuba :
Quem sibi præferri non indignetur Homerus
Qui nequedum poterat cæcus habere parem.
Hoc tamen adversus stimulos prætendit acutos
Invidiæ, Macedo, quique monarcha fuit,
Zeuxidis ad dictum alludens, regisque poetæque
Invidus esse potes, æmulus esse nequis.

Du latin, vers alexandrins.

Alexandre le Grand, chatouillé de l'honneur
Qu'Achille recevoit, ayant sa muse amye
Du mieux disant des Grecs, s'enfuriait d'envie :
Et or il craint qu'aucun seconde son erreur :
Quand il ha entendu, de Galther hault sonneur
Ainsi chanter ses faicts du cleron d'Ausonie :
Et qu'Homere aveuglé son premier ne le nie :
Qui jusqu'icy n'ha eu égal à sa grandeur.
Pourtant le Macédon (qui du bras de victoire
Au rond de l'univers fait retentir sa gloire)
Prépare aux traicts aigus de l'envieux arroy
L'apophthegme imité du tableau qui fait vivre
Le bon peintre Zeuxis. : « Du poete et du Roy
Tu peux estre envieux, et non pas les ensuivre.

R. Constantinus lectori

Equidem fore non dubito quin, quantum horum characterum novitas atque insolentia lectorem in admirationem converterit, tantum oblectet utilitas atque elegantia; quorum non solum typos ingeniose expressit Robertus Granjon, sed etiam, ut alter Dibutades Sicyonius, protypa et ectypa fecit et excudit. Primum quod ad characterum venustatem et facilitatem in legendo, horum certe forma non minus commendabilis cæteris, magis autem nostris usitata, quæ scribentis manum quam proximè reddit: ut scripturam ementiatur impressio, et quod manufactum, an typis excusum sit, postea possit dubitari. Usus autem erit non minimus tum nostris hominibus, tum exteris, quem litteratoribus exponendum relinquo; sine quorum opera, etiam vel ἀλογος τριβή utilitatem satis aperiet, efficietque ut hoc scripturæ genus non novum fuit, sed omnibus maxime familiare; quod jam etiam totius Europæ gentis præcipue, manus atterit. Nisi quis fortasse sua contemnens peregrina suspiciat, ob hoc ipsum merito, ut apud Romanos antiquitus, peregrinitatis accusandus atque castigandus, vel, ut loquitur Ulpianus, per pœnam deportationis ad peregrinitatem redigendus. Malus enim civis est quem barbara magis instituta capiunt quam patria, et cui plus placeat aliena respublica quam sua. Vale.

EPISTOLA AUCTORIS (7).

Moris est usitati cum in auribus multitudinis aliquid novi recitatur, solere turbam in diversa scindi studia, et hunc quidem applaudere, et quod audit, laude dignum prædicare; illum vero, seu ignorantia ductum, seu livoris aculeo, vel odii fomite perversum, etiam bene dictis detrudere, et versus bene tornatos incudi reddendos censere. Et mirum est humanum genus a prima sui natura, secundum quam cuncta, quæ fecit Deus, valde bona creata sunt, ita esse depravatum, ut pronius sit ad condemnandum, quam ad indulgendum, et facilius sit ei ambigua depravare, quam in partem interpretari meliorem. Hoc ego reveritus, diu te, o mea Alexandreis, in mente habui semper suppressere, et opus quinquennio laboratum, aut penitus delere, aut certe, quoad viverem, in occulto sepelire. Tandem apud me deliberatum est te in lucem esse profereendam, ut demum auderes in publica venire monumenta. Non enim arbitror meliorem me esse Mantuano vate, cujus opera mortali ingenio altiora carpere obrectantium linguæ poetarum, ac mor-

(Ms. Engelbergense quod sequitur habet :

EPITAPHIUM.

Istud scripsit, seu fecit, Gualterus auctor hujus libri, antequam carmen incæpisset, quia timuit morte præveniri :

*Insula me genuit, rapuit Castellio nomen,
Pertremuit modulis, Gallia tota, meis.
Gesta ducis Macedum scripsi, sed syncopa fati
Incæptum clausit obice mortis opus.*

(7) Deest in editione Lugdunensi.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

*Primus Aristotelis imbutum nectare sacro
Scribit Alexandrum, sceptroque insignit et armis,
Cecropidas regi rursus confæderat, arces
Diruit Aonias, numerosa classe profundum
Intrat, et appellens Asiam de nave sagittat.
Parcendumque ratus, hostem sine Marte triumphat,
Elatusque animo sub sole jacentia regna
Jam sibi parta putat, Asium de vertice montis
Inspicit, et patrias partitur civibus urbes,
Pergama miratur, et somnia visa retractat.*

LIBER PRIMUS.

Gesta ducis Macedum, totum ¹ digesta per orbem
Quam large dispersit opes, quo milite Porum
Vicerit et Darium, quo principe Græcia victrix
Risit, et a Persis redierit tributa Corinthum,

C Musa refer : qui si senio non fractus ² inermi
Pollice fatorum, nostros vixisset in annos,
Cæsareos nunquam loqueretur fama triumphos,
Totaque Rofmuleæ squaleret gloria gentis.

¹ longum. ² stratus.

VARIÆ LECTIONES.

Præradiaret enim meriti fulgore caminus
 Igniculis, solisque sui palleret in ortu
 Lucifer, et tardi languerent plaustra Bootæ.
 At tu cui major genuisse Britannia reges
 Gaudet avos, Senonum quo præsule non minor urbi
 Nupsit honor, quam cum Romam Senonensibus

[armis

Fregit, adepturus Tarpeiam Brennius arcem,
 Si non exciret vigiles argenteus anser,
 Quo tandem regimen cathedræ Rhemensis adepto
 Duritiæ nomen amisit bellica tellus,
 Quem partu effusum gremio suscepit alendum
 Philosophia suo, totumque Heliconæ propinans,
 Doctrinæ sacram patefecit pectoris aulam,
 Excoctumque diu studii fornace, fugata
 Rerum nube, dedit causas penetrare latentes.
 Huc ades, et mecum pelago decurre patenti,
 Funde sacros fontes, et crinibus imprime laurum,
 Ascribique tibi nostram patiæ camœnam.

Nondum prodierat naturæ plena tenellis
 Infruticans lanugo pilis, matrique parabat
 Dissimiles proferre genas, cum pectore toto
 Arma puer sitiens, Darium dare jura Pelasgis
 Urbibus², imperiique jugo Patris arva prementem
 Audit, et indignans, his vocibus exprimit iram:
 Heu quam longa quies pueris! nunquamne licebit
 Inter funereas³ acies mucrone corusco
 Persarum damnare jugum, profugique tyranni
 Cornipedem lentum celeri prævertere cursu,
 Confusos turbare duces, puerumque leonis
 Vexillo insignem, galeato vertice saltem
 In bello simulare virum⁴? verumne dracones
 Alciden puerum comprehensis faucibus olim
 Læ cunis domuisse duos? ergo nisi magni
 Nomen Aristotelis pueriles terreat annos,
 Haud dubitem similes ordini fortiter actus.
 Adde quod ætati florenti⁵ corpore parvo
 Major inesse solet virtus, viridisque juventæ
 Ardua vis supplere moras, semperne putabor,
 Nectanebi⁶ proles? aut⁷ degener arguar? absit!
 Hæc ait⁸, hæc secum dubitanti corde perorat:
 Qualiter Hyrcanis⁹ si forte leunculus arvis
 Cornibus elatos videt ire ad pabula cervos,
 Cui nondum totos descendit robur in armos,
 Nec pede firmus adhuc, nec dentibus asper aduncis
 Palpitat, et vacuum ferit improba lingua palatum,
 Effunditque prius animo, quam dente cruorem,
 Pigritianique pedum redimit matura voluntas.
 Sic puer effrenus¹⁰ totus hacchatur in arma,
 Invalidusque manu gerit alto corde leonem,
 Et præceps teneros audacia prævenit annos.

Forte macer, pallens, incompto crine magister
 Nec facies studio male respondebat, apertis
 Exierat thalamis, ubi nuper corpore toto
 Perfecto logices, pugiles armarat elenchos.

Vers 72.

A O quam difficile est studium non prodere vultu
 Livida nocturnam sapiebant ora lucernam,
 Seque maritabat tenui discrimine pellis
 Ossibus in vultu, partesque effusa per omnes
 Articulos manuum macies jejuna premebat;
 Nulla repellehat a pelle parenthesis ossa:
 Nam vehemens studii macie labor afficit artus,
 Et molem carnis, et quod cibus educat extra,
 Interior sibi sumit homo, sementa laboris.
 Ergo ubi flammato vidit *Juvenem ore minacem*¹¹,
 Accusabat enim occultam rubor igneus iram,
 Flagitat, unde animus incanduit, unde doloris
 Materiam traxit? quæ tanta efferebat ira?
 Ille sui reverens faciem monitoris, ocellos
 Supplice dejecit vultu, pronusque sedentis
 B Affusus genibus, senium lugere parentis
 Oppressum imperio Darii, patriamque jacentem
 Conqueritur lacrymans, lacrymisque exaggerat iras¹²,
 Atque hæc dicentem vigili bibit aure magistrum:
 Indue mente virum, Macedo puer, arma capesse:
 Materiam virtutis habes, rem profer in actum:
 Quoque modo id possis, aurem hucadvertite, docebo.
 Consultor procerum, servos contemne bilingues,
 Et nequam; nec quos humiles natura jacere
 Præcipit, exalta; nam qui pluvialibus undis
 Intumuit torrens, fluit acrior amne perenni:
 Sic partis opibus, et honoris culmine, servus
 In dominum surgens truculentior aspide sur¹³
 Obturat precibus aures, mansuescere nescit.
 C Non tamen id prohibet rationis calculus, ut non
 Exaltare velis, si quos insignit honestas,
 Quos morum sublimat apex, licet ampla facultas,
 Et patriæ desit et gloria sanguinis alti.
 Nam si vera loquar, auferre pecunia mores,
 Non afferre solet; etenim inter cætera noctis
 Monstriparæ monstro nihil est corruptius isto.
 Quem vero morum, rerum non copia ditat;
 Quem virtus extollit, habet quod præferat auro;
 Quo patriæ vitium redimat, quod conferat illi
 Et genus et formam, virtus non quæritur extra.
 Non eget externis, qui moribus intus abundat.
 Nobilitas sola est animum que moribus ornat.
 Si lis inciderit, te iudice, dirige libram
 Judicii, nec flectat amor, nec munera palpent,
 D Nec moveat stabilem personæ acceptio mentem.
 Muneris arguitur accepti censor iniquus;
 Munus enim a norma recti distorquet. æmulum
 Judicis, et tetra involvit caligine mentem.
 Cum semel obtinuit vitiorum mater in aula
 Pestis avaritiæ, quæ sola incarceration omnes
 Virtutum species, spreto moderamine juris,
 Curritur in facinus, nec leges curia curat.
 Parce humili, facilis oranti, frange superbum.
 Grande aliquid si velle tenes, et posse tenebis.
 Castra move, turmas instaura, transfer in hostem

Vers. 127.

VARIÆ LECTIONES.

¹ Gentibus. ² semirutas. ³ duces. ⁴ duodenni. ⁵ Neptanabi. ⁶ ut. ⁷ dictanti. ⁸ Hyrcanus ⁹ ef
 frenis. ¹⁰ Philippida vultu. ¹¹ iram.

Si conferre manum, dum luditur alea Martis,
 Debilis et nondum matura refugerit aetas,
 Te tamen armatum videant hilaremque catervæ,
 Pugnantes precibus, monituque minisque tonan-

[tem.

Profuit interdum dominis pinguare jubendo.

Nam dum castra metus calcet, dum languida terror
 Agmina prosternit, dum corda manusque vacillant,
 Si gravis hortatu præceptor inebriat aures,
 Se timor absentat, et sic formidine mersa
 Irruit in ferrum monitis effrena juvenus
 Hostibus ante alios primus fugientibus insta :
 Quod si forte tuus repetat ¹⁴ tentoria miles,
 Agmina retrogrado fugiens hostilia gressu,
 Ultimus a tergo ¹⁵ fugias, videantque morantem,
 Indecoresque fuga pudeat sine rege reverti.
 Interea metire oculis, quot millibus instent,
 Quot peditem turmæ, quot fusi e vallibus absint,
 Quot solem galeis equites clypeisque retundunt.
 Nec te terruerit numerus, si molliter illos
 Videris instantes, ruc primus in arma sequentum,
 Primus equum verte, pressoque relabere freno,
 Illic vigor emineat tuus, affectusque tuorum,
 Et fervens animus, durique peritita Martis,
 Illic equus opponatur equis, hic ensibus ensis,
 Illic clypeus clypeis, hic obruta casside cassis.
 Vix liceat victis victori offerre tropæum ¹⁶.

Cumque vel intrabis victis tradentibus urbem,
 Vel si restiterint, portas perfrigeris urbis,
 Thesaurus aperit, pluc donat va manipulis;
 Vulneribus crudis, et corde timentibus ægro
 Muneris infundas oleum, gazisque reclusis
 Unge animos donis, aurique appone liquorem.
 Hac ægræ menti poterit medicina mederi.
 Sic inopi dives, largusque medetur avaro.
 At si forte animo res non responderit alto;
 Copia si desit, vel si minuatur acervus,
 Non minuatur amor, non desit copia mentis
 Allice pollicitis, promissaque tempore solve:
 Munus enim mores confert, irretit avaros,
 Occultat vitium, genus auget, subjicit hostem.
 Non opus est vallo, quos dextera dapsilis ambit,
 Nam seu pax vigeat, seu rupto fœdere pacis,
 Regnet, et in toto discordia sæviat orbe,
 Principibus dubiis, subitumque timentibus hostem,
 Est dare pro muro, et solidi muniminis instar :
 Non murus, non arma, ducem tutantur avarum.
 Cætera quid moneam? sed non te emolliat intus
 Prodiga luxuries, nec fortia pectora frangat
 Mentis morbus amor, latebris et murmure gau-

[dens.

Si Baccho Venerique vacas, qui cætera subdis ¹⁷
 Sub juga venisti, peritit delira vacantis
 Libertas animi, Veneris flagrantem camino,
 Mens hebet interius, rixasque et bella moveri

Vers. 180.

A Imperat, et suadet rationis vile sepulcrum.
 Ebrictas, rigidos enervant hæc duo mores.
 Parca voluptates sit eis explere voluntas,
 Qui leges hominum, et mundi moderantur habent.
 Dirigat ergo tuos, studio celebrata priorum,
 Actus justitia, et per te revocetur ab alto
 Ultima, quæ superum terras Astræa reliquit.
 Nec desit pietas, pudor, et reverentia recti,
 Divinos rimare apices, mansuesce rogatus,
 Legibus insueta, civiliter arguo fontes.
 Vindictam differ, donec pertransent ira,
 Nec meminisse velis odii post verbera; si sic
 Vixeris, æternum extends in secula nomen.

Talibus informans monitor ¹⁸ virtutis alumnus,
 Imbuat irriguam secundis imbribus aurem,
 B Et thalamo cordis mores impingit honestos.
 Ille libens sacris bibulas accommodat aures
 Vocibus, extremæ commendans singula cellæ.
 Mens igitur laudum stimulis sibi credula forvet.
 Germinat intus amor belli, regnique libido ¹⁹.
 Jam timor omnis abest, jam spes præjudicat annis,
 Jam fruitur voto, jam mente protervit in hostes,
 Jam regnat, jam servit ei quadrangulus orbis.
 Ergo ubi quæ serule pueros emancipat aetas
 Advenit, Macedo civiliter induit arma,
 Non sibi, sed patriæ, vivitque in principe civis.
 Tiro quidem, sed mente ²⁰ gigas, sed pectore miles
 Emeritus; tunc indomitum, tunc tanta videres
 Velle Neoptolemum, quæ vix ²¹ expleret Achilles,
 Nec ²² solum in Persas, quos contra justa querelæ
 C Causa sibi fuerat, parat insanire, sed ipsum
 Et totum, si fata sinant, conjurat in orbem.

Urbs erat auctoris nomen sortita Corinthus,
 Quam situs ipse loci, quam rerum copia major,
 Quam patrum, et populi, quam regum firma volun-

[tas

Sanxerat, ut regni caput, urbs primaria ut esset ²³;
 Hanc evangelico propulsans idola ²⁴ verbo
 Paulus, ad æterni convertit pascua veris:
 Illic igitur Macedo, ne jura retunderet urbis,
 Post patris occasum sacrum diadema vincto
 Imponens capiti ²⁵, sceptro radiavit eburno.
 Stat procerum medius, stipat latus ejus utrumque
 Canities veneranda patrum, mitisque senectus;
 D Quorum juris erat toti disponere regno,
 Per quos insidiis obsistitur obice, vallo
 Consilii, potiusque valent interprete lingua,
 Quam pugnante manu tractare negotia belli,
 Et gerere armorum curas, quam cingier armis;
 Eminus assistunt, pauloque remotius illi,
 Effrenæ mentis, quorum sub pectore robur
 Imperat ingenio, et Nestor succumbit Achilli,
 Principis a facie vatum grege cinetus inermi
 Sedit Aristoteles, molli velatus amictu,
 Jam rude donatus, fatisque prementibus annos

Vers. 254.

VARIE LECTIONES.

¹⁴ repetit. ¹⁵ instando. ¹⁶ triumphum. ¹⁷ rinceis. ¹⁸ monitis. ¹⁹ cupido. ²⁰ corde. ²¹ non
²² non. ²³ Ms. ut metropolis esset. ²⁴ Æolice. ²⁵ suscipiens capite.

Curvus, et imperos castigat laurea crines.
 Contemplans igitur Macedo per zingula vires,
 Pascitur intuitu procerum, et quæ maxima dudum
 Crescere non poterat, vehemens audacia crevit
 Regis ad aspectus, et quem conceperat ante
 Ampliat affectum, cordisque rereberat aures
 Appausus populi, majoraque viribus audet.
 Accedit facies animo, mentique profundæ
 Respondent oculi, totoque accenditur ore.
 Sic fuit ex facili regem cognoscere promptum;
 Ornamenta licet regi regalia desint,
 Lucidus obryzo erinalis circulus auro,
 Et quæ stanniferis ²⁶ ignescit purpura gemmis,
 Sola tamen loquitur vultus reverentia regeni.

Mensis erat, cujus juvenum de nomine nomen,
 A quo vitis habet quod floreat, uva propinet
 Quod bibat autumnus, et quod sibi bruma reservet,
 Cum tumet in fructum seges ardua, jamque para-

[bat

Retrogradum Phœbus radiis incendere Cancrum,
 Cum Macedo assensu pariter vulgique ducumque
 In regem erigitur, lectosque ad bella quirites
 Dividit in turmas, quorum bis millia bina
 Quingentique equitum numerus fuit, omnibus idem
 Impetus armorum, sed eos discriminat ætas.
 Nec juvenes solum, sed quorum cana vetustas
 Testis militiæ, et probitas sub patre probata,
 Legit Alexander; ductor princepsque cohortis
 Nullus erat, qui non sexagenarius esset;
 Usque adeo, positus ut si quis cominus armis
 Principia inspiceret castrorum, sive quiritem
 Præfectos, equites non crederet, imo senatum.
 Præterea peditum quater octo millia bello
 Instaurat, quibus arma sudes, et Dacia bipennis
 Et quæ lethifero contenta volumine glandes
 Funda jact, gladiusque, et vitæ prodigus arcus,
 Lunatique orbes, et prævia mortis arundo,
 Incutiunt hastas, veribusque minantur acutis:
 Pectora thorace, et cervix secunda galero est,
 Quos licet armari telo præstantior omni
 Virtus, tam voluisse tamen supponere mundum
 Quam potuisse sibi, tam paucis millibus, æque
 Miror Alexandrum, moustroque simillima facti
 Hæc series, tot regna, uni submittere paucos.

In tanto rerum strepitu mundique fragore,
 Cum tremere totus variis rumoribus orbis,
 Subtrahere auxilium, dubiumque lacerare Martem:
 Detrahere absenti, *suasus Demosthenis* ²⁷, ipsi
 Cecropidæ, et vires opponere viribus ausi.
 Æstuat auditis Macedo; maturius ergo
 Castra movere jubet Danaï ²⁸ sic cominus hosti
 Improvisus adest, et muris applicat alas ²⁹.
 Interea senibus in Palladis arce receptis
 Æschinus ³⁰ eloquitur, coeptæ et ³¹ Demosthena litis
 Arguit, et pace ostendit nil tutius esse.

Vers. 288.

A Dum sibi mandatas legatio mutua partes
 Exsequitur, patriæ tactus *matris* amore
 Rex foedus renovat, pacemque redintegrat urbi,
 Artibus ingenuis, studiisque vacare, sereno
 Annuit his vultu, Martemque remittit agendum.
 Inde ubi discordes iterum sibi junxit Athenas.
 Impiger ad veteres raptus ³² volat agmine Thebas.
 Aonidæ, muros juvenum stipante corona,
 Armati assistunt, portasque intrare volenti
 Objiciunt, quem si dominum patienter habere,
 Si prece, non armis vellent occurrere, si sic,
 Ut decuit, coeptæ fraudis scelerisque pigeret,
 Fortassis poterant torrentem inhibere furoris,
 Incolumemque statum vitæ, veniamque mereri.
 Sed quoniam ætatem simul et contemnere regem
 B Præsumpsere, sibi merito sensere tyrannum.
 Dum super excidio Macedo deliberat urbis,
 Jam populo variis afflicto cladibus, adsunt
 Collecti satrapæ et vicinis urbibus, omne
 Qui genus accusent, recolantque ab origine gentem
 Intentam sceleri, et Græcorum cæde madentem:
 Progenitos serpente patres, semperque minores
 Cordibus infusum patrium servasse venenum.
 Quis fastus Niobes, quis sparsam sanguine nati,
 Feminæ nescit ululasse per agmen, Agaven?
 Quis flammam Semcles, quis regem lumine cassum
 Nesciat in proprios revolutum turpiter ortus?
 Præterea partos infando semine, damno
 Totius Europæ, sibi concurrisse gemellos?
 C His accensa supercandescit ³³ principis ira,
 Accingique suos pugna jubet. Inde parato
 Mille equitum cuneo, tumidam circumvolat urbem,
 Mœnibus arcere hos cives nituntur, eosque
 Plurimus involvit telorum cominus imber.
 Nec minus interea pedites exscindere muros
 Vectibus incussis ³⁴ validisque lignibus ardent.
 Hos ne missilibus deterreat hostis ab alto,
 Ut tuti lateant, alii testudinis instar
 scutibus arcendis junctis umbonibus instant.
 Jam pede subducto, jam mole minante ruinam,
 Præcipiti saltu, qui vivi forte supersunt
 Aonidæ fugiunt, seque in secreta recipient.
 At Danaï, saxis cedentibus, hoste remoto
 Per murum iecere viam: ruit omnis in urbem
 D Turba, perit nullo discrimine sexus et ætas
 Omnis; adest etiam ductor Pellæus, et ipse
 Invehitur Thebas armis stipatus, eique ³⁵
 Accessit Clodes fidus, magnoque canebat
 Regi dulce melos, lyricisque subintulit ista:
 Clara deum proles Macedo, fortissime regum
 Cui favet astrorum series, cui quatuor orbis
 Climata despondent, filo properante, Sorores;
 Cujus, ut invictus victis, et parcere scires
 Supplicibus victor, et debellare rebelles,
 Divinis toties montis armavit anhelum.

Vers. 343.

VARIE LECTIONES.

²⁶ flammigeris. ²⁷ suadente Demosthene primi. ²⁸ Danaos. ²⁹ forte scapas manibus aptat. ³⁰ Curt.
 supp. Æschines. ³¹ captæque. ³² rapido. ³³ flagrascit. ³⁴ excussos. ³⁵ eoque.

Pectus Aristoteles : tunc hanc rex funditus urbem
 Excidio ³⁶ delere paras ? his scilicet ortus
 Liber, thuricremis sua quem colit India templis.
 Hæcine terra deos tulit, auctoremque tuorum
 Nutriit Alciden, cujus supereminet omnes
 Edomitum toties laus derivata per orbem ?
 En muri et structæ modulis Amphionis arces
 D'sce pius victis, vincendis esse cruentus.
 Instabile est regnum, quod non clementia firmat,
 At si tanta tibi cives torquere voluntas,
 Soli parce solo, divisque ignosce locorum.
 Finierat Clodes, sed stat sententia regis,
 Propositique tenax iræ permittit habenas,
 Æquarique solo turres, ac mœnia primo
 Imperat; et reliquam Vulcano fulminat urbem.

Postquam digna satis compercutit ultio Dircen,
 Jamque novo didicit servire Bœotia regi,
 Dispositis Macedo pariter patriaque domoque,
 In Darium sævire parat; minus ergo peritos
 Armorum, minus audaces, famæque minoris ³⁷
 Sègregat, et patriis tutelam deputat Argis,
 Inde rates variis rerum speciebus *acervat* ³⁸,
 Nec tanto libuit paucas adhibere la'ori,
 Namque quater ductus, nisi ter senarius obstet
 Navigii numerum quinquagenarius æquat.

Jamque ubi velivolum tenuit mare libera classis,
 Intenditque fugam, nec jam ulla momordit arenam
 Anchora, cum patrio discederet incola portu,
 Stridula, discussit concentibus aera ³⁹ miris,
 Vox hominum præsaga mali, mistusque tubarum
 Infremuit clangor, totumque remugit æquor.
 O patriæ natalis amor sic allicis omnes !
 O quantum dulcoris habes ! fugitiva per altum
 Classis dum raptim patriæ furatur alumnos,
 Sponte licet properent Persarum invadere fines,
 Nec trahat invitis ad prædæ præmia ductor ;
 Sola tamen revocat patriæ dulcedo volentes,
 Nec sinit a patria divelli, mentis acumen,
 Sed dulces oculos animumque retorquet ad Argos,
 Donec ab intuitu longe decrescere visus
 Europæ defecit apex, portusque recessit.
 Tanta sub invicto bellandi corde voluptas ⁴⁰,
 Tanta parentis erat oblivio, tanta sororum.
 Solus ab Inachiis declinat lumina terris
 Effrenus Macedo ; qui cum Cilicium prius arva
 Collibus eductis Asiamque emergere vidit,
 Gaudet, et angustum vix gaudia tanta recepat ⁴¹
 Pectoris hospitium ; remis incumbere nautas,
 Nec solum tensis ultra se credere velis,
 Læticia damnante moram jubet. Ocius illi
 Haud segnes per transtra parant assurgere dicta
 Principis, et multo castigant verbere pontum.
 Tantum alberat classis portus statione, lapillum
 Quantum funda potest celeri transmittere jactu :
 Eminus emissa Pellæus arundine terram

Vers. 398.

A Vulnerat hostilem, faustumque hoc prædicat omnes
 Tota cohors, laetosque ferunt ad sidera plausus.
 Nec mora, littoreis immergitur uncus arenis.
 Exonerant primo naves ⁴² celerique volatu
 Exsiliunt, viridique locant in littore castra.
 Deinde vacant epulis, ac dum solemnia tractant
 Pocula, continuant seræ convivia nocti.

Tertia pars orbis, cujus ditione teneri
 Olim dicta fuit, ejus quoque nomen adepta est,
 Hæc Asia est, vasto quam gurgite solis ab ortu
 Terminat Oceanus, et ab austro extendit in arcton
 A Borea Tanais, simul et Mæotidos unda
 Claudit, ab Europa nostrum discriminat æquor.
 Huic soli ex æquo cessit partitio mundi,
 Cumquesit una trium, solam hanc discindere mun-

B }dem

Topographi perhibent, igitur breviorè duabus
 Contentis spatio, medium non invidet orbis :
 Hic situs est Asiæ, sed et illam mitis obumbrat ⁴³
 Cæsaries nemorum, fluviorum cursus inundat,
 Nobilium multa regionum laude superbit ;
 Hic dives gemmis elephantibus India barrit,
 Bis serit, et fruges toties legit, instat ab arcto
 Caucasus, irriguo paradisis spirat ab ortu,
 Hæc habet Assyrios, Medos et Persida, quarum
 Parthia nunc nomen, quam Mesopotamia fuit.
 Hæc Babylonis opes, Chaldæaque regna recepat,
 Hæc Arabum terras redolentes thure Sabæo,
 In quibus ille labor logicorum nascitur, una
 Semper avis Phœnix, vicinaque cinnama myrrhæ.
 C Hinc Syriam Euphrates, ihinc *gens Armena* tangit,
 Diluviique memor superis cœloque minatur.
 Inde Palæstinæ cunctis supereminet una
 Unius Judæa Dei, Jerosolyma terræ :
 In centro posita est ; ubi Virginis edita partu
 Vita obiit, nec stare Deo moriente renatus
 Sustinuit, sed pertremuit ⁴⁴ perterritus orbis
 Totque Asiæ partes, quas si meus exaret omnes
 Aut seriem scindet stylus, aut fastidia gignet.

Jamque sub auroram volucrum garrire solebat ⁴⁵
 Et lucem tenui præcedere lingua susurro,
 Lucifer emeritæ confinia noctis agebat,
 Astrorumque fugam solis præcursor anhele
 Maturabat equo, facili cum membra sopore
 D Solvit Alexander; igitur cum sole retusum
 Prospexit primo pelagus radiosque natantes,
 Emicat ex templo castris, et in ardua montis
 Erumpens, Asiæ metitur lumine fines.
 Hinc ubi vernantes cereali gramine campos
 Tot nemorum saltus, tot prata virentibus herbis
 Lascivire videt, tot cinctas mœnibus urbes,
 Tot Bacchi frutices, tot nuptas vitibus ulmos :
 Jam satis est, inquit, socii ; mihi sufficit una
 Hæc regio, Europam vobis patriamque relinquo.
 Sic ait, et patrium ducibus subdividit orbem.

Vers. 452.

VARIÆ LECTIONES.

³⁶ exitio. ³⁷ famaue minores. ³⁸ onustat. ³⁹ æthera. ⁴⁰ voluntas. ⁴¹ recepit. ⁴² Exonerantque
 naves primo. ⁴³ inumbrat. ⁴⁴ contremuit. ⁴⁵ parabat.

Nam timor ille ducum (tanta est fiducia fati)
Regnorum quæcunque jacent sub cardine quadro
Jam sibi parta putat, sic a populantibus agros
Liberat, et pecorum raptus avertit ab hoste.

Jamque iter arripiens Cilicum sibi vindicat arces
Conciliatque pii clementia principis urbes.
Pluris Alexandro fuit hæc solertia, quam si
Sanguinis impensa Martem tractaret, agitque
Pace vices belli, cum parcit et obruit hostem.

Inde rapit cursum Phrygiæque per oppida tendit
Ilium, et structos violato fœdere muros
Iliisque legit saltus, quibus ore venusto
Insignem puerum pedibus Jovis aliger ⁴⁶ uncis
Arripuit, gratumque ⁴⁷ tulit super æthera munus;
Dumque vetustatis saltem vestigia quærit
Sedulus, occurrit ⁴⁸ fluviali consita rivo
Populus, Æonones ubi mœchi falce notata
Scripta latent Paradis, tenerique leguntur amores,
Densa subest vallis ubi litis causa jocosæ
Tractata est, cum judicium temeravit adulter
Unde mali labes, et prima effluxit origo
Iliaci casus, et Pergama diluit ignis.
Nunc reputanda quidem parvi; sed quanta fuerunt
Conjicitur, testatur enim vetus illa ruina,
Ingens quam fuerit ⁴⁹ Trojæ mensura ruentis.
Tot bellatorum Macedo dum busta pererrat,
Argolicos inter cineres, manesque sepultos,
Quos tamen accusant titulis epigrammata certis,
Ecce minora loco, quam fama vidit Achillis
Forte sepulcra sui, tali distincta sigillo:
Hectoris Æacides domitor, clam, incautus, iner-

[mis

Occubui ⁵⁰ Paradis trajectus arundine plantas.
Hæc brevis tamen regem ducis ad spectacula tanti
Compulit, et sterilem mulso satiavit arenam,
Et suffire locum sumpta properavit acerra:
O fortuna viri superexcellenti, inquit,
Cujus Mæonium redolent præconia vatem,
Qui licet exanimem distraxerit Hectora, robur,
Et patrem patriæ summum tamen illud honoris
Arbitror augmentum, quod tantum tantus habere
Post obitum meruit præconem laudis, Homerum;
O utinam nostros, resoluta corpore, tantis
Laudibus attollat non invida fama triumphos!
Nam cum lata meas suscepit area leges,
Cum domitus Ganges, et cum pessumdatas Atlas,
Cum vires Macedum Boreas, cum senserit Ham mon,
Et contentus erit, sic solo principe mundus,
Ut solo sole: hoc unum mihi deesse timebo,
Post mortem cineri ne desit fama sepulto,
Elysiisque velim hanc solam præponere campis,
Neu vos excutiat cæpto, gens provida, bello,
Argolici, fortuna licet quandoque minetur
Aspera, quæ nunquam vultu persistit ⁵¹ eodem.
Blanditiis indignus erit, mollique potiri
Vers. 506.

A Fortuna, qui dura pati, vel amara recusat.
Nam quæ dura prius fuerant mollescere vidi,
Neu vos sollicitos agat ignorantia veri,
Unde hæc tanta mea surgat fiducia menti,
Occultum hoc vestris impertiar auribus unum.

Cum patris interitu nutaret Græcia mœrens,
Pausaniasque scelus, et cædem cæde piasset,
Nocte fere media, somnum suadentibus astris,
Pulvinar regale premens penetralibus altis
Solutus eram, socios lazabat inertia somni:
At mea pervigiles urebant pectora curæ,
Cumque super regni ratio novitate labaret,
Incertus sequererne hostes, patriamne tuerer?
In neutro stabilis facturus utrumque videbar,

B Ecce locum subita radiantem lampade sensi,
Et cœleste jubar noctis caligine pressa
Irrupisse fores, tenebrasque diescere vidi,
Cum timor urgeret mentem, testemque pavoris
Sentirem trepidos sudorem errare ⁵² per artus,
Adfuit ætheriis, hominem si dicere fas est,
Ingenua gravitate, plagis, quem barbara textit
Multiplici vestis mistim distincta colore,
Cujus, ut ire solet illo radiante sacerdos,
Gemmea flammantes tangebant ⁵³ fimbria plantas,
Aurea rorifluos crispabat lamina crines,
Pectoris in medio bissemi schemate miro
Ardebant lapides, gemmarum luce superbi.

Nescio quod nomen, præterevisa figuris
Signabat mediam tetragrammata lœmina frontem,
C Sed quoniam mihi barbaries incognita linguæ
Hujus erat, legere hanc me non valuisse ⁵⁴ fatebor.
Præsulis occultum caput amplexante tiara,
Pesque verecundus talari veste latebat,
Qui nisi me verbis prior aggrederetur, habebam
Quod breviter possem scitari, quis? quid? et unde?
Egredere, o Macedum fortissime, finibus, inquit,
A patriis, omnemque tibi pessumdabo gentem.
At si me tibi forte vides occurrere talem,
Parce meis, dixit, superas decessit in auras ⁵⁵,
Discedensque domum miro perfudit odore:
Hoc duce dura manus, hoc principe bella move-

[tis;

Sic fatur, celeresque gradus ad cæstra retorquet.
Vera tamen docuit: etenim cum victor adire
D Post Tyron eversam multa legione pararet
Jerusalem, templumque Dei violare, domosque
Velle putaretur, invicti principis iram
Præveniens urbis sacro comitante senatu
Exierat tali summus cum veste sacerdos,
Qualem in siderio rex præsule viderat ante,
Quam tanquam cognoscat, equo descendit, cumquo
Pronus adoravit, cunctis mirantibus, illum
Impendisse homini decus, unum quod sibi pridem
Jusserat impendi, tunc rex legione sequentum
Exclusa, paucis intrat comitantibus urbem,
Vers. 506.

VARIE LECTIONES.

⁴⁶ armiger. ⁴⁷ placitumque. ⁴⁸ objicitur. ⁴⁹ Quam fuit immensa. ⁵⁰ Occubuit. ⁵¹ consistit. ⁵² esire
⁵³ lambebat. ⁵⁴ potuisse. ⁵⁵ superasque recessit.

Et quod ab Hebræis monitus fuit, obtulit illic
Pacifica, et multo ditavit munere templum,

A Jamque valefaciens indulto Marte beatæ
Urbis perpetuo donavit munere cives.

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

*Præparat ad pugnam Darium Persasque secundus,
Scribit Alexandro Darius, populumque recenset,
At Macedo fatale jugum mucrone resolvit,
Seque sibi recipit, morbum curante Philipp
Stant hinc inde acies, Cilicum conclusa jugosis
Faucibus, injusti Sisenem premit alea sati.
Spernitur a Persis ducibus, licet utile docti
Consilium Thymodis placuit committere satis.
Omne simul robur, socios hortatur ad arma
Acer uterque ducum, plaudentibus assonat aer* 60.

LIBER SECUNDUS

Ultorem magnam patriæ, jam fata minantem,
Nuntia Persarum discurrens fama per urbes,
Desidiæ torpore gravis, luxuque soluti,
Terrifico strepitu Darii concusserat aures,
Qui licet imperio major, munitior armis,
Obsequiis⁵⁷ regum, pretioso ditior ære,
Viribus excedens, ævo maturior esset
Bellatore novo; tamen experientia Martis,
Qua desuetus erat, et pax diuturna labantes
Impulerant regis animos, ut in omnibus esset
Inferior duce, quo poterat præstantior esse,
Si mens tanta foret pugnandi quanta facultas,
Ne depressa⁵⁸ tamen errore, minusque rigoris⁵⁹
Regia majestas videatur habere, superbo
Intonat ore minas Dariss, gentesque subactas
Colligit in castris, cujus per regna volante
Ocius edicto, ruit omnis in arma juvenus.

Interea a Dario, ne nil fecisse videri
Possit, Alexandro legatur epistola talis:
Rex regum Darius, consanguineusque deorum
Scribit Alexandro famulo. Licet indole clarus,
Parce puer teneris et adhuc crescentibus annis,
Non est apta legi, quæ non maturuit arbor,
Quos tibi sumpsisti, temerarius exue cultus
Armorum, et castæ gremio te redde parentis,
Quæque tuæ potius ætati congrua, misi
Lora tibi, teretemque pilam. foralesque capaces
In sumptus comitum, fomenta viæque levamen;
At si tanta tuum vexat vesania pectus⁶⁰
Ut paci lites, et amico præferat hostem:
Non equites, verum furiosa mente clientes
Emittam, qui te correptum verbere, duris
Affligant penis: tenebrisque perennibus abiant⁶¹.
Frendit Alexander modice turbatus, eisque
Vers. 603.

B Qui sibi detulerant Medi man. Iata tyranni,
Procincte subicit: Meliusque interpretor, inquir,
Et magis egregie vestri munuscula regis;
Forma rotunda pilæ sphaeram speciemque rotundi
Quem mihi subjiciam, pulchre determinat orbis.
His in subjectos mihi Persas utar habentis
Cum victor Darii veteres effregero gazas:
Sic ait, et formæ regalis imagine ceris
Impressa, vario legatos munere donat.

At Darius quamvis, fama mediante, recepto
Memnonis excessu labefacto pectore nutet,
Aspera fortunæ tamen in contraria torquens⁶²
Conclusus procerum serie, peditumque catervis
Tendit ad Euphraten, ubi tot radiantibus auro
Gentibus explicit, diffusis æquore vasto,

C Tot populis vires dedit in commune videndas:
Elatusque animo vallum circumdedit, unde
Primo sole locum feriente, recensuit omnes,
Xerxis ad exemplum, donec, nascentibus astris,
Noctivagæ⁶³ Phœbes præcederet Hesperus ortum.
Egreditur vallo, viridesque effusa per agros
Infinita phalanx, numerumque recognita vincit,
Spargitur, et speciem majoris copia complet⁶⁴;
Sic ubi balantes ad pascua veris ituræ
Ut totidem reddat pastor, quot fudit⁶⁵ ovile
Mane novo, numerantur oves, quas anxia sortis,
Ne minuatur numerum lupus, upilione sinistro,
Capripedi Fauno commendat sedula Baucis.
At prior in Magnum Darii congressus, et acris
D Pugna, sub illustri adversæ, duce Memnone, partit,
Millia nobilitum tenuit sexcenta virorum,
Quos licet inferior numero, sed fortior armis
Fudit Alexander, expugnatamque suorum
Viribus intravit Midæ prædixit aulam
Vers. 642.

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁷ æther. ⁵⁸ obsequio. ⁵⁹ deorsum. ⁶⁰ vigoris. ⁶¹ tuam vesania mentem. ⁶² addant. ⁶³ vertens. ⁶⁴ Mon-
tivagæ. ⁶⁵ præbet ⁶⁶ iurdi.

Gordicum veteres, Sardis dixere *minores* ⁶⁶.
 Hic Asiam refluis undarum cursibus arcant
 Faucibus angustis gemini conflua Ponti,
 Hic ab utroque mari distans Sangarius æque
 Littoribus tamen alternis, communicat undas.
 Hic Jovis in templo Midæ patris alta coruscat
 Plaustra, jugumque vetus Asiæ fatale, sed ejus
 Funibus inter se subeuntibus ⁶⁷ arte latenti
 Complisique iterum, spatioso tempore nemo
 Vel reperire caput poterat, vel solvere nodos;
 Certa fides, urbis ita disposuisse tenacem
 Fatorum seriem, qui vincula solveret, illum
 Regno totius Asiæ debere potiri.
 Movit Alexandrum supplendi fata cupido,
 Extollensque jugum, nexu dissolvere tentat,
 Luctatusque brevi dum se contendere frustra
 Conspicit, astantes ne triste retunderet ⁶⁸ omnes:
 Quid refert, inquit, proceres ⁶⁹, qua scilicet arte
 Quoque modo tacite pateant ænigmata sortis?
 Dixit, et arrepto nodos mucrone recidit.
 Unde vel cludit sortem, vel sorte recludit ⁷⁰.

Hinc venit Ancyram, missis qui Marte retundant
 Cappadocum gentes, quibus in sua jura redactis,
 Mane iter accelerat Macedo, spatioque diei
 Unius, stadia rapidis ⁷¹ quingenta peregit
 Gressibus, accelerans pavidum prævertere regem,
 Quippe graves aditus Asiæ, faucesque locorum
 Angustas metuens, Cilicium jam plana tenenti
 Obvius ire parat Dario, qui primus Eoo
 Cum sol roriflua stillaret lampade, castra
 Movit ab Euphrate ⁷², lituis cava saxa resultant,
 Respondent valles, ictusque fragoribus aer
 Ingeminat strepitus, agitantque tonitrua nubes.
 Hic fragor in castris; sed et hic erat agminis ordo.
 Ignem quem Persæ sacrum, æternumque vocabant,
 Axibus auratis argentea prætulit ara:
 Alba, Jovis currus, series ducebat equorum;
 Calatasque decem gemmis, auroque quadrigas
 Tam cultu variæ, quam lingua et moribus, uno
 Agmine bis senæ comitantur in ordine gentes.
 Quosque immortales mentitur opinio vulgi,
 Mille fere decies plaustris auroque feruntur:
 At consanguinei regis, muliebriter omnes
 Millia prætextis ter quinque feruntur amicti.
 Mole gravi, medius radiis stellantibus auro,
 Invehitur Darius curru, quem stipat utrinque
 Effligies numerosa Deum, quem prædicat ardor
 Gemmarum, et luxu opulencia barbara regum ⁷³.
 Desuper ardentis fervorem temperat æstus
 Fictilis aurata pendens Jovis armiger ala ⁷⁴,
 Hunc hastata decem præcedunt millia, quorum
 Aurum cuspis habet, argentea candet arundo,
 Præterea Darius præclaros sanguine reges
 Contiguos lateri præceperat ire ducentos.

Vers. 696.

A Neve sit in promptu Danais penetrare tribunal
 Regis, munitis peditum præstantibus armis
 Clauditur extremum ter denis millibus agmen:
 Subsequitur Medi plenus genitricis tyranni
 Currus, et uxor adest, natique, et tota supellex
 Regia, pellicibus totidem, sub pondere tanto
 Quinquaginta fere suspirant plaustra vehendis.
 Moris erat Persis ducibus, tunc temporis omnem
 Ducere in arma domum, cum tolli signa juberent.
 Sexcentis sequitur invecta pecunia nullis,
 Tercentumque onerat dorso surgente camelos.
 Plurimus hoc agmen centenis millibus ambit
 Funditor, et levibus fundæ jaculator habenis:
 Ultima procedit levis armatura virorum
 Excedens numerum, pedibusque attritus et axe,
 B Aurea pulvereus involvit sidera turbo.

Interea Macedo profugis vastantibus arva
 Ciliciæ deserta videns, rapit agmina ductor
 Ad loca, quæ Cyri dixerunt castra priores,
 Præmissis igitur, duce Parmenione, catervis,
 Tarsum seminecem Persarum servat ab igne;
 Hic, ut scripta ferunt, illustri claruit ortu,
 Per quem præcipue cæcis, errore subacto
 Gentibus emersit radius, fideique lucerna;
 Purus et illimis, mediam perlabitur urbem
 Cydnus, qui gelidos haurit de fontibus amnes,
 Contentus sese est, nullasque aliunde ruentis
 Admittit torrentis aquas, sed gurgite ludit
 Calculus, et refugo lapsu lascivit arena;
 C Hic primum didicit Magnus durare salutem
 Nulli continuam, sed mista adversa secundis ⁷⁵,
 Impulit hic regem vis præsumptiva superbum,
 Quæ potuit potius laudis jactantia dici.
 Ergo cum casu luctari fata videros,
 Quæque aspirabat ceptis, sors prospera, paulo
 Substitit, et Macedum spem desperare coegit.

Æstus erat, medius cum sole tenente Leonem
 Julius arderet, medioque sub axe diei
 Arida Ciliciæ, siderat ⁷⁶ vapor igneus arva,
 Perfusus Macedo sudore et pulvere, membra,
 Temperie fluvii captus, specieque liquoris,
 Corpore adhuc calido subjectis insilit undis;
 Horruit extemplo gelido perfusa liquore
 Tota viri moles, ubi non inventit apertas
 D Spiritus hic venas corpusque reliquit inane
 Frigore, vitalis calor interclusus, aquarum;
 Fluctuat afflictus rex, exanimisque suorum
 Extrahitur manibus, oritur per castra tumultus
 Flebilis, et Graium ruit in lamenta juventus:

Flos juvenum Macedo, quis te impetus interami-
 [cos

Nudum, quis casus inopina morte subegit?
 Improba mobilior folio fortuna caduco,
 Tigribus asperior, diris immitior ⁷⁷ hydriis
 Vers. 749.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ moaerni. ⁶⁷ cocuntibus. ⁶⁸ reverberet. ⁶⁹ socii. ⁷⁰ resolvit. ⁷¹ Virg. *Liminaque laurusque*. ⁷² *Bris ante liq. producitur Græcis*. ⁷³ regem. ⁷⁴ aliger. ⁷⁵ in ms. altero, sequentes duo versus omitti. ⁷⁶ fundit. ⁷⁷ inimicior.

Tisiphone horridior, monstroque cruentior omni.
Cur metis ante diem florentes principis annos?
Hactenus exsisteras mater, quis te impulit illi
Velle novercari? quem promissum sibi regem
Mundus adoptabat? Sed quis manet exitus illos,
Optime rex, quibus a patria tua castra secutis
Non licet in patriam, loca per deserta reverti?
Nunquid nos sine te medios mitemur in hostes?
Sed quis dignus erit tanto succedere regi?

Audit hæc, ut forte rotam volvendo fatiscens
Cæca sedebat humi Fortuna, animamque resumens
Surgit, et Argolicos, subridens ore sereno,
Increpat usque metus, et secum pauca susurrat:
Inscia mens hominum quanta caligine facti
Pressa jacet! quæ me toties injusta læcæssit,
Jus reliquis proprium licet exercere deabus,
Me solam excipiunt, quæ dum bona coufero, magnis
Laudibus extollor ⁷⁸, si quando retraxero rebus
Imperiosa manum, rea eriminis arguor, ac si
Naturæ stabilis sub conditione teneri
Possem, si semper apud omnes una manerem
Aut eadem, jam non merito fortuna vocarer;
Lex mihi naturæ posita est sine lege moveri,
Solaque mobilitas stabilem facit. Hæc ubi dicta,
Liberior regis jam morbida membra revisit
Spiritus, et solitos paulisper habere meatus
Cœpit, sed nimius urebat viscera morbus;
Qui tamen attollens erecto lumine vultum:
Ergo, ait, in castris victum sine Marte cruentus
Victor Alexandrum capiet ⁷⁹? nam proximus hostis
Non medicos segnes, non critica tempora morbi,
Expectare sinit, spoliis ululabit adeptis
Hostica barbaries, at rex inglorius exsul,
Nudus in hostili, sine laude, jacebit arena.
Si tamen in medicis est, ut reparare salutem
Arte queant medica, faveat medicina, sciantque
Me non tam spatium vitæ, quam querere belli.
Nec tam mortis agit me, quam dilatio Martis.
Nam licet æger adhuc, si saltem stare meorum
Ante aciem potero, cursu fugitiva rapaci
Terga dabunt Persæ, Danaïque sequentur ovantes
Impetus hic regis, præcepsque libido cohortes
Moverat ancipites, ne festinatio curæ
Augeret morbum, sed enim spondente Philippo
Qui comes est a patre datus custosque salutis,
Tres rutili reditus Phœbi tamen anxius ægre
Expectat, morbique fugam reditumque salutis:
Hic præmissa ducis perturbat epistola regem,
Quæ medicum damnat, auro tædæque sororis
Corruptum a Dario. Jam tertia sparserat ignes
Explicitum tenebris rutilos auro: per orbem.
Cogitur insontis hausturus pocula ductor
De medici dubitare fide, sed potio postquam
Exhausta est, chartam dextra nutante legendam
Porrigit Archigeni, quam dum legit ille, legentis
Nulli notare potest in vultu signa timoris.

Vers. 805.

A Atque ita subridens: Bone rex, exciuiæ timorem,
Laxa animum curis, sine ⁸⁰ vim medicaminis hujus
In venas recipi; qui me tibi detulit (audi)
Aut ut sic pereas, reliquis ardentius optat
Sedulus, aut nostra marcescit lividus arte,
(Verius ut fatear) aut in tua damna protervit,
Qui notat innocuum sceleris, qui proditiōis
Arguit insontem, merito non creditur insons.
Nam reus unde reum se noverit, illud acerbe
Objiciet, sic injuste quandoque ligatur
Justus, et injustos absolvit curia mendax.

Hæc ubi dicta, metum jubet evanescere regis
Ergo ubi transmissum medicamen ad intima, venas
Imbuit, emeriti perierunt semina morbi.

B Exhilarat vultum color, et pallore perempto,
Emergit facies niveo liquefacta rubore;
Mens redit, et virtus rediviva renascitur intus,
Concurrunt proceres, avidi spectare Philippum
Illius injiciunt jucundi brachia collo,
Iluncque Patrem patriæ, servatoremque salutant;
Rex cum sol rutilo radiaret crastinus axe,
Insigni provectus ⁸¹ equo, per castra videndum
Se dedit, et pavidis excussit mentibus omnem
Segnitiam, vultuque suos ac voce refecit.
Inde ubi finitimas exercitus obruit urbes,
Et sacra pro dubia, quæ voverat ante, salute
Persolvit superis; ferratos mœnibus Issi
Applicuit cuneos, ubi Parmenio venienti
Occurrens, urbi desertæ a civibus infert.

C Quæritur hic inter proceres, an debeat ultra
Extendi bellis acies, potiusne sit hostis
Opperiendus ibi? placuit sententia tandem
Hæc potior ducibus, inter montana jugosis
Faucibus, hic fatis committere robur utrumque ⁸²,
Quippe pares illic acies utriusque tyranni
Parmenio censet, angusta valle, futuras.
At Sisenes, quia rem tacite suppresserat, auro
Creditur a Dario furtim corruptus, eumque
Mors injusta ferit, non ignorante tyranno.
Jamque superveniens Græcis equitatus ab ortis,
Exsilio comitante fugam, duce *Thymode*, castris
Infertur Darii, regique salubre propinans
Consilium suadet, ut, dum licet, axe citato
Obliquum retro flectat iter, cursuque volucris
D Pulvereo repetat spatiosos æquore campos:
Aut si degenerem pudeat retrocedere regem
Converso ne forte gradu vertatur in omea
Triste suis, saltem gazas, et pondera belli
Dividat in partes, ut si fortuna, quod absit!
Faverit Argolicis in primo Marte, supersit
Copia, quoque ⁸³ recens ruat in discrimina pubes;
Non mediocris enim furor est exponere bellis,
Uno, velle semel fortunæ cuncta, sub ictu.
Utile consilium dederat, sed inutile visum est
Principibus Persis, quorum prævertere regem
Mens erat, ut merita deleret ⁸⁴ morte Quiritis
Vers. 851.

VARIE LECTIONES.

⁷⁸ attollor. ⁷⁹ rapiet. ⁸⁰ a curis. ⁸¹ prævectus. ⁸² utrinque. ⁸³ quæque. ⁸⁴ damnaret.

Conductos, etenim gazas dispergere Græcos
Velle putant, ut sic spoliis et rebus onusti
Ad regem Macedum redeant, pacemque reformant.

Rex, ut mitis erat, satis ac tractabilis, aures
Obstruit his monitis, et pectore saucius : Absit !
O proceres, ait, ut nostro dominetur in ævo
Dedecus hoc, perdamne viros mea castra secutos **
Castra fidemque meam? nunquam tam sæva seve-

[ros,

Jamque senescentes, infamia polluat annos;
Sic ait, et grates referens absolvit Acliivos,
Sed regredi regem, profugus ne forte putetur,
Dedecori ascribit, jamjam committere bellum
Ardet, et angustus inter decernere montes,
De gaza primo desinit, eoque jubente
Maxima cum cuneis pars est transvecta Damascusum,
More tamen veterum servato, regia conjux
Et soror, et proles, in castris fata sequuntur.
Certus abhinc Darius, cum posterus exseret orbem
Luciferum Titan regum concurrere vires,
Ascendit tumulum, modico qui coile tumebat,
Castrorum medius, patulis ubi frondea ramis
Laurus odoriferas celabat crinibus herbas;
Sæpe sub hac memorant carmen silvestre canentes
Nympharum vidisse choros, Satyrosque procaces.

Fons cadit a læva, quem cespite gramen obumbrat
Purpureo, verisque latens sub veste jocatur
Rivulus, et lento rigat inferiora ** meatu
Garrulus, et strepitu facit obsurdescere montes.
Hic mater Cybele, Zephyrum tibi Flora maritans
Pullulat, et vallem secundat gratia fontis;
Qualiter Alpinis spumoso vertice saxis
Descendit Rhodanus, ubi Maximianus Eoos
Exstinxit cuneos, cum sanguinis unda meatum
Fluminis adjuvit fusa legione virorum
Permistusque cruor erupit in æthera, spreto
Aggere terrarum, totumque rigavit Agaunum.
Hinc ad suppositas vulgi procerumque cohortes
Pacifici Darius obliquans luminis orbem,
Accitis ducibus prius, in discrimen ituros
Segregat in partes, demum sic orsus, adultas
Ore pio spirante preces, soloque mereri
Debit aspectu, facies matura favorem.
Hæredes superum Persæ, gens unica bello.
Cui genus a prisci descendit origine Beli,
Qui primus meruit venerandus imagine dia
Inter cœlicolas solio stellante locari,
Solvite corda metu **, furor est, pugnamque vocari
Dedecet, in Dominum cum servus abutitur armis;
Ultio, non bellum est, servos ubi sceptras rebelles
Corripiunt, captosque domant, patriamque tuentur;
Ille puer spurius regni moderamen adeptus
Cuncta sibi cessura ratus, fervore juventæ
Ducitur, et casus ruit improvisus in omnes,
Et pugnando mori mavult, quam cedere victus,

Vers. 914.

A Et jam spe vacuus, animo lentescit inani,
Damnorumque memor, quæ Granicus intulit am-

[nis.

Incipit afflictis partim diffidere rebus,
Proh pudor! in rerum dominos quibus omne metal-

[lum

Servit, servi inopes, pauci, sine viribus audent.
Scire velim Macedo, quibus, inspirante Megæra,
Artibus, illius Cyri te posse potiri
Imperio jactas? cui Lydia, Cræsus et omnes
Curvavere genu quocunque sub axe tyranni.
Qui licet exstinctus, me successore, superstes
Regnat, et in vivo vivit fortuna sepulti.

Si veterum monumenta manent; si mente recordor
Scripta patrum memori, quis nos a stirpe gigan-

B

[tum

Ignoret duxisse genus? quis bella deorum,
Quis coctum laterem, structamque bitumine turrim?
Nesciat a proavis? magnæque quis immemor urbis
Cui dedit æternum labii confusio nomen?
Ergo agite, o proceres, patrium revocate vigorem,
Pro patria state, et patriæ titulis, et honori
Invigilate, decet: ne pauper et advena victor
Conculcet pedibus veterum ** monumenta paren-

[tum,

At si quem vestrum, quod abominor, improbus ho-

[stis

Excutiat campo, profugumque per arva fatiget,
Si mihi, si patriæ, si civibus arma negatis,
C Uxores saltem, ac nati, quos hostica clades
Obteret ** in castris moneant in castra ** reverti.
Non tamen id vereor quin jam victoria Persis
Applaudat ducibus, etenim ludente ** favilla
Ardere in somnis Macedum tentoria vidi,
Vesanumque ducem ritu Babylonis amictum,
Purpureo luxu subentem mœnibus urbis
Ad me perlatum, dehinc evanescere raptum.
Quid moror? æternum testor jubar, aurea solis
Lumina, cui dedimus nostris in sinibus ortum,
Hostis erit quicumque fugæ laxabit habenas.

Plura locuturo celeri pede nuntius affert,
Descripsisse locum Græcos, pavidasque cohortes
Consuluisse fugæ, jam per compendia saltus
Ad pelagus rapuisse gradum, perque ardua rupis
D Præcipitasse viam, mollem sic principis aurem
Pascit adulator, fluitat percussus inani
Lætitia, damnatque moras. Exercitus ergo
Flumine transmisso per saxa, per invia ** raptim
Quærit iter, profugumque parat prævertere regem.
Quo ruitis, peritura cohors **? juvenemne putatis
Invictum fugere hunc, qui quovis crimine credit
Turpius esse fugam? qui ne fugiatis inertes,
Hoc solum metuit, etenim si forte daretur
Optio talis ei, fugiens an vincere mallet
Quam vinci a profugis, hostique resistere victus?

Vers. 964.

VARIE LECTIONES.

** sequentes. ** interiora. ** corde metum. ** terram et. ** obruct. ** bella. ** plaudente. ** avia.
** manus.

Forstam ambigeret, utrum minus esset honori.

Jam Chaldaea cohors, Isson festina propinquans
 Proditur arcubus, auri lapidumque nitore
 Fulgurat armorum series, graditurque rapaci
 Turbine, pulvereo furata volumine solem.
 Providus aerea currens speculator ab arce
 Nuntiat Argolicos, Babylonis adesse tyrannum,
 Et genus omne hominum : vix credere sustinet ille,
 Quem belli mora sola movet, prior ergo manipulis
 Intonat : Arma, arma, o Danai, prior urbe relicta
 Fulminat in Persas, sequitur galeata juvenus.
 Sic ruit in praedam jejuna fauce Lycaon,
 Cujus opem sicco mendicat ab ubere pendens
 Vagitus prolis, tandemque impegit in agros
 Caedis amica fames, vacuis concepta sub antris.
 Stat pecus attonitum, quod nec fugere audet, et ipsum
 Si fugiat, nemoris alios incurret hiatus.
 Copula diripitur canibus, quos ore canoro,
 Et baculo, et palmis irritat ab aggere pastor ;
 Haud aliter Macedum rex debacchatur in illam
 Barbariem, quae nunc profugum pavitare scerebat,
 Hos ubi discretis acies adversa catervas
 Aspicit in bellum subito prodire volatu.
 Spem sibi mentitam metuens, in praelia mente
 Consternata ruit, sed vox et in arma ruentum
 Impetus, et discors exercitus agmina turbat.
 Quippe via⁹⁶ potius, quam bello, hostique terendo
 Aptus erat miles, Darius tamen agmine rursus
 Disposito, caute secum deliberat, hostem
 Milite consulto vi circumcingere multa,
 Utile propositum⁹⁷ regique suisque salubre
 Quod ratus est, verum ratione potentior omni
 Discussit fortuna procax, quae sola tueretur
 Tuta, gravata levat, quassat rata, foedera rumpit.
 Infirmat firmum, fixum movet, ardua frangit.
 Jam Macedum series certo stabilita tenore,
 Inque acies distincta suas, montana tenebat :
 Rex stabilem peditum tanquam insuperabile vallum
 Opposuit Persis, in prima fronte, phalangem ;
 In cornu dextro praefecti jura⁹⁸ Nicanor
 Parmenionis habet, illi Ptolomaeus, Amyntas,
 Perdicas, Cœnus, Clytus et Meleager adherent,
 Ut quisque sui dux agminis, at tibi laevum
 Commissum est cornu, qui nulli Marte secundus
 Parmenio, sequitur Craterus generosus eisque
 Jungitur Antigonus et turbidus ense Philotas.
 Hospitus expositus ante omnia signa suorum
 Cornipedem vexans in dextro Marte coruscat
 Casside flammanti, gladioque tremendus, et hasta,
 Armipotens Macedo, lateri junctissimus haeret
 Conscius arcani⁹⁹ studio par regis et aeo,
 Sed longe rosea praestans Hephaestio forma ;
 Praecedens igitur hilaris vexilla Quiritum,
 Praefectos prece sollicitat, blanditur amice,
 Consolidat dubios, animos audentibus auget,
 Errantes reprimat, sparsasque recolligit alas,
 Vers. 1020.

A Spe libertatis servos, tenues, et avaros
 Invitat pretio, lente gradientibus hasta
 Innuit, ut properent, nunc hos, nunc circuit illos ;
 Nunc arcus tractare⁹⁷ monet, nunc fundero glandes,
 Si procul insistant acies, nunc hoste propinquo
 Rem gladio peragant⁹⁸, nunc quaerant fata bi-

[penni,

Dumque gradus inibent, haec illis pauca profatur :

Martia progenies, quorum ditioe teneri
 Legibus astringi, totus desiderat orbis,
 Ecce dies optata, parat qua provida nobis
 S. Ivere promissum toties fortuna triumphum,
 Cujus in Europa dudum praeludia sensi
 Cum genus Aonidum, totamque a sedibus urbem
 Delestis, soloque metu domuistis Athenas ;
 Cernitis imbelles auro fulgere catervas,
 Cernitis ut gemmis agmen muliebre coruscet ?
 Praetendunt praedae plus, quam discriminis ; aurum
 Vincendum est ferro, tantum didicere minari
 Deliciae⁹⁹ molles, gladios et vulnus abhorrent.
 Lethifer illorum scrutatus viscera mucro
 Cum semel hostili resperserit arva cruore,
 Per saltus per saxa fugae divortia quaerent.
 Quanta mei vobis sit cura, probare licebit
 Cum gladios hebetes, fractos cum videro, quassos
 Ictibus umbones ; ferientis dextera mentis
 Exprimet affectum, tantum sub pectore vobis
 Clarus Alexander, quantum permiserit ensis.
 Vincite jam victos, gladio qui parcat in hostem,

C Ipse sibi est hostis. Vitam qui prorogat hosti,
 Derogat ille suae, non est clementia, bello
 Hostibus esse pius ; gravis est sibi, dignaque caedi
 Caedis parca manus, segues incurrere mortem,
 Dum pavitant, audent, sed non occurrere morti ;
 A Persis ducibus quoties illata Pelasgis
 Mentibus occurrunt injuria, praelia, caedes,
 Creditis esse satis patrum luere acta nepotes
 Plurimus in poenas populus non sufficit iste.
 Europae strages, Asiae pensabo ruinis :
 Media cum Dario Xerxis commissa piabit.
 Me duce signa duces producite, me duce vallum
 Sternite, confertos incedite caede per hostes.
 Praelia non spoliis necum discernite, cedant
 Praemia praeda meis, mihi gloria sufficit una :
 Rem vobis, mihi nomen amo. Sic fatur, et ecce
 Concurrunt acies ; Persae, clamore soluto,
 Horrisonis vexant tenues ululatus auras,
 Classica terrifico distringunt arva boatu,
 Fit sonus utrinque, et lituis illiditur aër,
 Et referunt raucos montana caecumina cantus,
 Quaeque sonos iterat parum sino corpore nomen
 Responsura fuit nunquam tot vocibus Echo ;
 Arma tamen Darii multo sudore fabrili
 Parta micant, referuntque virum monumenta prio-

[rum,

Æmulus ad litem, iubar insuperabile solis

Vers. 1072.

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁶ fuga. ⁹⁷ consilium. ⁹⁸ arcibus. ⁹⁹ tentare. ⁹⁸ gerere nunc quaerere. ⁹⁹ Divitiarum.

Invitat clypeus, septeno fusilis orbe,
 Fufget origo patrum Darii, gentisque profanus
 Ordo Gigantæ, quorum sub principe Memrot,
 Sennaar in campo videas concurrere fratres
 Terrigenas, ubi dilavii dum fata retractant,
 Coctile surgit opus, sermo prior omnibus unus,
 Scinditur in varias, dictu mirabile, linguas;
 Parte micans alia sacram molitur ad urbem
 Rex Chaldæus iter, fulgent insignia patrum
 Prælia, et Hebræa celebres de gente triumphii,
 Victoris sequitur dejecto lumine eprrum
Intercepta ¹⁰⁰ tribus, muris temploque redactis
 In planum, hostilis infertur mœnibus urbis
 Privatus solio, gemina cum luce, tyrannus;
 Ne tamen obscurant veterum præconia regum
 Quorundam maculæ, sculptoris dextera magnam
 Præterit seriem, quam prætermittere visum est;
 Inter ¹⁰¹ memoranda ducum, regumque triumphos,
 Agresti victu pastum, et fluvialibus undis
 Turpe fuit regem versa mugire figura,
 Rursus in effigiem sensu redeunte priorem.
 Præterit vixisse patrem, quem filius amens
 Ne nunquam solus patria regnaret in urbe
 Consilio Joachim, proh dedecus! alite diro

A Membratim lacerum sparsisse per avia fertur,
 Ultima pars clypei, Persarum nobile regnum
 Inchoat, in sacro libantem Balthasar auro,
 Scribentisque manum, conversaque fata notantis
 Aspicias, cujus occultum ænigma resolvit
 Vir Desiderii, sed totum circuit orbem
 Atque oras ambit clypei celeberrima Cyri
 Historia: a tanto superari principe gaudet
 Lydia, et ambiguo deceptus Apolline Cræsus.
 Ausa tamen Tomyris belli tentare tumultus,
 Viribus opponit vires, belloque retundit,
 Infractum bellis, et iniquo sidere mergit
 Tot titulis illustre caput, proh gloria fallax
 Imperii! proh quanta patent ludibria sortis
 Humanæ! Cyrum terræ pelagique potentem,
 Delicias orbis, quem summo culmine rerum
 B Extulerat virtus, quem fama locarat in astris,
 Qui rector, composque sui, qui totus et unus
 Malleus orbis erat, imbellis femina fregit.
 Parcite mortales animos attollere ¹ fastu,
 Collatis opibus, aspernarique minores,
 Parcite victores ingrati vivere summo
 Victori, vires, sceptrum, diadema, triumphos,
 Divitias, dare qui potuit, auferre valebit.

ARGUMENTUM LIBRI TERTII.

*Tertius arma canit, populosque in fata ruentes,
 Vincuntur Persæ, Darii pretiosa supellex
 Diripitur, soror et mater capiuntur, et uxor,
 Septennisque puer; capta Sidone, Tyroque
 Funditus eversa, magno discrimine Gaza
 Vincitur, et Lybicus a paucis vincitur Hammon.
 Præterea Darius reparato robore, rursus
 Major in arma ruit, fit seditionis origo
 In castris Macedum, lunæ defectus, et ecce
 Consulti vates, duro de tempore tractant.*

LIBER TERTIUS.

Jam fragor armorum jam strages bellica vincit
 Clangorem lituum, subtexunt astra sagittæ,
 Missiliumque frequens obnubilat aera nimbus:
 Primus in oppositos, prætenta cuspide, Persas
 Ocius emisso, tormenti turbine, saxo
 Torquet equum Macedo, qua confertissima regum
 Auro scuta micant, ubi plurima gemma superbis
 Scintillat galeis, qua (formidabile visu)
 Aurivomis patulas absorbens faucibus auras
 Igniti Dario præfertur forma draconis.
 Quærentique ducem quem primo vulnere dignum
 Obruat, objicitur Syriæ præfectus Aretas
 Vers. 1143.

C Cujus ab aurata volitans ac pendulus hasta
 Vindicat astra leo, galeam carbunculus u. it,
 Primus Alexandri tremebundo trajicit ictu
 Chaldæus clypeum, sed fraxinus assersis arcum
 Non patiens ² aditum, fracto crepat arida ligno,
 Gnaviter occurrens ferro Pellæus Aretæ
 Dissipat umbonem, qua barbata bulla d'cescit
 Principis in clypeo, nec eo contenta trilicis
 Loricæ *diffringit* ³ opus cordisque vagatur
 Per latebras, animamque bibit lethalis a. undo.
 Occidit occisus, largoque foramine manans
 Purpurat arva cruor: regem clamore fatetur
 Vers. 1155.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁰ captivata. ¹ extollere. ² formidans. ³ dissarcit.

Altisono vicisse suum, primumque tulisse
 Primitias belli, faustum sibi prædicat omen
 Græca phalanx, lætosque ferunt ad sidera plausus
 Densantur cunei, Clytus et Ptolomæus in armis
 Conspicui, tanta levitate feruntur in hostes
 In tauros quantum ⁴ geminos rapit ⁵ ira leones
 Quos stimulat jejuna fames, causamque furoris
 Adjuvat, excussæ gravis obliquatio caudæ.
 Hic Ptolomæus equo, partum Dodanta supinat
 Tempora transfixum, cerebroque fluente gementem,
 At conto Clytus Artophilon evertere tentat,
 Inque vicem sese feriunt, clypeisque retusa
 Utraque dissiluit obtuso lancea ferro.
 Quadrupedi quadrupes, armoque opponitur armus,
 Pectora pectoribus, orbisque retunditur orbe,
 Thorax thorace, et gemit obruta casside cassis.
 Nec mora poplitibus ambo cecidere remissis
 Vectores, vectique simul, similesque premissis,
 Exanimes jacuere diu; sed corpora postquam
 Convaluere, prior reparato robore *sursum* ⁶.
 Inque pedes sese recipit Clytus, Artophiloque
 Surgere conanti, solo furialiter ictu
 Demetit ense caput, et terræ mandat humandum.
 Præditus eloquio bello, specieque, sinistro
 Fuderat in cornu Græcum Mazæus Iollam,
 Ultor adest agilis stricto mucrone *Philottas*,
 Et quia Mazæam sonipes amoverat ⁷ Othim,
 Cominus aggreditur, cujus latus ense bipertit:
 Interea multa sudantem cæde *Philottam*
 Hircani cingunt equites, quorum agmina rumpit
 Impiger Antigonus, Cœnus, *Craterusque*, *furensque*
 Parmenio, sine quo nil unquam carmine dignum
 Gessit Alexander, sed quæ provenerit illi
 Talio pro meritis, magis arbitror esse silendum.
 Antigoni jacet ense Phylax, Mida cuspide Cœni,
 Amphilochem *Craterus sternit*, quem casside rupta
 Abstrahit exanimem curru, jungitque ruenti
 Automedonta suum, jam viscera rupta trahentem.
 More suo ruit in Persas damnatus iniquo
 Sidere Parmenio, cui regibus ortus Isannes,
 Et Dimus incutiunt hastas lateri, manet ille
 Immotus, stabilitque animum ⁸ pavitantis Orestæ,
 Qui pedes exesæ tendebat in ardua rupis.
 Hunc simul intuitus perfossus pectus Isannem
 Sternit equo, profugumque equitem restaurat in ar-

[na,

Instantemque Dinium, raptò mucrone, lacerto,
 Cornipedis planta terit, invalidumque relinquit:
 Illis Agilon, his addit Elan, Arabemque Cheram-

[pum,

Parte alia furit Eumenides, Persasque lacessit,
 Nunc gladio, nunc missilibus, mucrone Diaspen
 Dejicit, Endochii telum pulmone cruentat.
 Dejicit ossa virum, procerum conculcat acervos.
 Nec minus in dextro dum pugnat Marte *Nicanor*,

Vers. 1208.

A Sanguine spargit agros, humectat cædilus æquor,
 Cui juvenis facie dives, sed ditior ortu,
 Quippe genus claro referens a sanguine Cyri
 Obviat Eclimus, clypeumque *Nicanoris* ictu
 Provocat, ut laterem tecti vaga veris in ortu
 Grando ferire solet, sed respuit aeris iram
 Tuta domus, verum durato corde *Nicanor*
 Irruit in facinus miserandæ cædis ⁹, eumque,
 Qua candens oculis aperit lorica fenestram,
 Cuspide percellit, et lumine privat utroque.
 Dumque per unius aditum scelus ausa cucurrit
 Fraxinus, alterius exstinxit luminis usum;
 Stabat in adverso discriminis agmine duri
 Clara propago Nini, princeps *Ninivita* *Negusar*,
 Doctus in objectos dubia sævire securi,
 B Doctus et a tergo jaculis incessere fata,
 Nunc jaculis, nunc ense furit ¹⁰, nunc vero bi-

[penni

Excutiens cerebrum, jaculo perfoderat *Helim*
 Actoriden, Dorylum dextro viduaverat armo,
 Fuderat Hermogenem cæsa cervice securi,
 Huic ubi multimoda vastantem cæde *Pelagos*
 Intuitus stricto celer advolat ense *Philottas*,
 Quaque super conum lucem vomit igne pyropus,
 Pertundit galeam, sed lubrica discutit ictum:
 Non impune tamen descendit mucro, sinistram
 Quam sibi forte manum frontem prætenderat ante
 Amputat: ecce parat ulcisci dextra sororem
 Cædibus exposita, et cædis secunda, securim

C Librat, et astanti casum casura minatur,
 Ereptamque sibi generet fortasse *Philottas*
 Ante dies animam, sed equo prælatus *Amyntas*
 Opposuit clypeum quem miro transiit ¹¹ ictu
 Machina terribilis, medioque umbone retenta est
 Retrahere ardenti, qua jungitur ulna lacerto,
 Ense viri instantis a pectore cæsa recessit.
 Excitat interdum vires dolor, ille recisis
 In bello manibus, se corpus inutile cernens,
 Quod potuit fecit, et equo se objecit *Iollæ*,
 Tresque ruere simul, periit perfossus *Iollas*,
 Et sonipes jaculis, sed nec tibi dure *Negusar*
 Missilium grandio ¹², nec tanta ruina pepercit.
 Jam latet herba madens, terramque cadavera ce-

[lant,

D Arva natant sanie, replentur ¹³ sanguine valles,
 Largus utrinque cruor, sed major inebriat agros
 Persarum strages, rarescit barbarus hostis,
 Tabescitque animo, licet infinitus, eumque
 Pauca manus Macedum, non cessat cædere, quorum
 Defectum nimium ¹⁴ servens audacia supplet.
 His igitur jam terga fugæ spondentibus ¹⁵, instat
 Ceu fulmen ¹⁶ Macedo, perque invia tela, per enses,
 Perque globos equitum peditum stipante corona,
 A.1 Darium moderatur iter, sed contrahit agmen
 Oxatres, Dario quo nemo propinquior ortu,

Vers. 1261.

VARIÆ LECTIONES.

⁴ quanta. ⁵ premit. ⁶ rectum. ⁷ submoverat. ⁸ fugam. ⁹ sortis. ¹⁰ ferit. ¹¹ trahit. ¹² nimbus.
¹³ complentur. ¹⁴ numeri. ¹⁵ prætentibus. ¹⁶ fulmineus.

Hic dolor, hic gemitus, perit acris utriusque juven-

Involvitque ducum mors uno turbine turbam,
Seminat in Persas lethi genus omne, cruentas
Excutiens Bellona manus; gemit ille recluso
Cutture, trajecto jacet ille per ilia ferro:

Hunc *sparus exanimat* ¹⁷, hunc tundit funda, per

Ille vomit saniem fractis cervicibus, illi
Intestina cadunt, alium sibi vindicat ensis,

Ilic obit, hic ¹⁸ obiit; hic palpitat, ille quiescit.

Stabat ab oppositis ¹⁹ niveis pretiosus ²⁰ in armis
Memphites Zoloas, quo nemo peritior astris

Mundanas prænosse vices, quo sidere frugis
Defectum patiatum ager, quis frugifer annus,

Unde nives producat hiems, quæ veris in ortu
Temperies impinguet humum, cur ardeat æstas,

Quidque det autumno maturis cingier uvis,
Circulus an possit quadrari, an musica formet

Cælestes modulos, vel quæ proportio rerum
Quatuor inter se, novit quis sidera septem

Impetus obliquo rapiat contraria mundo,
Quot distent a se gradibus, quæ stella nocivum

Impediat sævire seucm, quo sidere fiat
Obice propitius, Martem quis temperet ighis,

Quam sibi quisque domum quærat, quod sidus in isto
Imperet hemicyclo, motus rimatur, et horas

Colligit, eventus hominum perpendit in astris.
Parva loquor, totum claudit sub pectore cælum;

His ergo in stellis mortem sibi fata minari
Contemplatus erat, sed enim quia vertere fati

Non poterat seriem, penetrare audebat ad ipsum
Rectorem Macedum, toto conamine poscens

A tanto cecidisse viro, vitamque perosus,
Mortem parturiens in prima fronte furoris

Occurrebat ei curruque premebat ab alto
Grandine missilium pertusum principis orbem,

Nec solum jaculis, sed voce probrisque lacessit,
Atque ita: Nectanebi ²¹ non inficianda propago,

Dedecus æternum matris, cur vulnera perdis
Ignavos agitant? in me convertite furorem,

Si quid adhuc virtutis habes, me contere, cujus
Militiam claudit septemplicis arca Sophiæ,

Et caput astriferum sibi vindicat utraque laurus.
Motus Alexander miseretur obire volentis;

Ac placide subjicit: Proh monstrum! quisquis es,

Vive, precor, moriensque tuum ne destrue tantis
Artibus hospitium; nunquam mea dextera sudet,

Vel rubeat gladius cerebro, tam multa scienti;
Utilis es mundo; quis te impulit error ad amnem

Tendere velle Sygros, ubi nulla scientia floret?
Dixit, at ille ²² pedes terræ se mandat, eique,

Qua se dissocians ocream lorica relinquit ²³,

Vers. 1312.

[tus,

A Sauciat ense femur, et dedicat arva cruore.

Infremuit Macedo, Zoloæque ut parcere posset,
Admissum procul egit equum, sic ergo remotus

Continuit bilem, verum Meleager in illum
Irruit, et Zoloæ, qua cruri tibia nubet,

Cædit utrumque genu, tum cætera turba jacentem
Comminuunt in frusta virum, stellisque reponunt.

Tunc vero in Darium pondus discriminis omne
Cõversum est: quid agat? videt arva cruore suo-

Pinguia, se circa videt exanimata jacere
Corpora tot procerum, [fugiantque quibus super ante

Fidebat potius ²⁴] quin viscera fusa trahentes
Inter equos auriga jacet, cervice recisa.

Dum dubitat, fugiatne pedes, seseve labore
Perdere? Perdiccas jaculum jaculatur, at illum

Se capiti affigit, cerebrum tamen ossa tuentur:
Excuitur Darius curru, nec sustinet ultra

Ferre aciem, turbamque pedes declinat, et inter
Degeneres, profugosque legit compendia saltus,

Donec ei sonipes oblatus ab Ausone magnum
Transtulit Euphraten, ac se Babylona recepit.

Hunc ubi fortunam ²⁵ belli mortisque ruinam
Evasisse fuga sensit Mazæus, et illi

Quorum victoris animi excellentia nondum
Evelli a campo, Martisque furore sinebat

Extemplo turbata malis, audacia tantos
Desituens motus, didicit servire timori.

Inque metum conversa fides, fugit agmine factò
Turba ducum, partesque labant, ubi summa move-

Cunique caput nutat, turbati membra necesse est
Cæditur a tergo populus, furit altera cædes,

Pro domino patriaque mori dum posset honeste,
Dedecoris, mortisque luem fugiendo meretur.

Jam satur ad loculum redit ensis, et ipse Pelas-

Victores victor a cæle recedere cogens,
Ad gazas properare jubet, rapiendaque gazæ ²⁶

Munera, quæ saltus jacet interclusa latebris,
It celer, et partas partitur partibus æquis

Victor opes, onerantur equi, gemit axis avarus,
Jam satur est, aurumque vomit summo tenas oro

Sacculus, et nexus refugit, spernitque ligari,
Fessa legendo ²⁷ manus, non est satiata legendo.

Quin caligæ, patulique sinus surgere docentur.
Itur in imbelles, agmen muliebre, catervas,

Quarum ubi marmoreo rapuere monilia collo,
Extorquent ²⁸ torques, et in aures perdidit auris;

Itur in amplexus nuptarum, virginitasque
Vim patitur, coit in patulo, tractatque pudenda

Sanguinolenta manus, coitus pars altera labem
Contrahit incestus, verum pars altera luget,

Et venit ad veniam, patientis namque reatum
Vers. 1363.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷ excerebrat. ¹⁸ ille. ¹⁹ opposito. ²⁰ speciosus. ²¹ Neptanabi. ²² Dixerat ille. ²³ reliquit. ²⁴ Ambo hæc hemistichia inclusa, in altero ms. omittuntur. ²⁵ urtiva. ²⁶ moventur. ²⁷ prælia. ²⁸ ligando. ²⁹ extorti.

Vis illata levat, minuitque coactio culpam.
 Majestate tamen salva, salvoque pudore
 Tota domus Darii, genitrix et regia conjux
 Et soror, et natus (tanta est clementia regis)
 Curribus auratis in Dorica castra vehuntur.
 Et matrem Darii sic tractat²⁰, ut hanc sibi matrem
 Eligat, uxori det²¹ nomen habere sororis:
 Septennem puerum in natum sibi mitis adoptet²².

Tantus enim virtutis amor tunc temporis, illo
 Pectore regnabat, si perdurasset²³ in illo
 Ille tenor, non est quo denigrare valeret
 Crimine candentem titulis infamia famam,
 Verum ubi regales, Persarum rebus adeptis,
 Deliciæ posuere modum, suasitque licere
 Illicitum et licitum, genitrix opulentia luxus,
 Corripuit fortuna physin, cursuque rectorto
 Substitit unda prior, vitiorum cautibus hærens.
 Qui pius ergo prius erat hostibus, hostis amicis,
 In pius in cædes, et bella domestica demum
 Conversus, ratus illicitum nil esse tyranno;
 Præterea, quis prætereat summum sibi patrem
 Usurpasse²⁴ Jovem? nam se genitum Jove credi
 Imperat, et credit hominem transgressa potestas,
 Seque hominem fastidit homo, minimumque videtur
 Esse sibi, cum sit inter mortalia summus.

Mittitur interea cum Parmenione Damascum
 Miles, ut a victis extorqueat urbe repostas
 Reliquias gazæ, sed jam censebat habendas
 Victori præfectus opes, dominoque priori
 Proditor infidus, caute quos traderet hosti
 Traxerat urbe suos, fortunæ namque meatu
 Mutato, mutatus erat, sic unius uno
 Crimine Persarum, cæsis tot millibus ipse
 Cum reliquis cecidit, Dario solamen id unum
 Damnorum, luctusque fuit, cum nuntius ipsum
 Artificem sceleris afferret in agmine primo
 Arte perisse sua, nec iniquam sustinet ultra
 Dicere fortunam, quæ justa lance rependit
 Sontibus interdum, prout fraus ignava meretur.
 Hæc Dario medicina mali, sic pene malorum
 Omnia cum quodam veniunt incommoda fructu.

Septimus accenso Phœbea lampade mundo
 Presserat astra dies, cum rex pro more peracto
 Funeris obsequio tendit Sidona, vetustam
 Pnicicum gentem, quibus in sua jura redactis,
 Ad Tyrios convertit iter, quos omnè paratos
 Martis ad examen, murique abrupta tuentes,
 Gaudet Alexander suspecta cominus urbe,
 Invenisse viros, tot propugnacula muris
 Edita; dispositæ longo stant ordine turres,
 Quæ lapidum valeant refugos eludere jactus.
 At quacunq; aditum molitur saxea moles,
 Adsunt obventa²⁵ clypeorum præte clientes.
 Plurimus hic fundit fundam jaculator, et arcum,

Vers. 1417.

A Plurima suppositis mortem ballista uinatur.
 Verum ubi longa dies afflictis civibus urbem
 Navali modo congressu, modo Marte pedestri
 Fregit, et appositis utrinque ad mœnia Graium
 Navibus, hostiles dissolvit²⁶ machina muros:
 Absque aliquo perit discrimine sexus et ætas
 Omnis, et a nullo scelus æquo judice pensans
 Abstinet gladius; etenim cum mœnia nondum
 Cingeret obsidio, missos a rege Quirites
 Paci ut consulerent, angusto in tempore cives
 Et pace, et medii violato fœdere juris,
 Implicuere neci legatos, unde tyranno
 Infensi, nec enim veniam meruere mereri,
 In quibus et veniæ, et pacis legatio nullam
 Invenit veniam, Macedo jubet ocios omnes

B Cladibus involvi, præter quos templa tuentur;
 Fit fragor et planctus, crebrescit flebile murmur,
 Aurea femineus perstringit sidera clamor,
 Dumque in præcipiti rerum discrimine nutant,
 Qua magis incumbit ventorum spiritus urbi,
 Substituunt ignem, volat ad fastigia flammæ
 Inflammata fames, et eo magis esurit ignis,
 Quo plures tabulata cibos, alimenta que præbent.
 Mista plebe patres pereunt, genus omnibus unum
 Mortis, sed species moriendi non fuit una;
 Iste pyram ut fugiat²⁷, gladios incurrit, at ille,
 Ut gladios fugiat, medios se mittit in ignes;
 Nonnullos, alia mortem dum morte caverent
 Urbis semirutæ lapsos de mœnibus, ultro

C Æquorei vehemens absorbit amnis hiatus,
 Occultas alii latebras, vacuosque penates
 Quærentes laqueos jugulis aptare parabant,
 Et mortem fecere sibi, ne morte perirent
 Inflicta a Graiis, alios divortia mortis²⁸
 Quærere dum puduit, pro jure et legibus urbis,
 In faciem patriæ libertatemque tuendo
 Elegere mori, mortis genus istud honestum.
 Et labi sine labe fuit, non cedere, cædi,
 Cædereque et cædi²⁹ dum non cædantur inulti.
 Occurrunt³⁰, et materiam ferientibus affert
 Gens devota neci, feriunt, feriuntur et ipsi:
 Dumque necem patiuntur, agunt, ad utrumque pa-
 [rati;

Nec minus excidium conjux Cythereius infert;
 D Solvitur in cineres ab Agenore condita primo.
 Nobilis illa Tyrus, quæ, si præclara merentur
 Vatum dicta fidem, famæ si credere dignum est,
 Vocum sola notas, et rerum sola figuras
 Aut didicit prior, aut docuit. Sic ergo tot annis
 Indomitam indomitus domuit Macedum furor urbem.

Verum vera fides et pax divina sub ipso
 Christorum Christo³¹ reparatis mœnibus urbem
 Restituere, ubi plebs veri studiosa flagransque
 Thuribulo mentis, Crucifixi nomen adorat,

Vers. 1470.

VARIÆ LECTIONES.

²⁰ In matrem sibi se sic temperat. ²¹ dat. ²² adoptat. ²³ permansisset. ²⁴ usurpare. ²⁵ objecta. ²⁶ impugit. ²⁷ reverens. ²⁸ Martis. ²⁹ Cædere quam cædi. ³⁰ Concurrunt. ³¹ Alludit poeta ad tempus quo Tyrus Francis prebat.

Cujus sunt aliæ septeni climatis urbes
 Quas patria ditione tenet, longumque tenebit.
 Præmonuisse alias poterat Tyrus obruta gentes
 Neque sub Eoo regio præsumeret orbe
 Pellæi deinceps ⁴⁴, Macedumque lacessere vires
 Gaza tamen Darium, causamque secuta priorem,
 Ausa parem, superos ⁴⁵ muris excludere tentat,
 Fortunam si forte fides evertere possit;
 Dumque suum Mars explet opus, dum cæde cruenta
 Et damno partis utriusque prosternit utrinque;
 Barbarus ad regem veniens, ut transfuga, ferrum
 Occultans clypeo, Magni caput appetit ense,
 Sed quia fatorum stat inevitabilis ordo,
 Eventusque hominum series immobilis arctat,
 Erravit temulenta manus, ferroque perire
 Non patitur Lachesis, cui jam fatale venenum
 Confectumque diu lethæa *pixide clausum*
 Lurida considerat mediante favore suorum
 Porrectura duci dea post duo lustra libendum.
 Hic Arabis dextram, quia sic erravit eodem
 Quem male libravit ⁴⁶ rex imperat ense recidi:
 Quique prius sopitus erat jam fraule recenti,
 Martius evigilat furor, et sub corde calenti
 Ira recrudescit, dumque instat turbidus hosti,
 Ausa nefas, lævum perstringit fraxinus armum,
 Et medium crûris elisit saxea moles:
 Sed licet accepto his vulnere, non tamen acri
 Destitit incepto Macedo, sed prodigus auræ
 Vitalis, scindit cuneos, ipsumque tyrannum
 Obruit ⁴⁷, et victis urbem tradentibus intrat.
 Hinc ubi disposuit procerum discretio regno,
 Tendit in Ægyptum, qua sub ditione redacta,
 Ardet rex Libyci sedes Hammonis adire,
 Difficiles aditus, iter intolerabile, quamvis
 Fortibus et paucis: rorem sitit arida tellus,
 Et cælum mendicat aquas, æstuque perenni
 Marcescit ⁴⁸ regio, et steriles moriuntur arenæ,
 Cumque tenax sabulum solem concepit ⁴⁹ et arva ⁵⁰
 Impulsuque pedum concrevit turbo, procellas
 Illic Syrtes habuere suas, hic altera sicco
 Scylla mari latrat, hic pulverulenta Charybdis;
 Pulvereos vomit ille globos; jacet ille sepultus
 In sabulo, fortassis eos levio procella
 Punisset mare Neptuni, quam pulveris æquor.
 Nusquam culta virent, hominis vestigia nusquam,
 Nusquam terra oculis, nusquam sese objicit arbor.
 Jam quater irriguos libraverat aere currus,
 Memnonis impendens lacrymas aurora sepulcro,
 Cum Macedum rector, et cætera turba superstes
 Hammonis subiere nemus, fontemque biberunt,
 Quem satis indignum est inter memoranda silere;
 Cum sol frenat equos, tepidos habet unda meatus,
 Frigidior glacie est, quando ferventior arva
 Exurit Titan, mediæ fervore diei;
 Axe sub Hesperio cum jam præsepia mundans
 Solis equos stabulare mari parat hospita Thetis,
 , Vers. 1526.

A Ambrosiamque locat, et liberat ora lupatis:
 Frigoris excluso paulum torpore tepescit
 Fons Jovis, ac Phæbo torrentior æstuat idem,
 Cum mundum madidis medius sopor irrigat alis;
 Quoque magis Phæbus solidum festinat ad ortum,
 Tanto plus soliti reminiscitur unda teporis,
 Et nocturnus eam cogit decrescere fervor,
 Donec Phæbeo rursus languescit in ortu.
 Rex ubi consulto lætus Jove munera solvit,
 Regreditur Memphim licet affectaret adustas
 Æthiopum gentes, et inhospita Memnonis arva,
 Auroræ sedes, atque invia solis adire.
 Sed durum Martis et inexpugnabile ⁵¹ tempus,
 Et præfixa, dies mundi visura tumultus
 Et strages pugnæ, quam ~~mittitur~~ ⁵² hostis,
 B Vicina instabat, positamque regentis in arcio
 Cogit ab incepto mentem desistere voto.
 Arctabant rigidam majora negotia mentem,
 Interea Darii reparato robore, totus
 Conjuratus adest in prælia mundus, eumque
 Præeriti pudor et spes incentiva futuri
 Rursus in arma vocant, coeunt in castra Quirites
 Permisti agricolis, queritur cessare ligones
 Radicosus ager, et sentibus obsita tellus,
 Suspirant ad plaustra boves, dorsumque camel
 Barbaries gentis, elephantibus bellica pressit
 Machina, turrato gradientes agmine, nec se
 Bubalus absentat, nunquam tot millibus Argos
 Aggrediens hominum siccavit flumina Xerxes.
 Sed neque tam multas collegit in Aulide gentes
 C Uxor adulterii, cum classi defuit æquor,
 Virgineusque cruor monitu Calchantis iniqui
 Detersit facinus, et ventos sanguine solvit.
 Miratur Macedo, tot millibus ante redactis
 In nihilum, plures rediviva morte renasci
 Ad mortem populos rursusque ad bella vocari.
 Non secus Antæum Libycis Jove natus arenis
 Post lapsum stupuit majorem surgere, donec
 Sublatum rapiens: Vana spe duceris, inquit,
 Illic ⁵³ Antæe cades. Vel cum tot cæde suorum
 Fecundam capitum domuit Tirynthius Hydram.
 Jamque per Euphraten discriminis immemor om-
 [nis
 Contemptor numeri, rapidum transegerat agmen
 D Terrarum domitor, exustasque ignibus urbes,
 Quas aditurus erat, fumantesque invenit agros,
 Quos duce Mazæo Darius præceperat uri
 Ut tali articulo fortunæ flectere cursum
 Possit, et exutos Cereali munere fragum
 Cogeret audaci Graios desistere cæpto,
 Desperare aditum per saxa rigentia flammis,
 Molirique fugam, dum cuncta exusta viderent,
 Et loca feta igni, et viduatos gramine colles
 Otia cum sulci gement, victumque negaret
 In cinerem resoluta Ceres. Sed sorte secunda
 Usus Alexander ad summi semper honoris
 Vers. 1581.

VARIE LECTIONES.

⁴⁴ nomen. ⁴⁵ superis. ⁴⁶ vibravit. ⁴⁷ obtulit. ⁴⁸ Increscit. ⁴⁹ suscepit. ⁵⁰ auram. ⁵¹ inevitable.

Aspirans apicem, Tigri velocior ipso,
Tigri, qui celeri sortitur ab impete nomen,
Tigris aquas superat, qui gurgite saxa volutans
Grandia, marmoreas exit truculentus in undas.

Nec mora, ne Dario regni penetrare liceret
Interiora sui, canis ut venaticus altis
Occultum silvis Actæona, nare sagaci
Vestigat, vel qui venator Gallicus aprum
Irato sequitur stringens venabula ferro,
Haud aliter Darium venatur, et *Arbela* præter
Castra locat, quem cæde sua, quem fraude suorum
Infamem facturus erat, periturus eodem,
Fixerat infausto jam tunc tentoria vico.

Tempus erat *dubiam* cogens pallescere lucem,
Sed neque lux, *neque* *arma* imponit nomen, utrum-
[que est,

Et neutrum, tenui discrimine; verius ergo
Ambiguum cum sit, dixere Crepuscula *nostris* ¹¹,
Hesperus irriguum jam maturaverat ortum,
Jamque minante oculis caligine, sidera solis
Supplere officium, luna mediante, parabant;
Cum Phœbe mundo fratris manifesta recessu
Exhilarans hominum nascenti climata gyro
Palluit, et primo defectus passa nitoris,
Demum sanguineo penitus suffusa rubore
Fœdavit lumen, Macedumque exterruit ipsos ¹²
Cum vulgo proceres; cum tantum frenderet ho-
[stis ¹³,

Cumque instaret eis, invito namine belli
Præfinita dies, parti feralis utrique,
Cœloque aspicerent minitantia sidera, tantum
Exhorrere nefas, atque id portendere signum.
Non mirum nutare animos armisque refertas
Dormitare manus, trepidant concussa recenti
Corda metæ, et rauco crudescunt murmure castra;
In causa Macedo est, culpamque refundit in ipsam
Seditiosa cohors, jam tædet in ultima mundi
Invitos a rege trahi, montana queruntur
Invia, desertas Vulcano vindicæ terras;
Urbes et fluvios admittere nolle nocentes,
Velle hominum dominos, diis indignantibus, esse,
Astra infensa sibi, solitumque negantia lumen,
Inscriptos homini, regem transcendere, fines,
Affectare polum, patriæ contemnere sedes,
Unius ad laudem tot inire pericula, tantas
Fortunæ variare vias, jam vulgus in istos
Exierat questus, jam seditione moveri
Cœperat, cœstu cum rex interritus omne
Concilium vocat, et vates quibus arte magistra
Vers. 1628.

A Astrorum dederat divina peritia ¹⁴ nomen,
Consulit, et lunæ quæ causa infecerit orbem?
Quid superi super his ¹⁵ caveant? quæ arigmata
[fati

Significare velint? jubet in commune referri.

Inter sortilegos vatium, stellasque sequentes
Major ¹⁶ Aristander, sterili jam marcidus ævo;
Parcite, ait, vanis incessere fata querelis,
Fata regunt stellas, et quos ab origine cursus,
Quæ loca, quos motus, vel quod ¹⁷ portendere ma-
[gnus

Ille sator rerum dedit, hoc certo ordine servavit;
Nec quidquam mutare queunt de mente profunda,
Quidquid ab æterno præviderit illa, futurum est.
Seu terræ incumbens extendat littora Thetis

B Gurgitis augmento, seu tellus subruat urbes,
Concursu ¹⁸ laeterum, seu morbidus influat aer,
Seu tenebris fuscare diem, seu cornua lunæ
Caligare velit, seu tardius ire galerum ¹⁹,
Omnia descendunt a summo consule rerum.
Quo nisi consulto, nihil est quod sidera possint.
Inde est quod lunæ pallescit luridus orlis,
Cum terram subitura suos abscondere vultus
Fertur, et humano parat evanescere visu.
Vel cum fraterno premitur splendore Dianæ,
Qualiter accensæ jubar, igniculunque lucernæ
Invida ²⁰ majoris obscurat flamma camini,
Dogma tamen veterum non vile, patrumque secutus
Memphios, haud dubitem Græcorum dicere solent,
Persarum lunam, cum deficit ille, ruinam
C Graium, Persarum cum deficit illa notari.

Dixit et exemplis veterum ²¹ pro teste resolvit
Persidis acta ducum, quibus incumbente flagello
Fortunæ, obscuro lugubris Cynthia cornu
Palluerat; stetit ergo ratum, quod cana senectus
Arguerat, meruitque fidem sententia vatis;
Editaque in medium est, flexit pavitantiæ vulgi
Corda superstitio, qua nil districtius ²² ad se
Inclinat turbam, rapit ora, manusque refrenat,
Quæ cum sæva, potens, mutabilis æstuat æstu
Multivagæ mentis, vana si forte movetur
Religione ducum, spreto moderamine vatium
Imperium subit ²³, et regum contemnit habenas.

Ergo ubi torpentes spes et fiducia fati

D Exerit mentes, armis, dum corda calerent,
Utendum ratus est Macedo, ne frigat ardens
Impetus, extemplo velli tentoria, circa
Noctis iter medium jubet, et præcedit ovantes
In primis, raro contentus milite, turmas.

Vers. 1675.

ARGUMENTUM LIBRI QUARTI.

Quartus ad uxoris Darii lacrymabile funus
Convertit Magnum, Darii lamenta fatigant,

VARIE LECTIONES.

¹¹ Græci. ¹² omnes. ¹³ terra infrenderet. ¹⁴ potentia. ¹⁵ hoc. ¹⁶ Stabat. ¹⁷ quid. ¹⁸ concussu. ¹⁹ plucetiam. ²⁰ pivida. ²¹ utens. ²² astrictus. ²³ regit.

*Falsaque suspicio, legati certa reportant
Ad Darium responsa, astant hinc inde parati
Ad bellum cunei, terretur imagine belli,
Conciliumque vocat Macedo, responsa stirorum
Rejicit, et somnum differt in tempora lucis.
Excitus a somno ⁶⁶ perniciter induit arma,
Præmunitque suos verbis et rebus : et ecce
Concurrunt acies, penetratque in sidera clamor.*

LIBER QUARTUS.

Luridus, et picco suffusus lumina fumo,
Quartus anhelanti ferales ante tumultus
Lucifer ibat equo, sterilesque ⁶⁶ effusa per agros
Inter arenosi subjectum gurgitis amnem,
Et montem summo parientem ⁶⁶ vertice nubes
Descendit rapiebat iter, spe ducta Pelasgum
Imperiosa phalanx; cum regia decidit uxor
Captivarum inter molles collapsa catervas,
Quam dolor, absentisque viri, patriæque jacentis,
Continuusque viæ labor, exspirare coegit.
Non secus indoluit regum fortissimus ille,
Et pius eversor, quam si cecidisse peremptas
Nuntius afferret una cum matre sorores;
Et lacrymis, quales Darius fudisset, obortis
Exiit in planctum juvenis jam cana senectus :
Funeris assedit loculo, et quæ rara tyrannus
Semper inest, fregit pietas generosa rigorem
Principis indomiti, lacrymasque extorsit ab hoste.
Post raptum semel hanc inspexerat; at ⁶⁷ pretiosa
Reginæ species non incentiva furoris
Causa sibi fuerat, custodem se esse pudoris
Maluit, et formæ, neutrumque sibi temerare
Gloria major erat, quam si violaret utrumque.
Nuntius ad Darium mediis elapsus Achivis
It spado *Tyriotes*, quem scissa veste cruentis
Unguibus, et lacero super ora jacente capillo,
Et vultum multo lacrymarum flumine mersum
Ut vidit: Ne differ, ait, turbare, salutis
Si quid adhuc superest in me, mihi solve timorem
In luctum, didici miser esse, malisque retundi,
Hoc solamen, et hæc misero medicina malorum,
Sortem nosse suam; ludibria cruda meorum,
Atque ipsis afers omni graviora flagello,
Quod tamen ipse loqui timeo. Tunc excipit ille :
Quantuscunque potest reginis, inquit, ab illis
Cedere, qui parent, honor et reverentia cessit ⁶⁸
A victore Tuis; verum tua nobilis illa
Et soror et conjux, quod vix præsumo fateri,
Exiit a medio, corpusque reliquit inane.

Tunc vero in gemitum et planctum conversa vi-
[deres

Castra, senex jacet exanimis, fœdatque verendam
Pulvere canitiem infelix, ideoque peremptam

Vers. 1727

A Uxorem, quia casta pati probra nollet, apud se
Nescius affirmat, unoque spadone retento
Excludit reliquos, jurat spado, nulla tulisse
Damna pudoris eam, ~~in~~ ⁶⁸ importasse molesti
Raptorem raptæ, verum ~~in~~ ⁶⁹ mariti
Officium lacrymis, et dignas indole tanta
Solvisse exsequias; hinc sollicitudine mista
Suspicio, graviter animum trajecit amantis;
Æstuat æger amans, a consuetudine stupri
Ortum conjectans raptæ et raptoris amorem :
Hæc captiva, inquit, et forma et sanguine clarens,
Hic dominus fuit, et juvenis, voluisse probatur,
Quod potuisse patet, his æstuat anxia curis
Languida mens Darii, donec testante Penates,
Et superos, servo castam vixisse maritam,
B Facta fides Dario; tollens ad sidera palmas,
Et faciem irriguo lacrymarum fonte madentem :
Summe Deum Pater, inquit, et una potentia rerum
Di patrii, et quorum nutu stat Persicus ⁶⁹ orbis,
Primum, quæso, mihi regnum stabilite, meisque :
Quod mihi jam tolli si præstinistis, et a me
Transferri fati jubet imperiosa voluntas
Regnum Asiæ, me post, hic tam pius hostis habet
Tam clemens victor. Dixit, superosque profusus
Invitat lacrymis, ut vocem fata sequantur.
Et quanquam frustra, jam pace bis ante petita
Consilia in bellum converterat, hostis amore
Victus et exemplo, cum Palladis arbore tatos
Præfectos equitum, quibus allegatio pacis
Commisa est, jubet ire decem, quorum unus Achil-
[tas,

C Qui quantum eloquio reliquis, tam præstitit ævo,
Sic cœpit : Darium, rex clementissime, pacem
Ut toties a te peteret, vis nulla subegit ⁷⁰,
Sed tua, qua satis es in nostros usus, ab illo
Expressit pietas; matrem, pia pignora, natos,
Absentes tantum, non captos sensimus, harum
Quæ superant, custos pius, et tutela pudoris,
Haud secus ac genitor curam geris, omine fausto
Reginæ dicis, hostilisque immemor iræ
Fortunæ speciem pateris retinere prioris :
Luridus in vultu color, et liventia fletu
Lumina, *convincunt* ⁷¹ quanto clementior hoste
Hostis es, et facies aufert velamina menti,

Vers. 1770

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ somnis. ⁶⁷ virides. ⁶⁸ Et sileas summo parientes. ⁶⁹ et. ⁷⁰ tantus. ⁷¹ sphæricus. ⁷² eogegit. ⁷³ con-
jiciunt.

Talis erat Jarn, cum legaremur ab illo
 Qualis Alexandri patet, uxorem tamen ille,
 Tu luges hostem: clypeum jam læva teneret
 Jam stares acie, jam te vibraret in hostem
 Fulmineus *Bucephal*, jam te sentiret in armis
 Horrificum Darius, nisi conjugis ejus humane
 Cura moraretur: rata sit concordia, natam
 Non sine dote offert Darius tibi, quidquid ubique
 Terrarum est inter Phryxii littoris oram,
 Euphratemque, tibi, nata mediante, precatur,
 In dotem capito, teneatur filius obses
 Et fidei et pacis: redeat comitata duabus
 Virginitibus mater, quarum ter dena talentum
 Millia sunt ⁷⁴ pretium, fulvo decocta metallo.
 Quod nisi te superi majori pectore fultum
 Ilumanosque artus divina mente beassent,
 Tempus erat, quo non solum pacem dare, verum
 Poscere deberes, et fœtus inire; videsne
 Quantus in arma ruat Darius? quot ab orbe remoto
 Excierit gentes? quot classibus æquor obumbret?
 Nec mare navigio, nec castris terra locandis
 Sufficit, objectæ claudunt maris ostia puppes,
 Quid moror? unus habet, quas non habet area vires.

Magnus ut accepit Darii responsa, citatis
 In cœtum ducibus, quidnam super his sit agendum
 Consulit, ambiguum videas mussare senatum,
 Et siluisse diu perhibetur curia, donec
 Parmenio, cujus non tam facundia solers
 Quam constans animus, nec ei tam dicere prom-

[pium]

Fortia quam facere est: dudum redimentibus, inquit,
 Reddendos fore censueram, cum maxima posset
 Ex ipsis, qui vel ob iter perire, vel arctis
 Compedibus lapsi fugere, pecunia reddi:
 Id quoque nunc censemus, ut auri pondere tanto
 Umbellæ populus, genitrix cum prole gemella
 Permutetur anus, quæ Græcorum agmen, iterque
 Impediunt potius, tam latum et nobile regnum
 Conditione potes nanciscier, absque tuorum
 Sanguinis impensa, sed nec reor hactenus Istrum
 Inter et Euphratem tot possedissee jacentes
 Quemquam alium terras, tamen et graviora super-

[sunt].
 Inspice quanta petas, quantumque reliqueris orbis.
 Post tergum domiti, patriam, non Bactra, vel Indos
 Pectore habe memori: post fortia gesta reverti
 Tutius in patriam est, quam vivere semper in ar-

[mis].
 Consulit arbitrium tulit ægre Magnus: Et, a me,
 Si essem Parmenion, oblata pecunia palmæ
 Præferretur, ait, malleque inglorius ire ⁷⁵,
 Quam sine divitiis palmam cum laude mereri.
 At nunc securus sub paupertatis amictu
 Regnat Alexander, regem me glorior esse,
 Non mercatorem; fortunæ venditor absit!
 Nil venale mihi est, si reddendos fore constat,

Vers. 1825.

A Gratius hoc gratis reddi, donoque remitti
 Censeo quam censu, pretium si dona sequatur
 Gratia non sequitur, nec habent commercia grates.

Hæc ubi dicta super responso consulis: intr
 Legatos jubet admitti, Darioque referri:
 Quod clementer, ait, feci, quodque indole dignum,
 Naturæ tribuisse meæ, non ejus honori
 Me scierit, me femineum non sentiet hostem
 Agmen, Alexandrum tuto contemnere possunt
 Soli contempti, non infero talibus arm
 Qui nequeant armis uti, quibus arma negavit
 Naturæ pigra mollities, armatus oportet
 Sit, quæmcunque odiis aut ira fecero dignum;
 Quod si forte bonæ fidei invigilaret, et ⁷⁶ a me
 Expeteret pacem, totoque recederet orbe.

B Ambigerem fortassis, an id concidere vellem,
 Cumque meos modo pollicitis, ad proditionem
 Sollicitet Darius, modo munere palpet amicos,
 Ut mea fatali maturent fata veneno,
 Persequar ad mortem; neque enim mihi, justus ut

[hostia

Prælia molitur, verum ut sicarius, imo,
 Ut verum fatear, ut latro, veneficus instat.
 Condicio pacis quam vos prætenditis, illi,
 Si tulero acceptam, palmam conferre videtur
 Quæ trans Euphratem consistunt, omnia nobis
 In dotem offertis ⁷⁶, unde et vos arbitror esse
 Oblitos, ubi colloquimur, mea transiit ala
 Euphratem, metam dotis mea castra relinquunt.

C Pellite ab hinc regem Macedum, ut vestrum sciât

[esse

Quod mihi donatis, multum mihi præstat honoris,
 Si me Mazæo generum præponere quærit;
 Ite reportantes vestro hæc mea dicta tyranno:
 Quidquid habet Darius, quæcunque amisit, et ip-

[sum].

Esse mei juris, et pugnæ et præmia *Gratius* ⁷⁷.

Sic ait, et Persas celeres in castra remittit.
 Mittitur a Dario Mazæus, ut occupet, hostis
 Quos aditurus erat colles, et plana viarum
 Interea Macedo condidit aromate corpus
 Uxoris Darii, tumulumque in vertice rupis
 Imperat excidi, quem fructum schemate miro
 Erexit celebrer digitis Hebræus Apelles
 D Nec solum reges et nomina gentis Achææ,
 Sed Genesis notat historias, ab origine mundi
 Incipiens: aderat confusus partibus hyle,
 Et globus informis vario distincta colore
 Quatuor impressis pariens elementa sigillis ⁷⁸.
 Hic operum series, quæ sex operata diebus
 Est Deitas, inter quæ, auro-spirante nitorem,
 Luciferum, et rutilis lambentibus aera gemmis,
 De tenebris primam videas emergere lucem.
 Dignior hic inter animas ratione carentes
 De limo formatur homo, quem costa sefellit
 Propria, lethifero colubri seducta veneno.

Vers. 1876.

VARIÆ LECTIONES

⁷⁴ sint. ⁷⁵ esse. ⁷⁶ sequantur. ⁷⁷ ut. ⁷⁸ offertis. ⁷⁹ Gratiis. ⁸⁰ figuris.

Exclusis patribus, primaque a matre receptis
 Ignea virgulti limen rhomphæa tuetur ⁷⁹.
 Inde Cain profugus bigami non effugit arcum,
 Pullulat humanum genus, et polluta propago,
 Decedit virtus, vitium succedit, adhærent
 Conjugio illicito, pietas rectumque recedunt;
 Factorem, si triste notes in imagine signum,
 Pœnituisse putes hominem fecisse. Laborat
 Arcifaber ⁸⁰, genus omne animæ clauduntur in arca.
 Post refugos fluctus replet octonarius orbem;
 Vineæ plantatur, et inebriat uva parentem.
 Hic patriarcharum seriem specialibus ⁸¹ aurum
 Exprimit, emeritis videas ridere parentes;
 Venantemque Esau, turmisque redire duabus.
 Euctarique Jacob; sequitur distractio Joseph,
 Et dolus, et carcer, et transmigratio prima
 Illic dolet Ægyptus denis percussa flagellis;
 Transvehit Hebræos, equitatus regis et arma
 Subruit, et puro livescit Pontus in auro.
 Hic populum manna desertis pascit in arv'is ⁸²;
 Lex datur; et potum sitiēti petra propinat;
 Succedit Bea Nun Mosi post bella sepulto,
 Natio subjicitur, Jordanes contrahit amnes
 Post cineres Jericho * *furtum reus eluis* Achor,
 Persolvit * Josue naturæ debita, postquam
 Funiculo patrium divisit fratribus orbem,
 Judicibus tandem populum supponit Apelles.
 Inter quos Samson fortissimus, attamen ⁸³ illum
 Fortior excæcat præciso ⁸⁴ Dalila crine.
 Ruthque Moabitis viduata priore marito,
 In genus Hebræum felici fœdere transit.

Altera picturæ sequitur distinctio, reges
 Aggrediens, funusque Heli Samuelis ab ortu,
 Murmurat in Silo populus; de * Benjamin exit
 Qui regat Hebræos, sed enim quia dissonat ejus
 Principio finis, Isai de semine principis
 Præficitur populo, qui contudit arca Goliæ,
 Inque acie belli cum prole, cadente tyranno,
 Regia desertos damnat maledictio montes.
 Hic * Asael, Abnerque cadunt, incurrit * Urias
 Quam tulerat mortem, patricidam detinet arbor,
 Quem fodit hasta viri, patriam lugere putares
 Effigiem; sed postquam humanitus accidit illi,
 Construitur templum, vivunt mandata sepulti
 Pacifico regnante, patris, nec sacra tuetur
 Ara Joab, Semeique vorax intercipit ensis,
 Consilio juvenum *perdurat* ⁸⁵ schisma perenne
 Cum populo regum, lis est de divite regno ⁸⁶.
 Quodcunque alterutrum præclare gessit, eodem
 Marmore docta manus, et res et nomina pingit;
 Ne tamen infamet gentem, et genus, idola ⁸⁷ regum
 Sordes fraterni, Samarixæ, numina regni
 Præterit, et funus * Jesabel de turre cadentis,
 Morsque tacetur Achab, et vinea sanguinè parta.
 Vers. 1930.

A Non ibi cum socio quinquagenarius ardet.
 Sed gens sacra Baal gladio feriuntur * Eliæ,
 Discipulusque dolet non comparere magistrum.
 Quos tamen illustres declarat pagina reges
 Altior ordo tenet, Ezechias idola purgat,
 Et revocat longo sopitas tempore leges:
 Hic ægrotantem videas, solisque recursum,
 Et clarum titulis celebrantem Pascha * Josiam;
 Præter quos nullus regnavit in omnibus expers
 Labis apostaticæ, nullusque a crimine mundus.
 Ecce prophetarum quo rege et tempore quisque
 Scripserit, effigies habet altior ordo locatas;
 Hic signum dat Achaz: ecce, inquit filius Amos,
 Virgo concipiet. Hic sub Joachim * Jeremias
 Occasum dolet, et: *Dominum nova monstra creasse*
 B In terra ⁸⁸, mulierque *viram* circumdabit, inquit,
 Et stans Ezechiel post captam a gentibus urbem,
 Se vidisse refert clausam per sæcula portam,
 Scilicet intactæ designans virginis alvum.
 Occidetur, ait Daniel, post *temporis* ⁸⁹ illas
 Hebdomadas Christus; vatum bisseña sequuntur
 Nomina, cum titulis et in unum consona dicta
 Ultima pars regnum Cyri, populi que regressum
 Sub duce * Zorobabel habet, hic reparatio templi
 Pingitur, historia non prætermittitur Esther
 Causaque mortis Aman, stolidæque superbia Vasti,
 Hic sedet in tenebris privatus luce * Tobias,
 In castrisque necat Holophernen mascula Judith,
 Totaque picturæ series finitur in Esdra.
 C Magnus ut, exsequiis tumulo de more peractis,
 Inferias solvit, festinus castra moveri
 Imperat, et rapido cursu bacchatur in hostem,
 Et Menildam raro contentum ⁹⁰ milite campos
 Explorare jubet, ubi rex Persæque laterent
 Quo procul inspecto Mazæus præpete cursu
 Contraxit turmas, et sese in castra recepit;
 At Darius patulis avidus decernere campis
 Instaurat bellorum ⁹¹ acies, cuneosque pererrans,
 Pectora tam monitis onerat ⁹² quam præstruit armis.
 Jam loca Pellæus castris elegerat, unde
 Aurea Persarum poterant tentoria cerni;
 Jam vexilla ducum spatio distantia parvo
 Jam stabant acies, hinc inde volare videres
 Ventorum facili incurso per ⁹³ inane dracones;
 D Cum Macedum furor infremuit, strepituque soluto,
 In Persas raucis stridoribus impulit auras.
 Nec minus adversi certant elidere Persæ
 Horrifico clangore polum, tremat orbis et axis
 Ad sonitum, tremuloque genu vix sustinet Atlas
 Perpetuum pondus, rursus nova bella gigantum
 Orta putans *resiliit replicatis vocibus* echo,
 Et patulæ rauco respondent gutture valles,
 Armatas inhibere manus, populique furorem
 Vix potuit Macedo, quin excitus ordine rupto
 Vers. 1984.

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁹ custodit virgulti rhomphæa limen. ⁸⁰ Archifaber. ⁸¹ speculatus. ⁸² agris. ⁸³ et tamen. ⁸⁴ pretioso.
⁸⁵ pharizæat. ⁸⁶ Et populi, et regum. ⁸⁷ Æolice. ⁸⁸ terris. ⁸⁹ septuaginta. ⁹⁰ contemptum. ⁹¹ bellis.
⁹² armat. ⁹³ impulsu facili per....

tenderet, incussoque gradu, raperetur in hostem. Sed quia jam fessus emenso Cynthius orbe Obtenebrans faciem, ne funera tanta videret, Emerito, mergi certabat in æquora, curru.

Ipsè facit vallum, et Graiis edicit eodem Castra locare loco : paretur, et aggere facto Se rapit ad tumulum, quo totum cominus hostem, Et sparsas oculis potuit revocare phalanges ; Totaque venturi facies discriminis illi Objicitur, videt armisonas radiare cohortes, Distinctas acies, phaleris, auroque superbas, Barbariem populi, confusaque murmura vocum Audit, et horrissonus aures percellit equorum Hinnitus, quæ cuncta viro, si credere fas est, Incussere metum, facilemque ad nobile pectus Corque giganteum reor ascendisse pavorem.

Non alio Typhis curarum fluctuat æstu Cui blandita diu zephyri moderatio⁹⁸ solo Flamine contentam ducit siquè renigè puppim, Nereidumque chorus placidis epulatus⁹⁹ in undis Si procul instantes videat fervere procellas, Et celeres phoças imis a sedibus Auster Præmittens madidis jam verberat aera pennis, Inclamat socios laxisque rudentibus ipse Convolat ad clavum, laterique aplustre maritat ; Non secus ut vidit tot millibus arva prementes Barbaricos instare globos, jam credere fas est Magnanimum timuisse duocem ; vocat ergo Quiritès, Seu dubiæ mentis quid agat, seu verius ut sic Experiatur eos, quæ sint tractanda, requirons.

Expectata diu tandem sententia docti Parmenionis habet⁹⁶ ; ope noctis eis opus esse, Et furto potius, quam bello censet agendum. Attonitos subito casu, caligine noctis Oppressos placidæ torpore quietis, inertes, Moribus et linguis discordes posse repelli Ex facili, aut cædi gladiis, aut cedere victos. Nam si res agitur de luce, horrenda Scytharum Corpora, et latonsis invisì crinibus Indi, Et quæ hæcætra creant, immensa statura gigantum Occurrent⁹⁷ oculis, et iuani quassa pavore Pectora terribiles poterunt pervertere formæ ; Addit, et a paucis hominum tot millia gentis Nec circumfandi, nec bello posse moveri ; Præterea Darium probat elegisse jacentes Planitie campos, et non, ut contigit ante, Ciliciæ angustas inter decernere fauces ; Tota fere Macedum laudat manus hoc, et in unum Consonat, hos inter Polypercon, nocto fruendum Asserit, et positum Graiis in nocte triumphum.

Hunc rex intuitus ; neque enim jam Parmenionem Sustinet arguere, et tumidis offendere dictis, Quem modo consultum satyra percusserat acri : Illo latronis, ait, mos, et solertia furum est, Quam mihi suggeritis, quorum spes unica, voti Vers. 2039.

A Summa, nocere dolis, et fallere fraude latenti.

Gloria nostra dolq non militat, ut nihil obstet Quod mihi candorem famæ fuligine labis Offuscare⁹⁹ queat, jam non angustia saltus, Et Cilicum fauces, Dardive absentia segnis, Nec furtiva placent timidæ suffragia noctis. Aggrediar de luce viros, victoria quam nos Molimur gladiis, aut nulla sit, aut sit honesta. Malo pœniteat fortunæ, et sortis iniqua Regem, quam pudeat parti de nocte triumphii. Vincere non tanti est, ut me vicisse dolose Posteritas legat, et minuat versutia palmam⁹⁹, Quin, ne fallantur, ne comperiantur ab hoste, Persarum vigiles, et in armis stare catervas Compertum est, igitur vestris impendite curam

B Corporibus, somnoque operi reparate diurno, Vicinæ memores motus instare diei, Quæ vobis¹⁰⁰ medium pessumdare debeat orbem, Hisque peroratis redit in teatoria miles.

Econtra Darius Persas haud segnius armat, Præmunitque suos, facturum conjicit hostem Quæ¹ facturus erat, si Parmenionis haberet Consilium vires, mandunt alimenta furoris, Quadrupedes frenos, phalerataque terga relucunt, Ignibus accensis acies ardere videntur, Sideribus certant galeæ, clypeisque retusis Invenisse pares flammis stupet arduus æther, Et metuit cælum fieri ne terra laboret ; Nec minimum gaudet nox instar habere diei.

C Nam pro sole sibi Darii datur æmula Phœbi Cassis, et in summo lampas sedet ignea cono, Sideraque noctis obscurans, solaque solis Solius radiis indignans cedere, quantum Lumine cedit ei, tantum præjudicat illis. Mille micant lapides in gyrum, nullus eorum Quem jubar ardoris non disputet esse pyropum.

Invasit subitis concussum motibus ingens [Cum Agmen utrumque timor, jamque ausa fovere securæ Aurea sponda Jovem, sed non spondere soporem, Implicitum curis corpus regale teuebat.

Nunc placet in dextrum cuneum de vertice montis Mittere Grajugenas, nunc laevum frangere cornu, Et nunc oppositis occurrere frontibus hosti, Molitur modo falcatos eludere¹ currus,

D Insomnemque trahit, agitat dum talia noctem Nec capit angustum curarum² millia peetus,

Insula multiformi quam Tybridis alveus ambit, Est ipso reverenda loco, quam vindicat orbis Imperiique caput, quadris ubi firma columnis Stat sita, sub clivo lunaris in aere motus, Regia, reginæ cujus Victoria nomen, Mille patet foribus, tremulisque sonora lapillis Intremittit tactu, totique innumurat orbi Cardo semel flexus, ad limina prima susurrat, Introitumque tenet, curarum³ sedula mater Vers. 2094.

VARIE LECTIONES.

⁹⁸ moderantia. ⁹⁹ epulatur. ⁹⁶ adest. ⁹⁷ occurrunt. ⁹⁸ obcurrare. ⁹⁹ famam. ¹⁰⁰ nobis. ¹ quod. ² elidere. ³ curarum.

Ambitio pernox, solio sedet intus eburno
 Diva, triumphales lauros moderante ⁴ cap illos
 Munifica munita manu, cinguntque sorores
 Ejus utrumque latus, et regia tecta coronant
 Perpetuæ comites. Lyrico modulamine carmen
 Immortale canens et in ævum Gloria vivax,
 Majestasque premens, rugoso sæcula fastu,
 Conciliansque sibi facilem reverentia plebem
 Et Dea quæ leges armat, quæ jura tuetur
 Justitia, in neutram declivans munere partem:
 Assidet his, stabilitque dea Clementia reguum,
 Solâ decens *miseri misereri* et parcere victis:
 Has inter locuples, sed barbara moribus astat
 Fomentum vitii, genitrixque Pecunia luxus,
 Pacifico reliquis prælibans oscula vultu,
 Immemor est ⁵ odii suis Concordia belli
 Et Pax *arva colens*, et pleno Copia cornu
 Applausus a fronte sedent, qui seria ludis
 Miscentes, divam vario oblectamine mulcent;
 Et favor ambiguus, et blæso subdolos ore
 Risus adulator, commentaque ludicra diæ
 Singula *pollicibus* aptant et musica circum
 Instrumenta sonant, numeros aptante Camæna.

Hæc ubi tot curas volventem pectore Magnam

Vidit, perpetuos cui continuare triumphos
 A cunis dederat, metuens ne forte futuri

Naufragium Martis insomnes mergeret artus,
 Emicat extemplo, velataque nubis amictu,
 Antra quietis adit, et desidis atria somni;
 Atque ita: Surge, Pater, Macedumque illabere regi C
 Dum jacet, et curis animum corpusque relaxat.
 Dixerat: ille gravis vix se torpore soluto
 Excutiens, madidas libravit ⁶ in aera pennas,
 Quo se cunque rapit lethæo tacta liquore
 Sidera dormitant, solites oblita meatus.

Ergo ubi torpentis Græcorum castra volatu
 Attigit, expulso curarum examine, totus ⁷
 Principis incubuit castris atque imbuit ejus
 Rore papavereo respersa medullitis ossa.
 Sic animum regis prius anxietate gravatum
 Altior oppressit resoluti corpore somnus,
 Posseditque diu, donec caligine mersa
 Noctis, Hyperborei languerent sidera plaustris,
 Ætheriosque celer stimularet Lucifer ignes:
 Et jam pestiferæ ducens præsentia lucis
 Prodierat Titan, Nabatheis luridus undis,
 Conveniunt proceres orta jam luce Pelasgi
 Ad regem, insolito thalamis de more ⁸ vacantem ⁹
 Mirantes: alias vigiles excire solebat,
 Et stimulare pigros, et maturare morantes:
 At nunc cum summi discriminis arceat hora
 Quod premat alterutram fatali turbine turbam,
 Explicitum curis, torpore quietis inertem
 Mirantur juvenem; sunt qui latitare paventem,
 Celantemque metum tenebris, nec cedere somno

Vers. 2149.

A Credere sustineant, tutorum corporis ejus
 Nemo vel intrare propiusve accedere fudit,
 Nec munire latus armis sine voce jubentis,
 Ire nec in turmas audet sine principe miles:
 Parmenio, ne qua bellum ratione moretur,
 Utile consilium ratus est, ut corpora curent,
 Utque cibos sumant, pronuntiat ergo tribunus ¹⁰:

Jamque movente gradus adversa parte, necesse
 His erat exire: stratum tunc denique regis
 Dux adiit, quem sæpe vocans, cum voce nequiret,
 Excivit leviore manu: Lux, inquit, oborta est;
 Nunc ego te moneo molles excludere somnos,
 Quæ te tanta quietes tenuit? jam Meda propinquant
 Agmina, jam cuneos admovit cominus hostis
 Jam Bellona furit, sed adhuc expectat inermis ¹¹

B Imperium tua turba tuum: rigor ille vigoris
 Et virtus animi, quæ nunquam fracta resedit
 Hæc ubi nunc? sane vigilum pigritantia somno
 Corda cedere soles. Crede, inquit Martius heros
 Admitti somnum mihi non potuisse, priusquam
 Exonerata graves possident pectora curas.

Miranti sine sine duci, quod libera curis
 Pectora dixisset Macedo, sed querere causam
 Non tamen audent: cum vicos ureret, inquit,
 Hostis, cum vastaret agros, excinderet urbes,
 Cum fugeret, sese diffidens credere fati,
 Justa mihi tunc causa metus, onerataque curis
 Mens erat, alternam non admissura quietem.
 At nunc cum Darius coram me totus, et ejus
 Copia tota mihi sese præsentet in armis,
 Nec fugiens possit divortia querere Martis,
 Quod metuam nihil est: sed quid moror? ite parati,
 Ut mos est, alias replicabo licentius ista.

Dixit: et armari lituo præcone, Pelasgos
 Imperat ¹², ipse suis aptat munimina membris
 Ærea crure tenus serpens, descendit in ¹³ imos
 Squama pedes, natum mordacis acumine dentis
 Castigare moras, et pennas addere, planis
 Calcar inest, ut, cum profugos prævertere cursu
 Tentabit, si vox non excitet, aut tuba læta
 Cornipedem, saltem stimulos latus addat, ærea.
 At lævè ¹⁴ humeros, et pectus herile tulerit,
 Vertice dependens triplici toga ferrea nexu,
 Quæ ¹⁵ teretes alas maculis circumligat uncis,
 D Sed parcens oculis, hostem dat posse videri.
 Tutior ut lateat duplici protecta galero
 Corporis humani pars dignior, ærea cassis
 Imprimatur capiti, flammantibus ignea cristis:
 Inseritur lateri, rivos factura cruoris
 Dira lues, gladius, per quem Jovis atria nigri
 Manibus expectant vacuos implere Penates.
 Poscitur hic *Bucephal*, cui rex ut præpete saltu
 Insedit, domuitque ferum, domitor ferus orbis,
 Læva manus clypeo felici sædere nubit,
 Sic tamen ut frenis æquo jungatur amore,

Vers. 2201.

VARIÆ LECTIONES.

⁴ mordente. ⁵ estque. ⁶ Vibravit. ⁷ stratis. ⁸ dormire. ⁹ jacentem. ¹⁰ tribunis. ¹¹ in armis. ¹² Jusset
 et. ¹³ ad. ¹⁴ latus. ¹⁵ Et.

Fraxinus in dextra est, cuius flagrante coruscat
Vexillo cuspis, et verberat astra Leone.

Non magis in ¹⁶ primo duri discrimine Martis
Hunc alacrem videre sui, veniente suorum
In medium Magno, spes sana resuscitat ægrum
Agmen, et in vultu victoria visa sedere est.
Ipse suis igitur distinguens partibus agmen,
Disponens ¹⁷ aciem, quo debuit ordine, currus
Falcatos Dario, quæ spes est sola triumphii,
Excipere ordinibus laxis, cœtuque soluto,
Evitare jubet, et non impune vagari
Aurigas et equos, sed eos involvere telis.
Iumque monet, munitque suos, dum pectora dictis
Roborat, elapsus a Medis transfuga Medus
Transmeat ¹⁸ ad regem Macedum, qui ferrea terræ
Instrumenta refert astu mandata ¹⁹ latenti,
(Muricibus nomen) quibus etsi ²⁰ viribus hostem
Vincere non possit, retinere tenacibus uncis
Sperat, et occulta Graios sorbere ruina.
Quo simul ²¹ accepto, Medus ne ficta loquatur,
Ne capiat sermone suos, rex imperat ²² illum
Servari, tamen ipse locum fecitque notari
Monstrarique suis, ubi rex Babylonius arte
Fretus Ulyssæa terræ mandaverat uncis.
Neve repulsa dolis succumberet ardua virtus,
Omnibus ostendi jubet, ostensumque caveri
Suspectum de fraude locum, tunc vero fluentes
Præcedens acies, verbo nutuque loquaci
Ad lites animans: vestris labor ultimos, inquit,
Præ manibus socii, bellum quod Granicus amnis
Vidit, et angusto Cilicum victoria saltu
Quid laudis, quid honoris habet? nisi sine beato ²³
Terminet extremum Deus et fortuna triumphum?
Sed fortuna dea est, atque hæc pro viribus astans
Semper Alexandro, tam sub me scepra tenere
Quam sub me ²⁴ gaudet alios regnare potentes.
Hæc, ubi me Macedum moderantem Græcia vidit

A Frena, meos extunc promovit, eisque nocere
Velle licet liceat, sed non audere licebit.
Ista nihil, præter numerum discriminis affert,
Tam populosa cohors, sed ²⁵ ad hoc fortuna laborat,
(Quam pudet exiguos toties numerare triumphos)
Ut mihi vincendum semel, et simul afferat orbem.
Tanto plaris erit nobis victoria, quanto
A paucis partam de pluribus esse liquebit.
Ite per imbelles, gladio ductore, catervas:
Cernitis ut solem gemmis auroque corusci ²⁶
Obscurent clypei? lapidumque superbia conos
Occupet ardentes, ut purpura vestiat agrôs?
Vincere quis nolit, ubi sic in bella venit?
Quis nisi mentis inops oblatum respuat aurum?
Congestas Orientis opes, Arabumque laborem,
B In promptu capere ²⁷ est, menti si pareat ensis,
Si cupido cordi gladii respondeat ictus,
Si tam cædis amans animus, sitiensque cruoria
Quam sitiens auri, vestrum est quodcumque videtis:
Non ascribo meum, tantum mihi vincite, prædam
Dividite inter vos, qui mecum vincere certas ²⁸
Participem me laudis habes ²⁹, tibi cætera tolle,
Exemplar virtutis habe formamque gerendi
Martis, Alexandrum, nisi primus in agmine prima
Rex apparuerit, si tergum verterit hosti
Excusatus eris, veniamque merebitur ille
Qui fugiet, si ³⁰ lentus agara ³¹, si vero remissa
Nil aggressus ero, si nunquam dixero forti:
I, prior, i, sed in arma veni præcedere jussus,
C Tunc demum socios sum dignus habere sequaces:
Exemplo moveat ³² fortes, documenta vigoris
Exhibeat, quicumque regit. Sic fatur, et ecce
Concurrunt acies: ite tantus ad æthera clamor
Et vulgi strepitus, quantus si dissona mundi
In chaos antiquum recidiva lite relabens
Machina corrueret, rerum compage soluta,
Horrissonum concussa darent elementa fragorem.

ARGUMENTUM LIBRI QUINTI.

Quintus habet strages varias, et funera charis
Deplorata suis; victos apud Arbela Persas.
Consulti Arsacides ³³ duro de tempore tractans,
An potius sit ei reparato robore latis
Medorum regnis rursus concurrere ³⁴ satis?
Sed proceres hærent. Ad donativa maniplos
Convocat Æacides, et donis vulnera curat.
Ecce vir illustris, et non inglorius illa
Præcedente acie, stipatus prote virili
Mazæus, regem Babylonis manibus infert.

LIBER QUINTUS.

Legit Numæ regis lata de mensibus olim,
Quintus ab ancipiti descendens ordine Jano
Vers 2290.

D Mensis erat, roseis distinguens partibus annum,
Et gemino plausu gaudebant, hospite Phœbo,
Vers. 2292.

VARIE LECTIONES.

¹⁶ a. ¹⁷ Disponensque. ¹⁸ Transvolat. ¹⁹ mandasse. ²⁰ ut sit. ²¹ semel. ²² præcipit. ²³ habent. ²⁴ se.
²⁵ et. ²⁶ coruscum. ²⁷ rapere. ²⁸ curas. ²⁹ habe. ³⁰ qui. ³¹ agit. ³² moneat. ³³ Arsamides. ³⁴ con-

Lædæi fratres, prima cum parte dici
 Concurren duces, emenso tempore cujus
 Prævidisse lueq̄ Medis Persisque futuram
 Creditur, et Daniel scripto mandasse latenti.
 Alfnit a gelidis ³⁵ veniens aquilonibus Hircus,
 Ultio divina, prolesque Philippica, Magnus;
 Quem procul ut vidit galea flammante coruscum
 Indus Aristomenes, denis elephantæ flagellis
 Prodigus excutiens medicata cuspe ferrum
 Immersit ³⁶ clypeo, sed eo lorica retuso
 Tutatur corpus, at Magnus arundine monstro
 Obviat, et qua se lateri promuscide jungit,
 Vitales aperit ferro mediante latebras.
 Fit fragor ingentem monstro faciente ruinam;
 Sed cum præcipiti cecidisset bellua lapsu,
 Ultor Aristomenon, et parcere nescius ensis
 Acephalum reddit. Nostra est victoria, nostra est,
 Ingeminant Græci: Persæ glomerantur in unum,
 Missiliumque frequens regem circumvolat imber.
 Sed nec gesa ³⁷ movent, nec sævior ense bipennis:
 Quem, duce fortuna, virtus infracta tuetur,
 Ille per insertos invictus et impiger enses,
 Telaque perrumpens ³⁸ volat, ignoratque moveri,
 Ferreus armatos contundens malleus artus,
 Quo feriente cadunt, Elephaz Pharaone creatus,
 Et Pharos Orchanides; Elephaz gladio, Pharos ha-

[sta ³⁹,

Hic eques, ille pedes, Ægyptius hic, Syrus ille.

Sicca prius, sterilisque diu jam flumine fusi
 Sanguinis humet humus, jamque unda cruoris ⁴⁰

[inundat

Telluris venas, cadit infinita vicissim
 Persarum, Macedumque manus: jacet ense ⁴¹ Phi-

[lotta

Henos et Caman, Henos quia fuderat ense
 Euryphilum, Caman; quia Laomedonta securi:

Ibat Alexandro vulnus lethale daturus,
 Si sineret fortuna, Geon, maris incola Rubri,
 Informis facie, quem creditur una gigantum,
 Quippe giganteis ducens a fratribus ortum,
 Æthiops peperisse viro, qui corpore matrem
 Immani referens, nigroque ⁴² colore parentem,
 Quos terrere nequit nigredine, corpore terret.
 Fuderat ergo viros, clava ter quinque trinodi,
 Agmina dum Graium sinuoso turbine rumpens
 Ad Magnum molitur iter: ceu dissipat acri
 Dente canes Nemeæus aper, cui sudat apertis
 Spuma labris, dorso, valli riget instar acuti,
 Seta minax, humeroque canes supereminet omnes.
 Nunc hos, a læva, dextra nunc fulminat illos,
 Nunc caput in renes obliquat, rursus ab illis
 In latus oppositum, partemque tuetur utramque
 S: non ignarus volucris defendere gyro.

Ventum erat ad regem, miratur Martius heros
 Visa mole viri, dumque arduus ille cruentam
 Vers. 2304.

A Erigeret clavam, clamoso gutture regi
 Intonat: Heus, inquit, quis te furor egit in hostem.
 Magne giganteum? quem sidercas Jovis arces
 Affectasse legis, a quo vix fulmine tandem
 Tutus in ætheria mansit Saturnius arce?

Nondum sinierat, agili cum torta lacerto
 Pinus Alexandri, medio stetit ore loquentis,
 Faucibus astringens ⁴³ linguam, ne deroget ultra
 Cœlicolis, sed adhuc stantem, telumque cruentum
 Mandentem, Macedo tum demum admissus equini
 Pectoris impulsu quatit, explicitumque per artus
 Reddit humo natum, plangit percussa jacentem,
 Mater humus prolem, tantumque dat icta fragorem,
 Quantus, ubi annosam, sed adhuc radice superbam
 Montibus evellit Boreæ violentia quercum.

B Concurrunt Argiva phalaux, stratumque Geonta
 Confodiunt jaculis, gladiosque in viscera condunt
 Quem tandem lacerum vultus, ac mille retusum
 Pectora vulneribus, Acherontis ad antra remittunt.

Parte furens ana, Persarum ⁴⁴ proterit agmen
 Inclytus ille Clytus, cujus soror ubere Magnum
 Lactavit proprio, sed quæ provenerit illi
 Gratia pro meritis, magis arbitror esse silentium:
 Ilunc ubi germani respersum sanguine vidit
 Sanga Damascenus, fraterno motus amore,
 Ter gemitum dedit, et repetita medullitus alto

Pectore confusam repetunt ⁴⁵ suspiria vocem,
 Cumque tribus jaculis, frendens explere nequiret
 Pectoris affectum, stricto mucrone, micanti

C Emicuit curru, quaque huic flagrante pyropo
 Ardebat cassis, claro caput arguit ictu,
 Et nisi lorice latuisset tuta galero,
 Plorasset cerebrum, terebrata casside, cervix.
 Sed licet attonitus mananti sanguine Sangæ:
 Non tamen ignarus gladio respondet, idemque
 Quod modo transierat primi per vulnera ⁴⁶ fratris
 Balneat alterius intra præcordia ferrum.

Dirigit primo spectata cæde suorum
 Metha ⁴⁷ pater, nec quos lacrymarum

Invenit facies, etiam dolor intus oborta
 Sorbuerat lacrymas; et compluit intima
 Arida, decrepitæ faciei debitus imber,
 Supplevitque vices oculorum flebile pectus.

D Palluit exanimis, dextra languente, gelato
 Corde senex, et mors in vultu visa sedere est:
 Mox ut ⁴⁸ mens rediit, redivivo sanguine, tandem
 Singultum medias interrumpente querelas.
 Tune duos, inquit, tortor sævissime, fratres.
 Tune duos ante ora patris mucrone vorasti?
 Non veritus patris emeriti, miserique parentis
 Præcipitare dies? sed ut ulterius tibi nullum
 Non pateat facinus, ferro, fera tigris, eodem,
 Quo mea, me coram, rupisti viscera, ferro
 Junge patrem natis, et funera terna remitte
 Vers. 2358.

VARIÆ LECTIONES.

³⁵ siccis. ³⁶ immisit. ³⁷ tela. ³⁸ prorumpens. ³⁹ ense. ⁴⁰ imbuit unda cruoris. ⁴¹ aliumque. ⁴² affrens.
⁴³ Parthorum. ⁴⁴ reprimumt. ⁴⁵ viscera. ⁴⁶ Mecha. ⁴⁷ ubi.

Conjugis et fratrum, viduæ plangenda parenti :
Si qua tamen conjux, si quis tibi filius hæves,
Aut soror aut mater, Parearum vindice fite,
Quod dolco doleant, et idem quod lugeo plangant.

Dixit, et imbelli jaculatus missile dextra
Torsit in ora Clyti, quod vix umbone moratum
Ocius avellit Clytus, et qua sacra retortis ⁶⁰
Canities nemorosa pilis vergebat in armos
Hispidæ lethali pertundit ⁶¹ guttura ferro.
Ille ruens cecidit, visu miserabile, natos
Inter semineces, prolemque amplexus utranque
Tendit ad infernam natis comitantibus urbem.

Jamque propinquaret ⁶² regali prodita luxu
Ipsa acies Darii, curruque micabat ab alto
Rex, regem innumera lapidum prodente lucerna,
Obstupuit tanta percussus luce ⁶³ Nicanor;
Utque erat in dextro cornu dux agminis, illic,
Applicuit euneum belli, quem sorte regebat
Commissum, primis arripit subdola gestis.
Ejus, et excepit blande fortuna ruentem ⁶⁴
Parmenione satum, vix obstitit unda clientum
Primo congressu, stabilemque ⁶⁵ Nicanoris alam
Sustinuit tepide, donec Rhemnon Arabites ⁶⁶
Turbidus in medios ruit, obsitus imbre Quiritum,
Et stabilit profugos, mentesque redintegrat agras.

Statur, et immotis figunt vestigia plantis,
Eminus occumbunt jaculis, et turbine fundæ,
Cominus et gladio, cerebrum sitiente securi,
Interdum livore sudum, verubusque cruentis
Rem peragunt pedites, sedes ⁶⁷ implentur arari
Ditis, et umbiferi-domus insatiabilis antri ⁶⁸,

Rumpere fila manu non sufficit una sororum,
Abjectæque colo Clotho, Lachesisque virorum
Fata metunt, unamque duæ juvare sorores.
Mista plebe duces pereant utrinque, sed inter
Millia tot procerum, speciali laude refulgens
Inelytus emicuit ⁶⁹ numerosa cæde ⁷⁰ Nicanor,
Perque ⁷¹ lectos vestigat ⁷² Rhemnona Persas,
N.F. ⁷³ fuis tot millibus, ipsam
Cui ⁷⁴ peresse ducem, dominumque color-

Neo ⁷⁵ conspicui turba cedente suorum
Concurrere duo, feris horrifera ⁷⁶ astra boatus,
Et populi quatit arva fragor, ferrata coactis ⁷⁷
Cornipedum pedibus putres terit ungula glebas,
Cominus admissi ⁷⁸ congregantur ⁷⁹, uterque
Cuspide prætentæ superos agnovit in ictu
Propitios, crudeleque licet pulsatos æerno
Stipite mansit eques tamen, hinc vacuata propin-

Vertitur ad capulum manus ærea, casside cassa
Erumpens ⁸⁰ rigat arva cruos, nec sustinet iras
Muronis clypeus, genibus cecidore remissis

Vers. 2400.

A Vectores, vectique simul, prior ense relecto ⁸¹
Surgit ⁸² Parmenides, et pectora Rheannonis acer
Arctat utroque genu, donec vitalia Parthi,
Et ventris latebras, capulotenus induit ensis.

Extemplo turbati Arabes, et lite relicta,
Vertere terga parant, sed quos Hyrcania gignit
Conspicuos in Marte ⁸³, supervenit ala Quiritum
Excedens numerum, inclinumque ⁸⁴ Nicanora va-
Armisonæ sepi, facta statione, coronant;
Obruitur primo jaculis, strepit ærea cassis
Glandibus et saxis, tantamque sibi læcer orbis
Obstupet innasci veterato ⁸⁵ robore silvam;
Jamque pedes, ulnæque labant, mistoque cruore
Membra lavat ⁸⁶ sudor, sed mens, infractaque vir-

B Et princeps animus capto sub corpore regnat ⁸⁷,
Totque accessitus jaculis, et cæstibus ille
Murus Alexandri, sed non sine nomine tandem
Procubuit ⁸⁸, multamque sua cum strage ruinam
Persarum, trahit anius damnosa ruina,
Qualis Romulea ⁸⁹ cecidit cum turris in urbe,
Turbine fulmineo vicinas obruit ædes.

Interea, Macedum planctu pulsatus acerbo,
Advolat orbata catulis violentior ⁹⁰ ursa
Diluvium mundi Macedo, pavet obvia turba
Principis occursum, fugiuntque per avia cursu
Præcipiti dociles vitam præferre triumpho,
Unus Alexandro, reliquis fugientibus, instat

C Signabat roseas, facies nimis æmula, malas,
Nobilis, et patrio referens a sanguine Cyrum,
Cui nuptura soror Darii, si cederet illi
Gloria Martis, erat, unde orta superbia, Magno
Obvius ire parat; sed nec reverentia patrum,
Nec favor ætatis, nec rerum copia mortem
Excutiunt, parili forma, sed dispare fata
Occurrit juveni laxis Hephæstio frenis,
Et qua flammivomo rictu micat aurea ⁹¹ tigris
Disjicit umbonem, largoque foramine candens
Admittit ferrum laxo toga ferrea nexu,
Transit in occultas feralis arundo latebras
Pectoris, inque humeros nivea cervice reclivi,
Perpetuæ Sthenelus noctis caligine tectus
Fertur, et æterno clauduntur lumina sonna.

D At lævo cornu ⁹², cui nulli Marte secundus
Parmenio præerat, discors Bellona furebat
Sanguineis maculosa fibris ⁹³, sanieque recenti
Delibuta comas, cui spumeus axe citato ⁹⁴
Lumine terrifico tonitrus et fulminis instar
Concitus occurrit ferali turbine frater.
Cui sternit ⁹⁵ furor ipse vias, ceduntque furenti
Degeneres animi, comes indivisa furoris
Præcipites rapit ira gradus, et fellea torquens

Vers. 2461.

VARIE LECTIONES.

⁶⁰ recurris. ⁶¹ perfodit. ⁶² propinquabat. ⁶³ furentem. ⁶⁴ Arabarches. ⁶⁵ sedesque. ⁶⁶ auri. ⁶⁷ cni-
luit. ⁶⁸ adversos. ⁶⁹ ensifer. ⁷⁰ subactas. ⁷¹ vicinatur. ⁷² profluidus. ⁷³ retento. ⁷⁴ morie. ⁷⁵ re-
terano. ⁷⁶ lavit. ⁷⁷ regnanti. ⁷⁸ Occubuit. ⁷⁹ Romana. ⁸⁰ truculentior. ⁸¹ area. ⁸² in cornu. ⁸³ julis.
⁸⁴ cruento. ⁸⁵ Consternit.

Lumina, contemnit humiles rationis habenas,
Impatiensque moræ, levis et male cuncta mini-
[strans

Impetus, obliquos versat in pulvere currus :
Undique successus, sed et infortunia mistim
Circumsusa volant, et mille a vertice Martis
Cum pallore suo, nutant per inania mortes.

Talis in amplexus veniens per colla sororis
Brachia diffudit Deus horrifera : Ocius, inquit,
Labere, chara soror, Macedumque, i, nuntia regi :
Vana spe raperis, Darium quid perdere per te ?
Inscius affectas ? scelus hoc a principe tanto
Amove: o dii, nec fas ut dextera mundi
Sceptra tenens, madeat jugulo polluta senili.
Altera debetur Dario fortuna, suorum
Proditione cadet, celer ergo per arma, per hostes
Adsis, et varia populanti cæde Pelasgos
Ilicet occurras Mazæo, quippe rapitis
Et Macedum spoliis inhiat, laxatque solutos
Compedibus Persas, rursus versa vice vinculis
Mancipat Argivos, neque enim tot sufficit ultra
Millia Parmenio paucis incessere turmis.

Dixit, at ⁷⁶ umbrifero Bellona citatior Austro
Fertur, et ad dextrum pertransit stridula cornu,
Iuduitque genas, horrendaque Palladis ora ⁷⁷
Argonis anguicomos prætendens ægide vultus,
Commemoransque Dei breviter mandata recessit,
Infecitque diem, ferali nube recedens.

Excutitur saltu Macedo, profugamque secutus
Voce deam : Quocunque venis, dea, cardine, vanum
Spernimus omen, ait, non ⁷⁸ me divellet ab armis
Et curru Darii, licet impiger Ales ab alto
Missus Atlantiades verax ⁷⁹ mihi nuntius ipse ⁸⁰
Afferat ⁸¹ a Persis raptas cum matre sorores,
Ex Dario pendet nostri spes unica voti ;
Quem si perlidero, parvi mihi cætera, parvi
Perdita momenti : solum si vicero, solus
Perdita restituet, non est mihi perdere tanti,
Quod recipi poterit, ut non et vincere malim ;
Sed neque si turris Darii septemplex muro
Includat, licet ardenti circumfluus unda
Sulphureis Acheron defendat mœnia ripis,
Eripiet fortuna mihi. Sic fatus, in armis
Se locat, et summo clypeum feriente lacerto
Orbani signiferum, ceu vallum et mœnia, muro
Pectoris opponit, tendensque in sidera pinum,
Vertice sublato, medius ruit hostis in hostes,
Flammantesque ⁸² globos, torquens testatur adesse
Pulvis Alexandrum ; fertur temone supino
Afer Aristides, pedibusque attritus equinis
Occubuit *Pelias*, Libycis a Syrtibus Afer
Venerat, a Scythicis *Pelias* tetrarcha præuinis,
Ilic Afrum *Craterus*, *Pelias* dejecit Amyntas :
Ense jacet *Pelias*, hastili corruit Afer,
Jungitur his Amilon terebrato gutture, rubram
Vers. 2515.

A Exhalans animam, Baradamque jacentibus addit
Antigonus, reprimitque globum Ptolomæus equo-
[strom :

Nec minor Eumenidi strages, nec gloria Cœni
Inferior, Melcagre, tua, truculentior instat
Perdiccas solito : cunctis cernentibus, ipsam
Ante aciem Darii Polypercon (nocte fruendum
Qui prius asseruit) redimit de luce patenter ⁸³
Consilium de nocte datum, furit *Attica* ⁸⁴ pubes
Mente nova votoque pari : furor omnibus item,
Parque animus bello, dominoque simillimus ipsi,
Ut quod Alexandri comites si Marte furentes
Cominus aspiceret, tot se gauderet habere
Magnus Alexandros ; jam victoris fragor aures
Pulsabat Darii, jamque irrumpebat in ipsos
B Consortes lateris, funestæ turbo procellæ.

Eger in adversis animus sapientis, et ægro
Consulit ipse sibi, cum duro in tempore primis
Diffidit rebus, et spes languescit inermis :
Nam quid agat Darius ? quo se regat ordine demens ?
Cui nec tuta fuga est, nec si velit ipse morari,
Inveniet socios ? nam de tot millibus ante
Quos sibi crederat, vix bello mille superant,
Qui stent pro patria : pudor et reverentia famæ
Ne fugiant, prohibent, contra timor auxius urget :
Dumque vacillanti stupefactus pectore nutat,
Dum dubitat, capiatne fugam, vitæ perosus
Se sinat ipse capi ? Persæ velut agmine facto
Mandant terga fugæ, rapiuntque per arva, relicto
Rege, gradam : demum laxis iavitus habens
Nactus equum Darii, rorantia cæde suorum
Retrogrado fugit arva gradum ; quo tendis inertem
Rex periture, fugam ? nescis, heu, perditæ, nescis ?
Quem fugias ? hostes incurris, dum fugis hostem,
Incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdim,
Bessus, Narbasanes ⁸⁵, rerum pars magna tuarum
Quos inter proceres humili de plebe locasti
Non veriti temerare fidem, capitibus
Perdere cantitem, spreto moderata
Proh pudor ! in domini conjurant

Magnus ut ablatum medio de limine
Acceptit Darii, regum super ossa crucis
Fertur, et ingenti super ipsa cadavera saltu
Insequitur profugum, pœne incomitatus Achivis,
D Immemor ipse sui, qualis ⁸⁶ rapit impetus ignem
Sideris, et claris ⁸⁷ distinguit nubila flammis.
Sed jam præcipiti per saxa, per invia saltu
Transieratque Lycum, paucis comitantibus, amicum
Belides, dubiasque stetit, stratumne furenti
Immersurus aquæ properaret frangere pontem,
Pellæo clausurus iter, sed ab hoste promendos
Dira cæde suos timuit, si ponte reciso
Securus fugiens Persarum excluderet agmen ;
Utile propositum vicit respectus honesti,
Præposuitque suos Darii sibi ; maluit e:
Vers. 2569.

VARIAE LECTIONES.

* regem. ⁷⁸ nec. ⁷⁶ et. ⁷⁷ arma. ⁷⁹ nec. ⁷⁹ verus. ⁸⁰ ipsas. ⁸¹ Nuntiet. ⁸² Fumantesque. ⁸³ pa-
tenti. ⁸⁴ Inacha. ⁸⁵ Curt. Nabarzanes. ⁸⁶ qualem. ⁸⁷ raris.

Justus inire fugam, potiusque elegit apertam
Victori præbere viam, quam claudere victis.

Fit fuga Persarum, turbatoque ordine passim
Curritur ad pontem⁶⁶, sed et intolerabilis æstus,
Et duplicata siti cursu languentia torrent
Viscera, et exhaustos sudor sibi vindicat artus,
Pulmonisque vagas agitant suspiria cellas,
Unde inopes undæ, nemorum per devia ducti,
Occulti laticis salientes quærere venas,
Omnibus incumbunt rivis, haustaque gulose
Limosi torrentis aqua, præcordia limo
Tensa rigent, prægnantem uterum simulare co-

[actus

Triste parit funus, concepto flumine, venter.
Nonnullis, avido fluvium dum gutture sorbent
Obstruit occurrens vitales unda meatus
Deraque in cæcis inclusum intercipit antris.

Sed neque tot turmas procerum vulgique pha-

[langes

Ad mortem ductore metu, sine lege ruentes
Explicat unius angustia pontis, acervos
Vix capit unda tumens, fluviique vorago cadentes;
Labuntur passim, lapsosque involvit hiatus
Fluminis, et virides stupere cadavera Nymphæ.

Languentes gladios⁶⁷, et habentia tela suorum
Intuitus Macedo, cum jam declivis Olympus
Phœbeis legeretur equis, fumantibus arvis
Æthiopum, et solito pauloque remissius igne
Ureret Herculeas solis vicinia Gades,
Causatus præceps in noctem tempus, ad illos,
Quos credebat adhuc in cornu stare sinistro
Fictit iter, jamque in lævum converterat arma,
Cum præmissus eques a Parmenione, triumphum
Nuntiat, et variis afflictos cædibus hostes;
Dumque reducuntur equites in castra, repente
Vallibus emergens Persarum apparuit agmen,
Exurens clypeis, galeisque micantibus agros;
Qui primos inhibere gradus, et figere gressum;
Deum⁶⁸ ubi tam paucos Macedum videre cruentas
In Magnam vertere acies. Rex ante Quiritum
More suo gradiens vexilla, pericula Martis
Dissimulans potius, quam spernens, illud ab hoste
Concussum toties, sed inexpugnabile castrum
Pectoris opposuit Persis, nec defuit illi
Perpetua in dubiis rebus fortuna, cohortis
Præfectum mortis, et Martis amore furentem
Excipit, et celeri rimatur viscera ferro;
Nec mora Lysimachus, et gloria gentis Achææ
Invasere Arabes passim, neutrisque pepercit
Martius ille furor, ubi nemo cadebat inultus;

Verum cum Phœbi radiis, Atlantide stella
Jam vultus audente suos opponere Persis,
Marte videretur fuga tutior, ordine rupto
Consulueret fugæ, laxisque licenter habenis,
Nocte fere media trajecti⁶⁹ fluminis amnem

Vers. 2622.

A * *Arbela* perveniunt, ubi rex Babylonius illos,
Quos secum fuga contulerat, lugubris et amens
Consulit, et pariter duro de tempore tractat;
Cumque repressisset queruli suspiria cordis,
Reliquias Macedum lacrymoso lumine spectans:
Fortuitos, inquit, toties mutare tumultus
Nunc adversa pati, nunc exultare secundis,
Nunc caput incurvare malis, nunc tollere, sortis
Humanæ est; humilem sic vidit Lydia Cræsum,
Sic sic victorem versa vice femina fregit:
Sic quoque Thermopylæ Xerxem videre jacentem,
Et qui navigio⁷⁰ totum modo texerat æquor,
Vix licuit victo sola cum nave reverti.

Nulla rei novitas pervertere fortia debet
Pectora, cum nulla teneatur lege fidelis
B Esse homini fortuna diu, spes unica victis,
Contra victorem rursus sperare triumphum.
Nec dubito quin victor agros aditurus, et urbes
Civibus exhaustas, et opimis rebus, et auro
Confertas, ubi gens avidissima, pectore⁷¹ toto,
Visceribus siccis, sitiens lethale metallum
Tentabit sedare sitim, prædaque recenti
Conceptam satiare famem, nec inutile nobis
Id reor. Interea fines intactaque bellis
Regna petiturus, Medorumque ultima, vix
Non ægre reparabo meas, pretiosa supellex,
Castraque castratis, et multa pellice plera
Quanti sint oneris, et quantum bella gerentes
Impediant, usu longo didicere potentes;

His partis erit inferior, quibus ante remotis
C Major erat Macedo, spoliis vincetur onustus,
Qui vicit vacuus: non auro bella geruntur,
Sed ferro, non æs, non oppida regna tucuntur,
Sed virtus, viresque virum: penetremus ad ipsos⁷²
Medorum fines, in duris utile rebus,
Non dictu speciosa sequi docet ipsa facultas;
Non secus antiquos summo⁷³ molimine rerum
Novimus affectos⁷⁴ fortes⁷⁵ discrimine patres,
Indultis aliquot hostique sibi que diebus,
Fortunam reparasse suam, rursusque retusis
Hostibus adversa de parte tulisse triumphum.

Finierat Darius, vox plena timoris⁷⁶, et exspes
Visa suis, cum tot opibus Babylona superbam,
Et reliquas urbes, sine defensore relictas,
D Esset Alexander primo fracturus Eoo.
Nulla videbatur reparandæ copia sortis,
Sed neque (quod superest) retinendi gratia regni:
Seu confirmato tamen agmine, sive sequenti
Imperium potius, quam consilium ducis, uno
Maturant animo Medorum visere fines.

Nec mora, distribuens celebres apud *Arbela* gazas
Munificus Macedo, tantis ardentem onusto
Rebus, et inventa satiato milite præda
Transcurrit Syriam⁷⁷, pluvioque citatior austro,
Vi, vel amicitia superatis⁷⁸ civibus, ardet
Vers. 2677.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ pacem. ⁶⁷ animos. ⁶⁸ Verum. ⁶⁹ transvecti. ⁷⁰ navigiis. ⁷¹ gutture. ⁷² abactos. ⁷³ primo.
⁷⁴ afflictos. ⁷⁵ sortis. ⁷⁶ doloris.

Obsita coctilibus intrare palatia muris,
 Insignemque olim tot regum laudibus urbem.
 Cui dedit æternum labii confusio nomen :
 Cumque Semirania tantum distaret ab urbe,
 Quantum Sequanicis distat Dionysius undiis,
 Ecce vir illustris stipatus prole beata
 Impiger occurrit Mazæus transfuga regi,
 Imperio Magni, sese Babylonaque dedens,
 Quem rex complexus avide, vultuque benigno
 Suscipiens, tacitis suffocat gaudia votis.
 Quippe laboris erat magni, longique paratus,
 Tot populis et tot munitam turribus urbem
 Obsidione capi, nisi machina, Numine Divum,
 Coctile cæmentum crebro dissolveret ictu,
 Virque manu doctus ¹, et non inglorius illa
 Præcedenti acie, toties expertus in armis,
 Exemplo poterat alios ad fœdera pacis
 Invitare suo; tunc vero cohortibus arte ²
 Dispositis, jussisq; sequi, et retrocedere Persis,
 Agmine quadrato stupefactæ illabitur urbi;
 Splendet in occursum tanti Babylonia regis,
 Et quas congescit veterum solertia regum
 Exponuntur opes, ardent altaria gemmis;
 Porticibusque sacris statuæ reteguntur avitæ,
 Per fora, per vicos, per compita, serica ridet
 Vestes, et aurivomis ignescunt fana coronis,
 Armenta quoque graves annis, civesque severos,
 Agmina cæclatis urunt bombycina monstria :
 Servus et ancillæ jussi splendescere luxu
 Barbarico, insolitos nequeunt sufferre paratus,
 Inmemoresque sui dum contemplantur amictus,
 Jam se præsumunt, servos non esse, fateri.
 Hosque, quibus deerat fallax opulentia, jussit
 Inter honoratos fulgere precaria vestis,
 Jam totum victoris iter lascivia florum
 Sparserat ³, et ramis viduata virentibus arbor.
 Quocunq; ingreditur certant opobalsama nardo ⁴,
 Divinique Arabum pascuntur odoribus ignes,
 Et matutino satiantur aromate nares,
 Effera præfertur claustro indignata teneri
 Tigris, et obstrusi ferrato carcere pardi.
 Includi caveis frendunt immane leones,
 Et quæcunq; tenet Hyrcanos bestia ⁵ saltus.
 Vers. 2720.

A Et ne præpediat oculos objecta sequentum
 Turba frequens, gradibus transvecti ⁶ ad culmina
 [tecti
 Quam plures, avidique suum cognoscere regem
 Edita murorum longa statione coronant.
 Occurrunt lyricis modulantes cantibus odas
 Cum citharis mini, concordant cymbala sistris,
 Tympanaque harmoniis cedunt, nec defuit aures
 Blandius humanas docilis testudo movere ⁷,
 Et quos Niliacæ tradunt mendacia gentis
 Fatidicos, cœlique notis prænosse peritos
 Sidereos motus, et ineluctabile ⁸ fatum
 Memphitæ ⁹ vates currum victoris adorant :
 Nunquam tam celebri jactatrix Roma triumpho
 Victorem ¹⁰ mirata suum tam divite luxu
 B Exceptit ¹¹ : seu cum fuso sub Leucade Cæsar
 Antonio ¹², sexti mutavit nomina mensis,
 Lactandasque dedit hydri Cleopatra papillas ¹³.
 Seu post Emathias acies cum sanguine Magni
 Jam satur irrupit Tarpeiam Julius arcem :
 Et merito, nam si regum miranda recordans,
 Laudibus et titulis cures attollere justis,
 Sive fide recolas quam raro milite contra
 Victores mundi, tenero sub flore juventæ,
 Quanta sit aggressus Macedo, quam tempore parvo
 Totus Alexandri genibus se fuderit orbis,
 Tota ducum series, vel quos Hispana poesis
 Grandiloquo modulata stylo, vel Claudius altis
 Versibus insignit, respectu principis hujus,
 C Plebs erit, ut pigeat Lacanum lumine tanto
 Cæsareum cecinisse melos, Romæque ruinam;
 Et Macedum clarus succumbat Honorius armis.
 Si gemitu commota pio, votisque suorum
 Flebilibus, divina daret clementia talem
 Francorum regem; toto radiaret in orbe
 Haud mora, vera fides, et nostris fracta sub armis
 Parthia baptismo renovari posceret ultro :
 Quæque diu jacuit effusis mœnibus alta
 Ad nomen Christi Carthago resurgeret, et quæ ¹⁴
 Sub ¹⁵ Carolo meruit Hispania solvere pœnas,
 Erigeret ¹⁶ vexilla crucis, gens omnis, et omnis
 Lingua Deum caneret, et non invita subiret
 Sacrum sub sacro Remorum præsule fontem.
 Vers. 2762.

ARGUMENTUM LIBRI SEXTI

Sextus Alexandrum luxu Babylonia et auro
 Corruptum ostendit, castrensia munera certis
 Distribuit numeris ¹⁷; armato milite fines
 Uziacos intrat. Sisigambis liberat urbem
 Et ¹⁸ Medatem ¹⁹ precibus : a mœnibus inclyta ²⁰ sumat
 Eruta ²¹ Persepolis : Movet occursum miserorum
 Turbatum regem : Darius discrimina Martis
 Rursus inire parat : hic seditio patricidas
 Separat a Dario, sed eos innata simultas
 Acceptos reddit, et credula pectora lactat ²²;
 Nec fatum mutare valent decreta Patronis.

VARIE LECTIONES.

¹ Assyriam. ² superandis. ³ promptus. ⁴ arcto. ⁵ Texerat. ⁶ thymiamata thuri. ⁷ bellua.
⁸ aucti. ⁹ sopire viella. ¹⁰ inevitabile. ¹¹ Memphites. ¹² exceptit. ¹³ victorem. ¹⁴ synær. ¹⁵ mamilla.
¹⁶ quas. ¹⁷ Exigeret. ¹⁸ donis. ¹⁹ Curt Madathem. ²⁰ eruta. ²¹ Inclyta. ²² placat.

LIBER SEXTUS.

Ecce iues mundi regum timor ultimus ²¹! ecce!
 Quem toties poterat, Babylon, legisse futurum
 Eversorem Asiæ, sacra quem prædixerat Iircum
 Pagina, quem gemini fracturum cornua regni,
 Præsentem mirare virum, nec despice clausum
 Coctilibus septis, qui latum amplectitur orbem,
 Cujus inhorrescunt audito nomine reges:
 Rex erit ille tuus, a quo se posceret omnis
 Rege regi tellus, si perduraret in illa
 Indole virtutum, qua cæperat ire potestas.

Aspice quam blandis, victos ²² moderetur habentis,
 Aspice quam clemens inter tot prospera victor:
 Aspice quam mitis dictet jus gentibus: ut quos
 Hostes in bellis habuit, cognoscat in urbe
 Cives, et bello quos vicit vincat amore:
 Hos tamen a tenero schola quos impresserat ævo
 Ornatus animi, poliendæ schemata vitæ,
 Innatæ virtutis opus, solitumque rigorem,
 Frægerunt Babylonis opes, luxusque vacantis
 Desidia populi, quia nil corruptius urbis
 Moribus illius, nihil est instructius illis
 Ad Veneris venale malum, cum pectora multo
 Incaluere mero, si tantum detur acerbi
 Flagitii pretium, non uxores modo sponsi,
 Sed prolem hospitibus cogunt prostare parentes,
 Solemnes de nocte vident convivia ludos,
 Quos patrio de more solent celebrare tyranni.

Hos inter luxus Babylonis, et otia Magnum
 Ter deni tenuere dies et quattuor, unde
 Terrarum domitor exercitus ille, futurus
 Debiliior fuerat, si post convivia mensæ
 Desidis, effrenum piger irrupisset in hostem:
 Ergo Semiramis postquam Mavortius heros
 Finibus egressus, Satrapenis astitit ²³ arvis,
 Quædam, quæ dederant patres, præcepta prioris
 Militis, mutanda ratus, castrensia certos
 Munera ²⁴ numeros arguta menta redegit,
 Utque suos habeant *Ductores* ²⁵ quæque Quiritum
 Millia constituit, quibus indubitata probetur
 Indicibus virtus equitum, dignusque probatis
 Exhibeatur honos, ne falso præmia poscat
 Qui tepide gessit, ne sub probitatis amictu
 Splendeat improbitas, et ne mercede negata
 Perdiderit titulum, qui gessit fortia fortis.

Moris apud veteres Macedum, patremque Philippum
 Hactenus exsiterat, cum tolli signa jubereat,
 Castra ciere tuba, quæ præpediente tumultu,
 Armorumque sono non pertingebat ad omnes;
 Sed super hoc factum ²⁶ est, ut Parthica signa mo-
 [vendi

Luce, sit in signum fumus, de nocte vel ignis,
 Vers. 2823.

A Neve quis alterius munus, vel fortia gesta
 Usurpasse ²⁷, suisve ascribere viribus ausit,
 Unumquemque virum vice qua donatur, et actis
 Contentum jubet esse suis, monet, allicit, arctat ²⁸,
 Fortes, conductos, cives, prece, munere, scripto.
 Romuleos reges, subjecto legimus orbe,
 In populos legem et causas dictasse forenses,
 Cum Deus ultrices furias arceret Olympo
Omnipotens ²⁹ terris, sed plus fuit arma tenentes
 Legibus astringi, quam victis condere jura,
 Et majus fuit armatos decreta rigoris
 Suscipere in bello, quam jus in pace pacisci.

Hæc ubi mature tractata, libentibus omnes
 Accipere animis: Susam tradentibus urbem
 Civibus, et multis hilarato milite gazis

B Agmen ad Uxiacas convertit turbidus arces,
 Uxiacæ regionis onus, summamque regebat
 Præfectus Medates, sane vir fortis, et ingens
 Exemplar fidei, pro qua suprema subire
 Non veritus, verum Dario servavit ³⁰ amicum

Doctus ab indigenis iter esse latens et opertum,
 Civibus ignaris, Graios quod ducat ad ³¹ arces
 Delectis equitum tantum in discrimen iturum
 Præfecit Macedo meriti Taurona probati:

Ipse ³² movens circa teneræ primordia lucis,
 Angustas superat fauces, aditusque locorum,
 Cæsaque materies faciendis cratibus apta,
 Et pluteis curva studine surgit in arcem,
 Artificium ut studiis, tali munimine turæ
 C Funditus erueret muros armata juvenus:
 Sed gravis accessus, cum dura minetur acutis
 Cautibus ³³ et saxis succidi nescia tellus:
 Nec solum Macedo cum duro dimicat hoste,
 Sed locus est, cum quo pugnandum est, vivaque

[cautes

Nativo munita situ; tamen arcta subibant,
 Et prærupta leves, duce præcedente, cohortes,
 Quem tamen objecta testudine, cum peteretur
 Eminus ex alto, telorum grandine, nec vi,
 Nec prece, barbaricis poterant avellere muris.
 Quippe inter primos galeato vertice primus
 Fulminat in muros, nunc grandia saxa volutans
 Nunc sude suffodiens, nunc frangens ariete portas
 Nunc tormenta rotat, tormentum flebile mundi,
 D Impellensque suos; pudeat jam, proh pudor! in-
 [quit,

Victores Asiæ, o socii, quibus ante tot urbes
 Cessere, exigui dormire ad mœnia castri:
 Quæ loca, quod subsistat opus quis non ruat aggre-
 Ante manus Macedum? quæ mœnia stare vel ar-
 Sustineant? solidis quæ fundamenta columnis

Vers. 2872. —

VARIE LECTIONES.

²¹ unicus. ²² victor. ²³ constitit. ²⁴ Chiliarchas. ²⁵ cantum. ²⁶ usurpare. ²⁷ aptat. ²⁸ Theodosius.
²⁹ servabat. ³⁰ in. ³¹ Ille. ³² Cotibus.

Inniti valeant, cum senserit altus adesse
Murus Alexandrum? quamvis æquandus Olympo
Corruet, et discent mihi *se submittere* ²² turres,

Dixit, et in summa Tauron apparuit arce,
Quo semel aspecto, Graiis audacia crevit,
Corripuitque pavor et desperatio cives;
His, extrema pati, patriæque impendere vitam,
Illis corde sedet fuga, si modo libera detur;
Maxima nubiferam se turba recepit in arcem.
Nec mora ter denis victorem flectere missis,
Ut liceat salva victos discedere ²³ vita,
Triste reportatur responsum a principe: nullum
Esse locum veniæ, parvas superesse doloris
Suppliciique moras, torpent languore timoris
Percussi cives, dociles extrema vereri:
Dirigit ergo preces occulto calle per umbras
Ad matrem Darii * Medates ut mitiget iram
Principis ²⁴, ut victis et victæ parceret urbi,
Non ignarus ei *deferri* ²⁵, et matris honore
A victore coli. * Medates ejus sibi neptem
Duxerat, ad Darium cognato sanguine spectans.

Abnuit illa diu precibus concurrere, quamvis
Justa petant. Et: Fortunæ non congruit isti
Qua nunc utor ²⁶, ait, tantos admittere fastus.
Victorem qua fronte rogem captiva? repulsam
Patitur, qui ²⁷ postulat ulterius, quam
Meruit, spes, quam meritum non prævenit, a spe
Dat, et verum dat ei præsumptio nomen.
Convenit, ut potius, quod sim captiva, penes me
Contempler, quam, quod fuerit regina, recorder:
Tot precibus latis, vereor ne fessa residat,
Neve fatigari queat indulgentia ²⁸ regis.

Ista Sisigambis; * Medatis tamen icta dolore,
Scribit Alexandro; victis si parcere nolit,
Luce frui * Medatem jam victum, jamque fatentem
Se peccasse, sinat; quæ tunc moderatio Magni,
Quæ pietas fuerit, vel quæ constantia regis
Arguit hoc unum: quod non * Medati modo, verum
Omnibus ignovit, et libertate prior
Concessa, captam captivis reddidit urbem
Restituit captos ²⁹ priscis cultoribus agros,
Inmunesque coli mandavit, et absque tributo:
Si vaga victori Dario fortuna dedisset
Urbem præ manibus, non impetrasset ab illa
Plura parens, quam, quæ victis dedit hostibus ho-

istis.

Nec mora, divisus ³⁰ cum Parmenione catervis,
Imperat, ut Darium caute vestiget, eumque
Campestri jubet ire via, tamen ipse retentus ³¹
Delectis equitum, juga tendit in ardua, quorum
Perpetuum excurrit vergens in Persida dorsum.

Non alias Macedo graviora pericula passus:
Expertus didicit semper, variamque, sibi que
Disimilem, et nulli fortunam stare perennem,
Vers. 2925.

A Perque tot angustas, et qua via devia fauces,
Perque tot anfractus, et qui vestigia nusquam ³²
Admittunt hominis, gradiens Pellæus, ab hoste
Desuper obruitur, et non impune frequenter
Compulsus retroferre gradus ³³, multa que suorum
Sanguinis impensa, post tot discrimina, tandem
Hostica confregit collato robore signa:
Victaque sederunt victricibus arma sub armis.

Vix bene purgato, noctis caligine, cælo,
Trajiciens Macedo molimine pontis Araxem,
Persepolim festinus adit, captamque redogit
In cineres celebrem priscis tot regibus urbem.
Divitiis tumidas cum ceperit ante tot urbes,
Hujus opes alias opulencia barbara longe
Præterit, luxum totius Persidis istur

B Intulerant reges; sacrum penetralibus aurum,
Et rudis eruitur argenti massa vetusti,
Ex adytis rapitur non tantum partus ad usum

• Agger opum: nec ad hoc congestis avara vetustas
Quantum, ut mirantes traheret speculatio visus.

Curritur ad prædam citius ³⁴, certatur et inter
Prædantes ³⁵, hostisque loco, truncatur amicus,
Cui pretiosior est rapta, aut inventa rapina,
Causa necis, pretiumque fuit, pretiosa supellex
Et quæ quisque rapit, jam non capit improbus, unde
Accidit, ut quod jam non accipit ³⁶ æstimet illud.

Purpura diripitur, laceratur regia vestis
Artificum sudata manu, quæque aspera signis
Aurea vasa rigent, cedunt in frusta dolabris,
Nil sinit intactum, nullis contenta cupido;

C Integra nulla manent membris simulacra revulsis,
Plus terroris habent mutilata, minusque decoris

Exitus hic urbis, quæ tot regalibus olim
Floruerat titulis, et quæ tot gentibus una
Jura dabat quondam, specialis et unicus ille
Europæ terror, decies cum mille carinis
Obstrueret totum, numerosa classe, profundum,
Neptunum effossis immergere collibus aua,
Ausaque montanis exponere lintea dorsis.

Persarum reliquas urbes tenuere secuti
Post Magnum reges, hujus vestigia nusquam
Invenies, nisi strata rapax ostendat Araxem
Mœnia, marioreis paulo distantia ripis.
Dixeris indignam, dignamve his cladibus urbem

D Ambigitur; nam cum subiturus mœnia Magnus
Pergeret, occurrunt ³⁷ (agmen miserabile visu)
Captivi Macedum tria millia, corpora cæsi,
Auribus orbati, pedibus manibusque recisis,
Vel labra præcisi penitus, vel lumine cassi,
Aut aliqua a Persis membrorum parte minuti:
Præterea quæ longa diu ludibria servet,
Frontibus impressa ³⁸ est rudibus nota barbara si-

[gnis.

Hos ubi, non homines verum simulacra videri
Rex ratus, in primis tandem cognovit obortis

Vers. 2979

VARIÆ LECTIONES.

²² condescendere. ²³ abscedere. ²⁴ Regis, et ut victis invictus parcat et urbi. ²⁵ eam venerari. ²⁶ vezor.
²⁷ quæ. ²⁸ possit clementia. ²⁹ patrios. ³⁰ diversis. ³¹ trecentis. ³² nunquam. ³³ pedem. ³⁴ in.
³⁵ prædones. ³⁶ occupat. ³⁷ occurrit. ³⁸ imposita.

Intepuit lacrymis, victorque exercitus ille
Flevit, et in subitum versa est victoria luctum.

Rex miseros animi fortis jubet esse, daturum
Se quidquid peterent, visuros dulcia rura
Divitis Europæ, uxores, dulcesque propinquos,
Spondet, et in patrio capturos cespite somnum;
Secedit vallo vulgus miserabile, donec,
Quæ potiora petat, libra deliberet æqua

His Asiæ placuit consistere finibus; illis
Dulcior est patrius alieno cespite cespes,
Quorum, quem celebrem docilis⁵⁰ facundia linguæ
Fecerat Eutition⁵¹ ita creditur esse locutus:
Quem modo de tenebris, et clauso carceris antro,
Ut peteremus opem, puduit procedere trunci
Corporis exitium patriæ qua fronte valebis
Ostentare tuæ, spectacula læta daturus?
Cum sane incertum, discrimina tanta tulisse
Pœniteat magis, an pudeat, bene fertur iniqua
Conditio, cum tecta latet, bene fertur amara
Conditio, miseram si nosti abscondere vitam;
Nullaque tam nota est miseris, tam patria dulcis,
Quam sedes aliena, domus, sine teste prioris
Fortunæ; miseros faciunt loca sola beatos,
Quando beatarum subeunt obliviam rerum.
Qui totum ponunt in spe, vel amore suorum,
Quam cito consuescat⁵², lacrymarum arescere

[rivus

Ignorant: leviter veniunt, leviterque recedunt,
Blandiri dociles lacrymæ; solasque propinqui
Impendunt miseris lacrymas, arentibus illis,
Cum lacrymis arescit amor, pietasque tuorum⁵³.
Sors miseri querula est; felices vero superbus
Est status, et tumidæ nulla est miseratio⁵⁴, mentis
Quem fastidit homo, non vere diligit: Ille
Verus amor, miserum qui non fastidit amicum:
Fortunam alterius dum tractat quisque recurrit
Ad propriam, et propria consulta forte, requirit
Tales exterius, qualem se noverit intus.
Fortunata parem solet alea quærere casum.

Facillime alius alium poteramus, et esse
Opprobria mistim, nisi mutua fata dedissent
Omnibus inæquales, inter tria millia, casus;
Uxores teneræ, quas in fervore juventæ
Duximus, et spretas sumptis dimisimus armis,
O quam solemani in socialia fœdera vultu
Admittent Veneris viles sine fomite truncos?
Partirique volent genialia⁵⁵ fœdera lecti;
Usque adeo sexus nobis⁵⁶ incognitus ille est.
Pectore femineo vernalis certior aura est
Mollior est adamas, felici quæ solet esse
Dura viro, miserum poteritne videre maritum?
Obsecro vos olim vita defunctæ juventus,
Quærite, quas habitent semesa cadavera, sedes.
Quæramus parilli voto lugentibus aptum

Vers. 3052.

A Abjectisque locum, ignotis lateamus in oris;
Quas penes agnosci miseri jam cœpimus, imo
Quas penes invisum jam desinit⁵⁷ esse cadaver.

Hactenus Euticion. Cui sic oriundus Athenis
Theseus⁵⁸ objecit: Nemo æstimat, inquit, amicum
Corporis ex habitu, duræ ludibria sortis
Nemo prius pensat, non nos natura creatrix,
Sed contemptibilis hostis violentia fecit.

Omnibus esse malis, me iudice, censeo dignum,
Quem pudet eventus, sua cui fortuna pudori est,
Desperare solent, alios in tempore duro
Esse miserturos aliorum, qui misereri
Non vellent, si fata darent contraria fila:

Inclementis homo mentis, male conjicit ex se,
Rara quod humanæ sedeat clementia menti,
B Spe majus voloque, Deum conferre⁵⁹ videtis
Uxores, patriam, prolem patriosque penates.

Heus liceat clausis erumpere carcere, lucem
Æraque antiquum⁶⁰ patriosque resumere mores.
Cur miser hic, et servus eris, si patria detur
In votis? in qua tantum miser esse teneris:
Exsulibus tandem fortunæque ultima passis,
Est aliquid patrio se reddere posse sepulcro:
Mollius⁶¹ ossa cubant, manibus tumulata suorum.
In Persis maneat, Medorumque æra spirent,
Felices alii, quos diffidentia patrum,
Uxorunque potest avellere dulcibus arvis.

Me sane regis usurum⁶² munere constat,
Europam, patriamque sequi, modo libera detur
Visendi a superis natalia rura potestas⁶³.

C Finierat Theseus, sed paucos reperit hujus
Voti participes, aliorum pectora vicit
Consuetudo potens, natura fortior ipsa,
Quorum consilio concurrens Magnus, opimos
Non solum partitur agros, sed prodigus addit
Æs, variosque greges, et læti farris acervos,
Ne⁶⁴ frumenta solo desint⁶⁵, cultoribus æra

His ubi consulte providit Martius heros,
Medorum ingreditur, reparato milite, fines
Præcipitique legens Darii vestigia cursu,
Ne fuga subripiat, pleni pars magna triumphi
Qui solus superest, paradisi⁶⁶ instantior instat;
Sed jam Belides Ecbatana venerat, urbem
Medorum primam, decreverat inde subire

D Bactrorum fines, sed cum loqueretur adesse
Rumor Alexandrum, cujus satis, agmina contra,
Penuatosque gradus, distantia longa⁶⁷ locorum
Nulla⁶⁸ videbatur, mutato pectore mutans
Consilium, totos orditur in arma paratus,
Pugnandoque mori decrevit honestius esse,
Quam victam toties satis extendere vitam.

Unde viæ comites, paulo consistere jussos
Intuitus: Si me ignavis sors æqua laboris
Jungeret, et in morte reputantibus, inquit, honestam
Vers. 3086.

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁰ docilis celebrem. ⁵¹ Curt. Euctemon. ⁵² sustineat. ⁵³ suorum. ⁵⁴ compassio. ⁵⁵ genialis. ⁵⁶ robis.
⁵⁷ desinit. ⁵⁸ Curt. Theutetus. ⁵⁹ deos offerre. ⁶⁰ Aeraque et linquam. ⁶¹ Mollior. ⁶² visurum ⁶³ [a-
cultas. ⁶⁴ Nec. ⁶⁵ desunt. ⁶⁶ Parthis. ⁶⁷ nulla. ⁶⁸ Longa.

Qualiscunque foret, potius nocenda tacerem,
 Quam verbo vellem consumere tempus inani.
 Sed majore fide, quam vellem, quamque decorum
 Esset, virtutis expertus robora vestrae,
 Jam didici, quam sit venerabile nomen amici,
 Quam sincera fides, sinceros inter amicos :
 Tot rebus monitus praesumere debeo, tantis
 Me dignum sociis, de tot castransibus ante,
 Unica Persarum superestis gloria, qui me
 Bis profugum victi, bis principis arma secuti.

Vestra ⁶⁶ fides, stabilemque probans constantia
 [mentem,

Efficiunt, ut non verear me credere regem ;
 Ut me Persis adhuc auset regnare fateri ;
 Qui potius castris victi elegistis adesse,
 Victoris quam signa sequi, me iudice digni
 Si mihi non liceat, pro me quibus aetheris ille
 Dignas rector agat grates, quia non erit ulla
 Nescia tam recti, tam non obnoxia justis,
 Surdaque posteritas, quae non vos efferat æquis
 Laudibus in cœlum, quæ non memoranda loquatur,
 Quæ vos, et meriti taceat præconia vestri.
 Vivere per famam dabitur, post fata, sepultis,
 Sola mori nescit, eclipsis nescia virtus :
 Unde fugæ latebras, quas semper abhorreo, quamvis
 Solirer, virtute animi, tantoque meorum
 Nilio: ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ ¹³²⁵ ¹³²⁶ ¹³²⁷ ¹³²⁸ ¹³²⁹ ¹³³⁰ ¹³³¹ ¹³³² ¹³³³ ¹³³

Quid reputent, quid mirum? Ignavo vivere mors
 Econtra nil est, quæ fortis et ardua virtus
 Linquat inexpertum, movet omnia, et omnia tentat,
 Tenditur ad mortem, cum nil superesse videtur:
 Ultimus ad mortem, post omnia fata, recursus:
 Ergo age, rex, Besso, quod gratia temporis offert,
 Ad præsens committe tui moderamina regni,
 Ut tibi restituat acceptum⁸¹ tempore sceptrum.
 Hæc ubi dicta: animos⁸² vix temperat ille be-
 [nignus

Et patiens rector: Jam te invenisse, cruentum
 Inquit, mancipium, funesti temporis horam
 Comperio, facinus qua patraturus acerbum
 In dominum servus, Parcarum stamina solvas.

Hæc ait, et stricto poterat mucrone videri
 Occursurus ei⁸³, nisi vultu supplice, Bessus
 Indignantis habens speciem, multoque suorum
 Agmine stipatus, regem exoraret, eumque,
 Laud mora, vinciret, nisi nudum conderet ense.

Tunc vero a reliquis metari castra seorsum
 Præcepere suis: at regi Artabasis, iræ
 Consulit, ut parcat, habeat pro tempore tempus:
 Æqua mente feras, ait, erroremve tuorum,
 Stultitiamve: gravis et præmaturus in armis
 Instat Alexander, blando retinendus amore
 Miles, ne sanos turbet discordia sensus,
 Neve a rege suos alienent Bactra quirites:
 Annuit⁸⁴ Arsacides, superosque et fata secutus,
 Castra locat, mæror et desperatio, victis
 Indivisa comes, animos illius obumbrat.

In castris igitur quæ jam rectore carebant,
 Motus erat varius animorum, et proxima regi
 Instabat funesta dies, nec ut ante *regebat*
Imperii summam, solus tentoria servans
 Regia, pervigiles librans⁸⁵ in pectore curas:
 At duo conceptum jam mente, cupidive⁸⁶ regni,
 Tractantes facinus, agitant⁸⁷, sub pectore, regem
 Non nisi cum magno comprehendere posse labore:
 Non mediocris enim timor, et reverentia regum
 Regnat apud Persas, majestas regia magni
 Ponderis esse solet, etiam gens barbara nomen
 Regis inhorrescit, et quos in sorte secunda
 Barbaries metuit, veneratur numine pressos,
 Vivit in adversis primæ moderatio⁸⁸ sortis,
 Cui semel exhibuit, impendit, semper honorem:
 Et quia tanta fides, et gratia regis in illa
 Gente, palam, vel vi, sine magna cæde suorum,
 Non poterant Darium sceleris vincere ministri.
 Ergo dolis operam dare, et excusare furorem
 Decrevere subum; simulanti voce, reverti,
 Ut decet, et tanti se pœnituisse reatus,
 Ficturos extrema pati pro rege paratos.

Crastinus amissum noctis caligine mundum
 Vers. 3241

Reddiderat Titan, et signum castra movendi
 [est: Jam dederat Darius, aderant cum milite multo
 Participes sceleris, caute prætere doceri
 Officium solenne foris, speciemque sequendi
 Principis imperium, sed in alta⁸⁹ mente latebat
 Occultum facinus, scelerisque protervia tanti.
 Sceptrum præradians, et adhuc insignia regni
 Gestabat Darius, curruque micabat ab⁹⁰ alto.
 Prona jacebat humi supplex, veniamque precata⁹¹
 Seditiosa cohors, et suavitudo venerari
 Tunc patricida ducem, quem post in vincula ser-
 [vus⁹²

Retrusurus erat, lacrymisque coegit obortis
 Credere Belidem, vultumque rigare senilem
 Fletibus irriguis, sed nec tunc fraudis amicos
 Pœnituit sceleris, cum certus uterque videret
 Quam mitis naturæ hominem, regemque virumque
 Falleret; ille quidem securus, et immemor horæ
 Instantis, quam sors, et servus, uterque parabat.
 Pellæi, Macedumque manus (quæ sola timebat)
 Effugere affectans, laxis properabat habenis
 Maturare fugam, finesque subire remotos⁹³.

At Patron Græci dux agminis, integer ævo,
 Et stabilis fidei, Darii non fictus amicus.
 Jam patricidarum comperta fraude, suorum
 Millibus armatis pulchre circumdatus, ibat
 Contiguus regi, fandi que ut copia facta est:
 Narbasanes, inquit, et Bessus, *Maxime regum*,
 Insidias in te conceptas ense cumento

C Effugere parant, vitæ tibi terminus ista
 Lux erit, aut illis, nos ergo corporis esse
 Custodes patiare tui, tu⁹⁴ præcipe, dum res
 Expedi, in nostris sibi tentoria castris.
 Liquimus Europam, nec Bactra, nec India nobis
 Arva, laremque, et spes in te congressimus omnes:
 Esse tui custos externus, et advena nusquam⁹⁵
 Expeterem, fierique tuæ tutela salutis,
 Si tibi quemquam alium velle⁹⁶⁻⁹⁷ hoc præstare vi-
 [derem:

Incluta Patronem servati⁹⁸ gloria regis⁹⁹
 Fecerat insignem; si quis tamen hæc quoque, si
 [quis

Carmina nostra leget¹⁰⁰, nunquam Patrona tacebit,
 Gallica posteritas, vivet cum vate superstes
 D Gloria Patronis, nullum moritura per ævum.

Jam reor æterno causarum sæcula fluxu¹
 Non temere volvi, nemo temeraria credat,
 Fortuitoque geri mundana negotia casu:
 Omnia lege meant, quam rerum Conditor ille
 Sanxit ab æterno; Darius cum vivere posset
 Consilio Grajum, fati decreta secutus:
 Quanquam nota satis, expertaque sæpius, inquit,
 Sit mihi vestra fides, nunquam tamen a populari
 Gente recessurus, nec ab his divortia quæram,
 Vers. 3292.

VARIE LECTIONES.

⁸¹ accepto. ⁸² animo. ⁸³ occisurus eum. ⁸⁴ paruit. ⁸⁵ librans. ⁸⁶ corde. ⁸⁷ agitabant pect. ⁸⁸ reverentia. ⁸⁹ arcta. ⁹⁰ in. ⁹¹ rogabat. ⁹² servum. ⁹³ repostos. ⁹⁴ tua. ⁹⁵ nunquam. ⁹⁶⁻⁹⁷ posse. ⁹⁸ servandi. ⁹⁹ regem. ¹⁰⁰ lequt. ¹ nexu.

Quos toties favi, satis et levius mihi falli est,
Quam damnare meos, quidquid fortuna jube-

Inter eos me malo pati, quam transfuga credi.
Si salvum jam me esse mei, si vivere nolunt,
Jam sero pereo, jam mortem ultroneus opto.

Attonitus Patron, et desperare coactus,
Consilio regis, ad Græca revertitur amens
Agmina, pro recto ³, justique rigore, fideque
Cuncta pati promptus. Bessus Patricida Pelasgæ
Ignarus linguæ, tanti tamen ipse furoris
Conscius, occultum rapit ³ ex interprete verbum :
Jamque peremisset Darium, nisi crederet esse
Tutius, ut vivum Pellæo traderet hostem.
Quo potiore modo, sperabat ³ cædis amica
Concio, victoris sibi conciliare favorem :
Distulit ergo nefas in idonea tempora noctis,
Noctis, quando solent patrari turpia, noctis

A Quando impune placent, quæ sunt de ³ luce pu-
[dori,

Cum timor est audax, et frons ignara pudoris ³.

Tum Dario Bessus, grates agere, et venerari
Ficta mente studet, quod perfida verba dolosi
Vitasset lepido, et pulchro sermone Quiritis,
Qui dum spectat ³ opes, Macedum placare tyran-
[num

Hac regis cervice parat, funesta daturus
Munera, nec mirum, venalia constat habere
Omnia, venalem et ductum mercede Quiritem.
Vir sine pignoribus, lare, conjuge, pauper et exsul
Emptorum pretiis, ut circumferatur arundo.

Annuit Arsacides, certus tamen omnia vera
Deferri a Græcis ³, sed eo jam venerat, ut res
B Æque dura foret, et plena timoris, et exspes,
Non parere suis, et eis se credere nolle,
Quam falli, et gladiis caput objectare suorum.

ARGUMENTUM LIBRI SEPTIMI.

*Septimus in dominum servos liber armat, et ejus
Justitiam ostendit, tandemque in vincula trudit.
Interea victos ³ vestigans Magnus, abactos
Confecit sceleris, confuso Marte, ministros.
Tunc demum Darius jaculis confossus, in ipsa
Morte Polistratio vivos cum ¹⁰ quæreret amnes
Extremas voces, et verba novissima mandat.
Inventum Macedo corpus rigat ubere fletu,
Ac sepelit. Rursus procerum, vulgique tumultus
Comprimit, et rapido cursu bacchatur in hostem.*

LIBER SEPTIMUS.

Restitit Hesperio mœrensque in littore Phœbus
Defixis hærebat equis, tristisque remissa
Luce retardabat venturæ noctis habenas,
Et tantum visura nefas Latonia, terris
Virgo morabatur roseos ostendere vultus ;
Sed lex æterno quæ condidit ¹¹ omnia nodo,
Et sacer orbis amor, quo cuncta reguntur, utrum-

Corripuit, jussitque vices explere statutas,
Jamque vaporantem fumabat Tethyos unda
Vorticibus clausura diem, requiemque petebat
Humanus cum sole labor, sed pœna manebat
Lugentem Darium, positusque in vespere vitæ
Occasum facturus erat, cum vespere mundi.

Clauserat infelix tentoria, solus apud se,
De se consilians, sed debile semper et exspes
Consilium miseri, vitamque trahentis in arcto,
Vers. 3351.

C Et tandem ¹¹ hoc secum : Quos me, pater impie
[divum,

Distrabis ¹¹ in casus? Quo me parat alea fati
Perdere delicto? Superi! quo crimine tantas
Promerui pœnas? cui nec locus inter amicos,
Nec notos superest; nec enim securus, apud quos
Debueram dominus tutam deponere vitam :
Sed silit hanc animam, manifesto sævior hoste,
Inque senis jugulum parat arma domesticus hostis.

Si fuit indignum, tanto diademate cingi,
Totiusque Asiæ Darium ditione potiri,
Si male subjectos rexit, si jura tyrannus
Publica, vel patrias tentavit solvere leges,
Si cives armis, populumque tyrannide pressit,
Si cum judicio resideret, censor iniquus

D Avertit ~~surdas a causa~~ pauperis aures ;
Si partem ~~injustam~~ corruptus munere fovit,
Vers. 3367.

VARIE LECTIONES.

³ vero. ³ capit. ³ credebat. ³ in. ³ ruboris. ³ exspectat. ³ Graiis. ³ Darium. ¹⁰ du. ¹¹ colli-
git. ¹¹ tamen. ¹¹ detrahis.

Si mihi persuasit funesta pecunia, justum
Vendere iudicium, si fundum tristis avitum,
Et patrias vites, per me sibi flevit ademptas
Filius exhæres, si jura fidemque perosus
In stadio mundi, non munda mente cucurri,
Jam mortem merui, sati nec ¹⁴ deprecor horam :
Jam satis est, superi, vestro quod munere vixi :
Crudescant furia Besso, ¹⁵ desæviant in me
Narbasanes, gelidoque senis perfusa cruore
Tota domus, mœstas ¹⁶ comescat Numinis iras.

Sed si justitiæ cultor, si jura secutus
Nil egi, nisi quod rationis littera dictat,
(In quantum natura sinit, petulantque nocivæ
Conditio carnis), gladios removele clientum
A domini jugulo, prosit vixisse per ævum
Innocue Darium, mors convertatur in illos
Qui meruere mori, liceat mihi vivere, prosit
Simplicitas justo, noceat *sua noxa nocenti* ¹⁷.
Quod si fixa Deum manet imperiosa voluntas,
Si mihi fatorum series immobilis, auras
Vitales auferre parat, vitamque coarctans
Atropos incisum maturat rumpere flum :
Cur alii liceat de ¹⁸ me plus quam mihi? vel cur
Narbasani servatus ero, subtractus Achivis?
Nunquid adhuc sanguis, nunquid mihi dextera,

[nunquid

Ensis, ut hanc dubitem fatis absolvere vitam?

Sic ait, et gelido terebrasset viscera ¹⁹ ferro,
Sed spado, qui solus aderat, tentoria planctu
Castraque commovit, dehinc irrupere citati
Cum lacrymis ²⁰ alii, regem cecidisse gementes.
Barbarus in castris ululatus, et icta tremendo
Rura fragore tonant, tremulusque relliditur aer,
Nec capere arma sui, gladios ne forte clientes ²¹
Incurrant, audent; sed ne videantur inique
Deseruisse ducem, monet arma capessere Persas
Cum pietate fides; sed terror vicit utrumque.
Exclusitque potens reverentia mortis, honestum.

Ecce per attonitos rapientes agmina Persas
Sacrilegi comites strictis mucronibus adsunt,
Irrumpuntque aditus, et circumstantibus ense
Dispersis, regem quem jam exspirasse putabant
Vinciri faciunt, proh! quanta ficientia fati!
Quam vaga quæ versat humanos alca casus!
Quem prius aurato curru videre sedentem,
Et tremuere sui, jam non suus, ille suorum
Vincitur manibus, et in ²² arcta sede locatur :
Captivumque trahit currus angustia regem.

Attamen ut regis saltem pro nomine nullus
Non habeatur honor, vinciri præcipit aureis
Compedibus dominum, truculentior aspide servus.
Regia diripitur, ceu belli jure, suppellex,
Uique avidos pressit inventa pecunia currus,
Per scelus extremum partis jam relictæ onustæ
Vers. 3420.

A Intendere fugam. Quo tenditis agmine facto
Eoum facinus, sceleris ²³ fraudisque, ministri?
Quæ vos terra feret? Ubi tanti tuta manebit ²⁴
Impostura mali? Quis tuto ducere vitam
Sub servo poterit domini sitiante cruorem?
Interea summis accincto ²⁵ milite rebus,
Vestigans Darii rapido ²⁶ vestigia cursu
Terrarum domitor, Ecbatana cingere, facta
Obsidione, parat, profugumque capessere regem,
Et delere armis eversam funditus urbem,
Extremamque manum longis imponere bellis
Cum tamen audiret ²⁷ Darium fugisse ²⁸: fugæque
Intentum celeri, liquisse Ecbatana, coeptum
Haud mora flectit ²⁹ iter, et Persidis arva relin-
[quens,

B Insequitur profugos, animi calcaribus actus.
Et quia *certa rapti* ³⁰ famæ vulgaverat aura,
In Medos Darium, dehinc Bactra subire volentem
In Medos sævire ³¹ parat, sed certior ipsum
Nuntius avertit, retrusum in vincula regem
Affirmans, seriemque rei pulchro ordine pandens.
Horruit auditis Macedo, ducibusque citatis :
Est brevis iste labor, et præmia magna laboris
Qui superest, socii, Darium non hinc procul, in-
[quit,

Destituere sui, vinctumque suprema reservant
Ad mala, fortunæ finem, metamque laborum ³².
Aut jam succubuit fatis, aut munere vitæ
Invitus fruitur : piger ergo citatius æquo
C Castigandus equus, et præcipitandus in hostem
Est gradus, afflicto vitam donemus ut hosti :
Non minus est, postquam cepit miserabilis esse,
Parcere confracto ³³, quam frangere posse rebellum.
Applaudunt proceres præcepto ³⁴ regis, et instant,
Seque secuturos per summa pericula spondent.
Ergo inito cursu mundi fatale flagellum
Agmen agit Macedo, somnoque medente, diurnum
Non relevat fessis requies nocturna laborem,
Talis in adversos Jovis irruit ira Gigantes,
Fulmine quem dextram fingunt armasse poetæ,
Cum jam Centimanus cælo nodosa Typhæus
Brachia porrigeret, Martem flammare videres,
Pallada vipereos clypeo protendere vultus,
Telaque fatali spargentem Delion arcu.

D Ventum erat in vicum, stellis nascentibus, in quo
Vinxerat Arsacidem, furiato pectore, Bessus :
Occurrere duo, qui prodigiale perosi
Flagitium Bessi, patricidarum comitatu
Tutius esse putant, Macedum se jungere castris :
Iis ducibus Macedo brevius jam deside Phæbo
Est aggressus iter, incedens ergo quadrat
Agmine, sic cursum moderatur, ut ultima primis
Conjungi posset acies, jam Delius æquis
Distichiis ³⁵ ab utraque dono distabat, et ecce
Vers. 3472.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁴ non. ¹⁵ bello. ¹⁶ justus. ¹⁷ noceatque nocentia soniti. ¹⁸ in. ¹⁹ pectora. ²⁰ clamore. ²¹ clientum.
²² jam. ²³ scelerum. ²⁴ instabit. ²⁵ accito. ²⁶ rapti. ²⁷ audisset. ²⁸ movisse. ²⁹ linquit. ³⁰ tenden-
tcm. ³¹ transire. ³² malorum. ³³ jam fracto. ³⁴ responso. ³⁵ forte Dissidiis.

Vivere adhuc regem⁴⁶, Brocubelus⁴⁷ transfuga, regi A
Et tantum stadiis affirmat abesse ducentia.
Sed caveatur, ait, ne sic exercitus iste
Aut incompositus eat, aut incurrat inermis
Armatas acies, patricidas acrius urit⁴⁸
In cædem facinus, ubi desperatio nullum
Jam veniæ superesse locum, sub pectore, clamat,
His super accensi proceres, majorque sequendi
Crevit Alexandro servilia castra cupido

Ergo fatigati, laxis fodiuntur habenis,
Et gravius solito, stimulos audire iubentur
Quadrupedes, sumptisque volant per inania pennis:
Jam sonus audiri stepitusque, fragorque rotarum
Cœperat a Graiis, ut pars adversa videri
Posset ab adversis, nisi pulveris horrida nubes
Intuitum eriperet, paulo subsistere Græcos
Jussit Alexander, donec cessante procella
Pulveris, hostiles possent agnoscere turmas.

Bessus in⁴⁹ obliquum sedato pulvere lumen
Flexit, et aerei de vertice montis, anhelos
Vidit adesse viros, armorum luce Quirites
Fulgere, et peditum, ferro livere⁵⁰, catervas:
Horruit aspectu, et gelido labefacta pavore⁵¹
Pectora monstiferæ tremuerunt⁵² conscia culpæ.

Econtra Macedum viso, gens aspera, Besso,
Accelerat gressum, fusoque per ardua cursu,
Æstuat imparibus concurrere viribus hosti;
Nam si tantum animi, tantumque vigoris haberet.
Ad bellum Bessus, et Martis munia, quantum
Ad facinus, tantumque valeret in agmine quantum C
In gestu sceleris, et proditione valebat:
Pellæi poterat⁵³ Macedumque repellere vires,
Ulciscique Asiam: nam Bessi castra sequentes,
Barbarico tantum præstabant robore, quantum
Et numero Grajis: somnoque, ciboque⁵⁴ refecti
Magna fatigatis pugnae documenta⁵⁵ daturi,
Viribus alternam multum conferre quietem.

Sed Macedum terror, et formidabile terris
Nomen Alexandri, momentum non leve belli⁵⁶
Avertit pavidos, et desperare coegit,
Vinci posse viros, fugit indignantibus armis
Seditiosa cohors, versisque in pectora dorsis,
Drgeneres rapuere fugam; tunc vero nefandi
Participes sceleris⁵⁷, accincti pectore toto
Ad scelus extremum, Darium descendere curru,
Utque alacer conscendat equum, vitamque labore
Conservare fuga, monitis hortantur, et instant.

Ille venenatos⁵⁸ monitus, et dicta repellit,
Ultioresque deos testatur adesse: fidemque
Acriis Alexandri lacrymis implorat abortis:
Seque negat scelerum comitari velle clientes;
Nullus, ait, mortis metus, aut violentia fati
Compellet Darium scelerum se jungere castris;

Vers. 3325.

A Non habet ulterius, quod nostris cladibus addat,
Fortunæ gladius; mors, qua patricida minatur
Antidotum mœroris erit: mortisque venenum
Pro medicamentis, curaque laboris, habebat

His super accensi patricidæ, corde sub alto,
Concipiunt bilem, dominumque patremque cruentis
Confodiunt jaculis, et in ipsum grandinis instar
Spicula conjiunt, quem tandem vulnere multo
Pectora confossum, sparsumque cruore relinquunt;
Et fugitiva sequi ne longius agmina possint,
Curribus assuetos juga regia ferre, jugales
Afficiunt telis gladiisque, duosque⁵⁹ clientes,
Quos habuit comites in vita, mortis eidem
Esse iubent socios, et eodem funere mergunt

Quo facto, ut tanti lateant vestigia monstri,
B Divisere fugam, festinat Bactra subire
Bessus, Narbasanes Hyrcanos visere saltus.
Dispersi fugiunt alii⁶⁰, vel quo metus urget.
Vel spes, in dubiis semper comes optima rebus:

Quingenti tantum se collegere Quirites.]
Qui pro justitia patriæque jacentis honore
Elegere mori, Macedumque resistere turmis;
Vel quia sperabant armis extendere vitam,
Vel quia turpe fuit regi superesse precepto.
Dum tamen ancipiti sermonum barbara motu
Defixit legio, meliusne sit hoste propinquo
Dedere terga fugæ, Grajisne opponere pectus?
Ecce triumphantis animi pernicibus alis
Vecta supervenit Macedum manus, omnibus a
Omnibus et vires, et Martius omnibus ardor.
Jam fragor, et belli rursus novus ingruit⁶¹ horr- ;
Non⁶² timido fuga, non⁶³ prodest audacia forti
Cæduntur fortes, timidi capiuntur; et ecce,
Res indigna fide, dictu mirabile! plures
Captivi, quam qui caperent, numerumque ligantum,
Prædonumque, gravis excessit copia prædæ.
Non magna sine laude tamen, cecidere rebelles
Adversæ partis, clari ter mille⁶⁴ Quirites,
Nec cædis rancor, nec funeris ira quievit,
Donec, Alexandro gladii revocante furorem,
Cædibus abstinuit, cædi devota juventus.

Tunc vero intactum pecudum⁶⁵ de more super-
[stes

Agmen agebatur, nec erant vestigia toto
D Agmine, qui Darium Grajis ostendere possent,
Singula scrutantur Persarum plaustra, nec usquam
Dedecus inveniunt fati, regale cadaver.
Regis enim, trito deserto calle, jugales,
Pectora confossi jaculis, in valle remota
Constituerant, mortem Dariique suamque gementes.

Hæc procal hæc querulus lascivo murmure rivus
Labitur, et vernis solus dominatur in herbis;
Patrem rivus habet fontem, qui rupe profusus

Vers. 3577.

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁶ Darium. ⁴⁷ Curt. Broculus. ⁴⁸ armat. ⁴⁹ ut. ⁵⁰ lucere. ⁵¹ erore. ⁵² tenuerunt. ⁵³ et retundere.
⁵⁴ cibique. ⁵⁵ be. li monumenta. ⁵⁶ bellum. ⁵⁷ operis. ⁵⁸ venenosos. ⁵⁹ Affigunt aladiis ⁶⁰ Diffugiunt
alii sparsim. ⁶¹ ingerit. ⁶² Nec. ⁶³ nec. ⁶⁴ ceciderunt mille. ⁶⁵ vecudis.

Purus, et expressis, per saxea viscera, guttis,
 Liquitur ⁶⁶, et siccas humectat nectare glebas
 Ad quem vir Macedo, post Martem sessus anhelo
 Ore, Polystratius, sitis incumbente procella,
 Ductus, ut arentes refoveret flumine fauces,
 Curriculum Darij vitam exhalantis opertum
 Pellibus abjectis ⁶⁷, jumenta que saucia vidit,
 Vidit, et accedens confossum vulnere multo,
 Invenit Darium, turbatum lumina, mortis ⁶⁸
 Inter et exiguae positum confinia vitae.
 Cumque rogaretur Indo sermone : Quis esset?
 Gavisus, quantum perpenti, ex voce, dabatur :
 Fortunæ præsentis, ait, mortisque propinque,
 Hoc unum Dario, et solum solamen habetur,
 Quod tecum mihi non opus est interprete lingua.
 Quod loquor extremum discretis auribus, et quod ^B
 Non erit extremas incassum promere voces.

O quam grata mihi Macedum præsentia regi
 Esset! ut audiret me tam pius hostis, et ejus
 Colloquio fruerer, ut mutua verba ferendo,
 Sedaret veteres belli brevis ⁶⁹ hora querelas!
 Quem quia fata negant, hoc, quisquis es, accipe, et

[ista

Perfer Alexandro : Post tot certamina, Magni ⁶⁶
 Debitor intereo, multumque obnoxius illi,
 Quod matrem Darii, prolemque modestus, et iræ
 Immemor hostilis, clementi pectore fovit :
 Quod non hostilem, qualem decet esse tyrannum,
 Sed regalem animum victis, vultumque serenum
 Exhibuit victor, hostique fidelior hostis,
 Quam noti civesque mei : donata per illum
 Vita meis ; vitam quoque subripuere propinqui :
 Regna quibus, vitamque dedi, miserabile dictu,
 Quorum præsidio, tutus vel ab hostibus esse
 Debuerat Darius, ab eis occisus, et inter
 Hostes incolumis stans, labitur inter amicos.

His precor ⁶¹ a justo reddatur principe talis
 Talio pro meritis, qualem patricida meretur.
 Quamque repensurus, mihi si fortuna triumphum
 Concessisset, erat; nec enim hoc discrimine solo ⁶²
 Alea versatur mea, sed communis eorum est,
 Qui præsentur turbæ ⁶³, et populi moderantur habe-

[nas :]

In me causâ agitur; decernat pondere justo
 Magnus, quæ tantum maneat vindicta reatum :
 Quæ nova flagitii scelus expiet ultio tanti,
 Quam si distulerit, vel forte remissius æquo
 Egerit, illustris minuatur opinio regis,
 Decolor, et famæ multum diversa priori :
 Adde, quod a simili debet sibi peste cavere
 Rex pius, et subiti vitare pericula casus.
 Et cum justitiæ status hinc vergetur, et illinc
 Utilitas, uno tueatur utrumque ⁶⁴ rigore

Vers. 3628.

A Hoc unum Superos, votis instantibus ⁶⁵, oro,
 Infernumque chaos, ut euntibus ordine fatis,
 Totus Alexandro famuletur subditus orbis,
 Magnus, et in magno dominetur Maximus orbe,
 Utque mihi justis concessio jure sepulcri
 A rege extremi non invideantur honores.

Sic ait, et dextram, tanquam speciale ferendum ⁶⁶

Pignus Alexandro, Græco porrexit, eique
 Lethifer irrepsit per membra rigentia somnus
 Et sacer erumpens luteo de carcere tandem
 Spiritus, hospitium miserabile carnis abhorrens
 Prodiit, et tenues evasit ⁶⁷ liber in auras.

Felices animæ! dum vitalis calor artus
 Erigit infusos, si prægustare daretur,
 Quæ mancant manes, decreto tempore justo
 Præmia, quæ requies, et quam contraria justis
 Impius expectet, non nos funestus habendi
 Irretiret amor, nec carnis amica libido
 Viscera torreret, sed nec prædivite mensa,
 Patria ⁶⁸ sorberet obscenus jugera venter ;
 Sed neque ferrato detentus carcere Bacchus
 Frenderet horrendum, fracturus dolia, nec se
 Inclusum gemeret sine respiramine Liber

Non adeo ambiret cathedræ venalis honorem

Jam vetus ille Simon, non incentiva malorum
 Pollueret sacras funesta pecunia sedes.

Non aspiraret, licet indole clarus aviti
 Sanguinis, impubes ad pontificale cacumen,
 Donec eum mores, studiorum fructus, et ætas

C Eligerent, merito non suffragante parentum :

Non geminos patres, ducti livore, crearent,
 Præficerentque orbi, sortiti a cardine nomen.
 Non ⁶⁹ lucri regnaret amor ⁷⁰ : pervertere formas
 Judici nolle corruptus munere iudex.

Non caderent hodie nullo discrimine sacri

Pontifices : quales nuper cecidisse queruntur

Vicinæ, modico distantes æquore, terræ :

Flandria Robertum, cæsum dolet Anglia Thomam.

Sed quia, fluxarum ⁷¹ seducta cupiline rerum
 Dum sequitur profugi bona præcipitantia ⁷² mundi,
 Allicit illecebris animam caro, nec sinit esse
 Principii memorem, vel cuius imaginis instar
 Facta sit, aut quorsum resoluta carne reverti
 Debeat, inde boni subit ignorantia veri.

D Inde est, quod spreta cupimus rationis habena,

Quod natura negat, facinusque paratus ad omne,

Non reveretur homo, quod fas et jura verentur,

Inde est, quod regni flammatus amore satelles,

Non reverens homines, non curans numina, Bessus,

Et patris, et domini fatalia fila resolvit.

Te tamen, o Dari, si quæ modo scribimus, olim

Sunt habitura fidem, Pompeio Francia juste

Laudibus æquabit, vivet cum vate superstes

Vers. 3681.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ liquitur. ⁶⁷ adjectis. ⁶⁸ lumina morte, inter—et extremæ. ⁶⁹ sedaret nostras veteres brevis. ⁷⁰ Magnus. ⁷¹ prior. ⁷² solum. ⁷³ turba. ⁷⁴ teneatur uterque. ⁷⁵ morientibus. ⁷⁶ ferendam. ⁷⁷ valescit. ⁷⁸ patrum. ⁷⁹ nec. ⁸⁰ odor. ⁸¹ labilitat. ⁸² vomentanea.

Gloria defuncti, nullum moritura per ævum.

Magnus ut accepit, Darium exspirasse, citatum
Turbidus accelerat gressum, inventumque cadaver
Perfundit lacrymis, et compluit ubere fletu :
Sedit complois manibus, positoque rigore⁷²
Principis, effusum doluit, gemuitque jacentem,
Quem stantem ut caderet, toties *invaserat*⁷³ ante.
Ergo ubi purpureo lacrymas siccavit amictu,
Purgavitque genas : Miseris mortalibus, inquit,
Hoc solum relevamen inest⁷⁴, quod gloria mortem
Nescit, et occasum non sentit fama superstes :
Si vitæ meritis respondet gloria famæ,
Nulla tuos actus poterit delere vetustas.
Nec te posteritas, rex Persidis Inelyte Dari,
Oblinet, aut veterum corrodet serra dierum.
Claresces titulis, totoque legeris in orbe,
Ausus Alexandro, Macædumque resistere fatis.
Si modo⁷⁵ te vivum servassent, omine fausto,
Fata, jugo Macædum levius nil esse probares,
Uno rege minor tantum, Magnoque secundus,
Jura dares aliis, in regni parte receptus ;
Sed quia serviles non permisere catervæ,
Qui patris emeritam ferro rupere senectam
Ut clemens victo laudarer victor in hoste,
Quod solum licet, ultorem, defuncte, relinquis
Hostibus infandis, habuisti quem prius hostem.

Sic mihi contingat, bellis Oriente subacto,
Hesperios penetrare sinus, classemque minacem
Occiduis inferre fretis, cursuque reflexo,
Gallica Græcorum ditioni subdere colla :
Sic mihi dent superi, trajectis Alpibus, una
Cum populis Ligurum, Romanas frangere vires.

Dixit, et exsequiis solito de more solutis,
Regifico sepelit corpus regale paratu,
Membraque condiri jubet, et condita recondi
Majorum titulis ; ubi postquam condita, celsa
Pyramis erigitur, niveo quæ marmore structa,
Ingenio docti superædificatur Apellis :
Conjunctos lapides, infusum fusile rimis
Alterno interius connectit amore metallum,
Exterius quacunque patet, junctura figuris
Insculptum variis rutilans intermicat aurum.
Quattuor ex æquo distantibus arte columnis
Sustentatur onus, quarum basis aurea⁷⁷ fulget.
Argento stylus erigitur, capitella recocto
Imperitant auro, fornacibus eruta binis.
Has super, exstructa est (tantæ fuit artis Apelles)
Auro lucidior⁷⁸, pacato purior amne,
Crystallo similis, cœlique volubilis instar,
Concava testudo, librati ponderis, in qua
Forma tripartiti pulchre describitur orbis
Hic Asiæ sedes late diffunditur, illic
Subsident geminæ, spatio brevior, sorores .
Hic certis distincta notis, loca, flumina, gentes,

Vers. 3735.

A Urbes, et silvæ, regiones, oppida, montes.
Et quæcunque vago concluditur insula ponto.
Indigeat quæ terra quibus, quæ rebus abundet.
Frugifera est Libyæ, vicinus Syrtibus Hammon
Mendicat pluvias : Ægyptum Nilus opimat ;
Indos ditat ebur, vestitaque littora gemmis.
Africa prætendit magnæ Carthaginis arces,
Græcia divinas⁷⁹, famæ immortalis, Athenas :
Pallantea domus, Roma crescente, superbit.
Francia militibus, celebri Campania Baccho⁸⁰,
Gadibus Herculeis Hispania, thure Sabæi,
Arcturo Britones, solito Northmannia fastu,
Anglia blanditur, Ligures amor urit habendi,
Teutonicusque suum retinet de more furorem ;
Lubricus extremas tantæ testudinis oras
B Circuit Oceanus, Asiam, tractusque duarum,
Opposito medius determinat⁸¹ obice Pontus
Pontus, distinctis⁸² in quem vaga flumina ripis .
Omnia descendunt, et eo ducente, recurvos
Flexa per anfractus, magnum labuntur in æquor.
Et quia non lætuit sensus Danielis Apellem,
Aurea signavit epigrammate marmora tali :
Illic situs est typicus aries, duo cornua cujus
Fregit Alexander, totius malleus orbis.

Præterea Hebræos, et eorum scripta secutus,
Præteriti seriem revoluti⁸³ temporis, annos
Humani generis a conditione notavit,
Usque triumphantis ad bellica tempora Magni.
In summa : Annorum bis millia bina leguntur
Bisque quadringenti, decies sex, bisque quaterui.
C Interea meritos⁸⁴, ad donativa, maniplos
Invitat Macedo, gemitus, et vulnere largis
Curat muneribus, et idonea tempora nactus,
Solemnes epulas, et Bacchi gaudia totis
Instaurat castris. Ergo dum pocula tractat,
Deliciisque vacat diffusus in otia miles,
Ecce repentinus, vitium solemne vacantis
Militiæ, rumor subito ferit agmina motu.
Fertur : Alexandrum post prospera bella, tumentem,
Hostibus afflictis, et adepta Perside, velle
Ad patriæ⁸⁵ fines, et dulcia regna reverti .
Ergo avidi reditus, quamvis auctore carere
Rumor, discurrunt lympharum more, per omnes
Castrorum vicos, aptant tentoria plaustris,
D Sarcinulas, et vasa legunt castrensia, tanquam
Mane paretur iter, oritur per castra tumultus
Lætitia, lætosque⁸⁶ ferunt ad sidera plausus.
Rumor ut attonitas invicti principis aures
Impulit, occultus mentem⁸⁷ perterruit horror,
Contraxitque furor, laxas rationis habenas.
Mox ubi mens rediit domito revocata furore
Præfectos jubet acciri, lacrymisque profusis :
Limite de medio terrarum, a civibus orbem
Auferrî sibi conquiritur, virtutis in ipso

Vers. 3780

VARIÆ LECTIONES.

⁷² rigore. ⁷³ incusserat. ⁷⁴ hoc solamen inest solum. ⁷⁵ si mihi. ⁷⁶ arca. ⁷⁷ lucidior vitro. ⁷⁸ divitias. ⁷⁹ vitio. ⁸⁰ discriminat. ⁸¹ distortis. ⁸² serie revoluta ⁸³ multos. ⁸⁴ patrios. ⁸⁵ mistos. ⁸⁶ animu:r

Limine, Alexandro mundi totius apertum
Præcludi imperium, nihil in patriam nisi probra,
Fortunam victi, se non victoris, ad Argos
Esse relaturum, tantis obsistere cæptis
Invidiam Superum, qui fortia pectora semper
Illiciant, patriæque trahant natalis amore,
Indecoresque viros, sine nomine velle reverti
Ad proprios ortus: indulto tempore, magna
Laude reversuros. Applaudit curia regi,
Promittitque suas in cuncta pericula vires,
Jussa secuturos proceres, et mobile vulgus,
Si modo blanditiis duras permulceat ⁹⁹ aures.

Ergo tribunali posito, ducibusque citatis,
In facie procerum, plebisque astante corona ⁹⁹
Cœpit Alexander: Recolentibus, inquit, amici,
Gestarum vobis ⁹⁹ titulos et nomina rerum,
Non mirum est, patrias animis occurrere sedes,
In quibus illustres decantet fama labores,
Et celebris vestras attollat gloria pugnas ⁹⁹.
Libera, Persarum veteri, jam patria per vos
Est exempta ⁹⁹, jugo, Phœnicem, Persida, Medos,
Armenios, Syriam vestri domuere lacerti:
Lydia, Cappadoces, Parthi, Cilicum juga vestro
Succubuerunt jugo, terras mihi vestra subegit
Asperitas plures, aliis quam regibus urbes
Lubrica sors dederit. Ergo si certa ⁹⁹ maneret
Terrarum (quas tam celeri virtute subegi)
Perpetuo mecum possessio, fœdera fixa:
O cives, vobis etiam retinentibus, ultro
Ad patrias urbes, dulcemque erumpere terram
Optarem, matrem, geminasque videre sorores,
Et parta pariter vobiscum laude potiri.

Sed novus est, nec adhuc firma radice tenetur
Imperii status, et nondum subeuntibus æqua
Barbaricis cervice jugum, victoria nutat:
Ergo brevi nobis opus assuetudine, donec
Barbara mollescant accepto tempore corda,
Et peregrina suos deponant pectora mores:
Nam mora maturat fruges, et musta statuto
Tempore mitescunt, quamvis expertia sensus.
Quod natura nequit, animos, rabiemque ferarum
Mulcet longa dies; sævum indomitumque leonem,
Vers. 3831.

A Mitigat humani, manus et vox blanda, magistri.
Vicistis Persas sed non domuistis et ipsi.
Armis, non morum cohibentur lege, futuri,
Quos modo præsentibus metuunt, absentibus hostes.
Et, licet extincto Persarum principe, multos
Hostis adhuc superest, Bessus patricida, retento,
Narbasanesque suos coeunt in prælia, regno.
Proh pudor! æternum nati servire clientes,
Per scelus extremum, parta ditione, cruentas
Extendunt ad sceptrum manus, sed sicut in ægris
Omnia corporibus, medici nocitura recidunt ⁹⁹:
Sic nihil a tergo quod discedentibus obstet,
Esse relinquendum, resecandumque arbitror esse ⁹⁹.
Quidquid obesse potest, regno post terga relicto.
Parva solet magnis causam præstare ruinis,
B Cum neglecta fuit modicæ scintilla lucernæ.
Tutior ut maneat hostis, nil est quod in hoste.
Despicias tuto, sit, quem neglexeris, ille
Fortior hoc ipso, multoque valentior hostis.

Vicimus idcirco Darium ut Besso patricidæ
Cederet imperium? procul hunc arcete furorem,
Terrarum domini, brevis est *vita*, *vixque dierum*
Quattuor, inter iter jacet ut divortia mortis
Quærere nulla queat Bessus patricida. Tot amaes,
Tot juga ⁹⁹ transistis, tot proculcastis hiatus,
Horrendosque lacus, tot saxa, tot invia vobis
Pervia fecistis, non vos mare dividit æstu
Fluctivago ⁹⁹, sed plana jacent, et plena triumpho
Omnia; vicina est, et in ipso limine palma,
C Vincendi restant pauci, memoranda per ævum
Gloria, cum servos, vestro ⁹⁹ mediante labore,
Audierit, domino pœnas solvisse perempto,
Credula posteritas, dignus labor Hercule: nullum,
Quem patris occisi condemnet opinio, vestras
Effugisse manus, hoc uno, miles, honorem
Perpetuare tuum, Persas, Asiæque favorem
Conciliare potes. Sic fatur ⁹⁹ dux, et ecce
Attollunt cuncti ¹⁰⁰, quæcunque in prælia, dextras,
Seque secuturos, per summa ¹ pericula, spondent
Unanimis, lætique senes, hilariisque juvenus.
Ergo avidus pugne tentoria vellere ² Magnus
Imperat, et rapido cursu bacchatur in hostes.
Vers. 3873

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

*Hircanos domat octavus, nec iniqua ferentem
Vota, pharetralam præsentat Amazona regi.
Uruntur gazæ Macedum, mirabile factu.
Detegitur Dymni facinus, sequiturque nefandus
In castris gemitus, oratio, morsque Philottæ.
Impius attrahitur, monstrum implacabile, Bessus,
Suspensusque pias manes patricida paternos.
Arma Scythis infert, quorum ³ legatio postquam
Nil agit, et monitu ⁴ non flectunt principis iram,
Gens invicta prius, victori subditur orbis.*

VARIE LECTIONES.

⁹⁹ præmulceat. ⁹⁹ caterva. ⁹⁹ nobis. ⁹⁹ laudes. ⁹⁹ erepta ⁹⁹ tanta. ⁹⁹ retinuant. ⁹⁹ ense. ⁹⁹ loca.
⁹⁷ fluctivago. ⁹⁹ nostro. ⁹⁹ fatus, et ecce paratas. ¹⁰⁰ equites. ¹ cuncta. ² vertere. ³ Macedo
⁴ monitus.

LIBER OCTAVUS.

Memnonis æterno deplorans funera luctu,
Tertia luciferos terras aurora per omnes
Spargebat radios, cum fortis et impiger ille⁶
Terrarum domitor, in cuncta pericula præceps,
Hyrcanos subiit, armato milite, fines.
Quos ubi perdomuit, vitamque cruentus, ab ipso
Narbasanes molli lingua *scribendo* recepit
Haud mora, visendi succensa cupidine regis,
Gentis Amazoniæ venit regia Thalestris,
Castraque virginibus subiit comitata ducentis :
Omnibus hæc populis, dorso quos Caucasus illinc
Circuit, hinc rapidi circumdat Phasidos amnis,
Jura dabat mulier, cui primo ut copia facta est
Regis, equo rapide descendit, spicula dextra
Bina ferens, lævum pharetra suspensa lacertum.

Vestis Amazonibus non totum corpus obumbrat,
Pectoris a lava nudantur, cætera vestis
Occupat, et celat celanda, nihil tamen infra
Juncturam genuum, mollis descendit amictus :
Læva papilla manet, sed conservantur adultis,
Cujus lacte infans sexus muliebris alatur,
Non intacta manet, sed adurit altera, lentos
Promptilus ut tendant arcus, et spicula vibrent.

Perlustrans igitur attento lumine regem,
Mirata est, famæ non respondere, Thalestris,
Exiguum corpus, taciturnaque versat apud se
Principis indomiti, virtus ubi tanta lateret ?
Barbara simplicitas a majestate venusti
Corporis, atque habitu veneratur, et æstimat omnes.
Magnorumque operum, nullos putat esse capaces,
Præter eos, conferre⁸ quibus natura decorum
Dignata est corpus, specieque beare venusta.
Sed modico præstat interdum corpore major
Magnipotens animus, transgressaque corporis artus
Regnat in obscuris præclara potentia membris.

Ergo rogata semel, ad quid regina veniret ?
Anne aliquid vellet a principe poscere magnum ?
Se venisse refert, ut pleno ventre regressa
Communem pariat a tanto principe prolem,
Dignam se reputans, de qua rex gignere regni
Debeat hæredem, fuerit si femina partu
Proditæ, materis potiatur filia regnis :
Si mas exstiterit, patri reddatur alendus.

Quærit Alexander sub eone vacare Thalestris
Militiæ velit ? Illa suum custode carere,
Causatur regnum, tandem pro munere noctem
Ter deciesque tulit : et quod quærebatur adepta
Ad solium regni, patriasque revertitur urbes.

Interea Bessus, sumpto diademate, Bactra
Vers. 3952.

Venerat⁷, ausus *nomen mutare, Scythisque*
Accitis, toto surgebat in arma paratu.
Æstuat auditis Macedo, sed inertia luxu
Et bello, partis tot rebus onusta, moveri
Agmina vix poterant : ergo⁹ (mirabile factu !)
Cuncta cremanda ratus, quæcunque moventibus
[arma]

Esse solent oneri, primo sua, deinde suorum
In medium proferre jubet. Spatiosa jacebat
Campi planities, ubi multo sanguine partæ
Exponuntur opes Arabum, Serumque labores,
Plaustraque diversis rerum speciebus onusta.

Ilis ubi congestis, rapta face, Martius heros
Ignem supposuit, et miscuit omnia flammis,
Ardebant dominis mirantibus omnia, quæ ne
B Arderent, toties accensis¹⁰ urbibus, igni
Restiterant, toties humero subeunte laborem,
Pertulerant avidas multo discrimine flammæ,
Non tamen audebant tanto sibi parta labore
Sanguinis effusi pretium, deslere quirites,
Seu vulgus ; cum regis opes, idem ureret ignis.

Hic ubi sedatus dolor est, dixisse feruntur
A curis gravibus, et sollicitudine magna
Consilio regis, ereptas esse cohortes :
Et quos subdiderat regina pecunia servos
Principis exemplo *libertos* esse per ignem

Jamque legebat iter, jam Bactra subire parabat
Exonerata manus, cum rex invictus, et hoste
Tutus ab externo, pene interfectus ab ipsis
C Consulibus Macedum, tamen intestina suorum
Devitavit¹¹ adhuc, Partis parcentibus, arma,
Et civile nefas. Erat inter regis amicos
Præcipuus, tota major legione¹² *Philottas*,
Parmenione satius, sine quo nil carmine dignum
Gessit Alexander, qui grande nefas¹³ *Cebalino*
Indice perlatum certis rationibus ad se,
Tres siluit luces, donec Metrone cruentum
Comperiente scelus, proprio cadit ense ligatis
Complicibus Dymnis : vincitur¹⁴ et ipse¹⁵ *Philottas*,
Creditus hoc¹⁶ uno perimi voluisse tyrannum,
Quod totos *tres ille dies* suppresserat hujus
Indicium sceleris : inducitur ergo revinctis
A *tergo* manibus, faciem velatus, in aulam.

Principis edicto populus convenerat armis
D Cinctus, et horrendo pallebat regia ferro :
Mussat tota cohors, tantique ignara tumultus
Cur accita foret, arrectis auribus hæret,
Donec Alexander sermone silentia rumpens
Detexit scelus, illatocque cadavere Dymni,
Vers. 3990

VARLE LECTIONES.

⁶ iste. ⁷ offerre quibus natura decorum ⁸ coverat. ⁹ igitur. ¹⁰ incensis. ¹¹ declinavit. ¹² reli-
gatur. ¹³ hic.

Subticuit primo, demum : Pene, inquit, ademptus A
Vobis, o cives, fortunæ munere vivo.

Regis ad hanc vocem, clamoso perstrepat aula
Turbarum fremitu, cunctis poscentibus hujus
Auctores ¹² sceleris, ut proderet ¹³. Ille : Quid? in-
[quit,

Ille mei patris, ille meus specialis amicus
Parmenio, tantoque aliis prælatus honore ¹⁴,
Tanti flagitii fuit auctor, et ipse * *Philottas*
Cum patre concipiens tam detestabile terris,
Et cælo facinus, Lycolaum ¹⁵ * *Demetriumque*
Et Dymnum, cujus corpus miserabile coram
Aspiciatis, socios delegit, et in mea ductor
Fata subornavit; rursus fera concio vocem
Intonat horrendam. *Metron*, * *Cebalinus* et index
Nicomæchus testès producti, criminis ortum
In medium referunt: subdit Mavortius heros:
Quo dominum obsequio, quo dilexisse videtur
Affectu patrem, qui cum scelerum hoc scelus, in-

[quit,
Resciret, siluit? quod non tamen esse regendum ¹⁷
Cæde liquet Dymni. Facinus * *Cebalinus* acerbum
Ut semel accepit, hora non distulit una;
Solutus non timuit, solutus non credidit istud
* *Parmenides*, sane patria ditone tumescit.
Quem quia præfeci *Medis*, majora superbus
Sperat, et aspirat ad summi ¹⁸ culmen honoris.

Forsitan hoc animi ¹⁹ dedit in mea fata * *Phi-*
[lotta,

Quod sine cognatis sum, nec mihi libera proles,
Nec superest genitor: Erras, funeste * *Philotta*:
Tot salvis Macedum ducibus, quorum agmina memot
Circumstare vides, Magnum ne dixeris orbem.
Ecce mihi ²⁰ fratres, quos intuo, ecce parentes,
Quod celat, quod Dymnus eum non nominat, inter
Participes sociosque doli, minus esse nocentem
Non facit, indicium est ducis, et terroris in illos
Prodere qui præsumunt ²¹, qui dum ²² de se fateantur,
De duce non audent ducti terrore fateri,
Multaque consuevit de me suspecta * *Philottas*
Et serere, et faciles præbere serentibus aures:
Se gaudere mihi, genitum quem Jupiter a se
Affirmabat, ait, miseris tamen esse dolendum,
Vivendum quibus est tanti sub principe fastus,
Excedente modum, et stadium mortalis arenæ ²³.

Et scivi, et silui nec eos ²⁴ fieri mihi viles,
Et contemptibiles aliis volui, quibus ante
Tot bona contuleram, sed jam temeraria lingua
Vertitur ad gladios: et quod conceperat ore,
Parturit ense manus; quo me conferre licebit?
Cui caput hoc credam? præfeci pluribus unum,
Cui vitæ et capitis commisi jura, sed unde
Præsidium petii, venit improvisa salutis
Pernicies, melius cecidissem Marte, futurus
Vers. 4031.

Hostis præda mei potius quam victima civis
Nunc servatus ab his, Macedo quæ sola timebat,
Incidit ²⁵ in lateris socios, et in agmina, quorum
Nec vitare manus, nec debuit arma timere.
Ergo, mei cives, vestri ²⁶ ad munimina civis,
Armaque confugio, liceat vos esse salutis
Auctores, salvus, vobis nolentibus esse
Nec volo, nec possum; si me servare ²⁷ velitis,
Vindicis officium prætendite, vindice pœna.

Hoc ubi persuasit, ira dictante, reliquit
Concilium, vinculumque jubet proferre * *Philottam*
Dicturum causam, ne judiciarius ordo
Dicatur vires tanti rectoris in aula
Amisisse suas: manibus stetit ille revinctis
Luridus, et vili ²⁸ velatus tegmine membra,
B Lugubris facie, multum mutatus ab illo,
Qui nuper princeps equitum, Magnoque secundus,
Nobilior ducibus, et magnificentior ibat,
Disponens acies, tractansque negotia belli.

Hoc habitu quondam Burchardum Flandria vidit
Solventem meritas, occiso principe ²⁹, pœnas:
Quem rota pœnalis pro tanto crimine torsit,
Totaque confregit, Ludwico vindice, membra.

Nutabat pietate cohors, animosque subibat
Parmenionis amor, tam clari civis amara
Conditio, qui cum viduatus prole gemella,
Hectore jam pridem, magnoque * *Nicanore*, nuper,
Jura dabat *Medis*: absente parente superstes
Tertius, et patrium solus solamen, iniquo

C Judice, barbaricis causam dicebat in oris.
Hærebant animi procerum, poteratque videri
Sævitiæ ³⁰ cessisse ³¹ rigor, cum prætor Amyntas
Regius, intuitus mentes pietate labare ³²
Pluribus objectis, cœpit damnare * *Philottam*,
Sopitamque ducum, dicendo resuscitat iram,
Sedatumque facit rursus crudescere vulnus.

Tunc vero attonitus labefacta mente * *Philottas*,
Avertensque oculos, a circumstante caterva,
Nec caput erexit, nec flexit luminis orbem:
Seu quia conciderat sceleris mens conscia tanti ³³;
Seu quia supplicii nutabat pressa timore.
Nec mora, mentis inops, super illum corrui. a quo
Ipse ³⁴ tenebatur: et demum mente recepta
Abstergens panno faciem ³⁵, vultumque madentem
D Fletibus: Insonti facile est, inquit, reperire
Verba, tenere modum, misero non est leve, cives:
Cumque sit in portu mens hinc mea, criminis ex-
[pers

Hujus, et in nullo sibi conscia, turbidus illinc
Me tumido fluctu, fortunæ verberet auster:
Inter utrumque situs, utriusque locatus in arcto,
Non video qua lege queam parere, vel hujus
Temporis articulo, vel mundæ a crimine menti:
Forti fortunæ pereo, si pareo, mentem

Vers. 4084.

VARIÆ LECTIONES.

¹² actores. ¹³ perderet. ¹⁴ amore. ¹⁵ Curt. Peucolaum. ¹⁷ silendum. ¹⁸ summum. ¹⁹ animum. ²⁰ mei.
²¹ possunt. ²² cum. ²³ habent. ²⁴ neque enim. ²⁵ decidit. ²⁶ vestra. ²⁷ salvere. ²⁸ vili faciem velatus
amictu. ²⁹ consule. ³⁰ segnitia. ³¹ cecidisse. ³² remissus. ³³ facti. ³⁴ ille. ³⁵ lacrymas.

Non sinit insontem fortuna potentior esse.
 Ilæc ³⁶ *secura* manet, in me parat illa *securim*,
 Hinc spes, inde metus, hinc salvus, naufragus illinc.

Præterea causam ingredior, sine iudice, cujus
 Intererat justæ meritum cognoscere causæ,
 Nec ³⁷ video cur absit, ei damnare nocentem
 Cum liceat soli, solusque absolvere possit.
 Absolvi nequeo, nisi causæ cognitor ipse
 Et iudex sedeat, quod vix continget, ut ipso
 Liberer absente, quo sum præsentem ligatus.
 Sed quamvis infirma hominis defensio victi
 Sit, qui censorem non instruit, imo videtur
 Arguere iniusti, tamen hoc, utcunque licebit,
 Mortis in articulo pro me allegabo, meique
 Non ero desertor, sed quo me crimine damnet
 Curia, non video, de conspirantibus unum,
 Vel de complicitibus me nemo fuisse fatetur.
 De me Nicomachus nihil expressit; * *Cebalinus*
 Plus, quam Nicomachus, a quo scelus audiit istud,
 Noscere non potuit, me rex tamen arguit hujus
 Criminis auctorem, sed qua ratione videtur
 Subticuisse caput cædis, scelerisque magistrum?
 Quemque sequebatur tanto in discrimine Dymnus?
 Non verisimile est, alieno parcere quemquam,
 Qui sibi non parcat, e contra credere dignum est
 Ut se majori tueatur nomine: Dymnum
 Inter participes prius expressisse * *Philottam*.

Scripta ferunt Ithacum, cum furtum Palladis illi
 Ajax objiceret, raptamque in nocte Minervam,
 Tydidæ socio facinoræ ³⁸ excusasse decenter,
 Vel velasse suam Diomedis nomine culpam;
 Cumque * *Laertiadæ* rursus, simulasse furem
 Objiceret, bellique metu quæsisse latebras;
 Sit ³⁹ mihi, respondit, latebras quæsisse, pudori,
 Dum ratione pari crimen reputetur, Achillem
 Inter femineas timidum latuisse catervas.
 Cum tanto commune viro non abnuo crimen.

Sic ubi tractatur communis causa duorum,
 Interdum major solet excusare minorem,
 Dicite consulti juris, legisque ⁴⁰ periti,
 Qua ratione perit, mortem quo jure meretur,
 Quem nemo accusat? in quem nec fama laborat?
 Nec sua condemnat confessio? criminis hujus
 Nuntius in primis ⁴¹ nisi me * *Cebalinus* adisset,
 Non hodie traheret in causam, nemine nomen
 Accusante meum. Sed quod suppresseris, ad te
 Delatum facinus, quodque his rumoribus aures
 Clauseris, objicitur, quid ni ⁴²? Puerine querelis
 Est adhibenda fides? Minus est pretiosus, et absque
 Pondere sermo gravis, quem non gravis edidit au-

[ctor,

Rumoresque facit levitas auctoris inanes;
 Si Dymno socius culpæ, vel conscius essem
 Non sincerem sane vel me, vel criminis hujus

Vers. 4137.

A Participes prodi, *spatio* cum posset in illo
 Res peragi, clam, sive palam, poteram * *Cebalinum*
 Tollere de medio, ne regi nuntius iret
 Concepti sceleris, hujus moliminis ad me
 Delato indicio: post detectam mihi fraudem,
 Qua periturus eram ⁴³, ferro comitante penates
 Secretos adii, regisque cubilia solus.
 Non video cur distulerim scelus, an sine Dymno
 Ausus non fuero? Princeps erat illis cruenti
 Et dux consilii, sub eo latuisse * *Philottas*
 Creditur? Et Magno, regnum affectasse, perempto?
 Quem tamen e vobis corrupti munere, cives?
 Quem colui, de tot vobis impensius unum?

Sed scripsisse sibi me rex objecit, honori
 Congaudere suo, genitum quem Jupiter a se
 B Voce affirmabat, miseris tamen esse dolendum
 Vivere quos deceat tanti sub principe fastus.
 Vera fides, et amor, fiducia, consiliique
 Libertas veri, sed perniciose quibusdam,
 Sanaque, qua colui regem, correptio, vos me
 Decepistis: et hoc fateor scripsisse * *Philottam*:
 Hoc regi scripsi, sed non de rege; sciebam
 Dignius esse Jovem tacitis cognoscere ⁴⁴ votis,
 Et Superum stirpem, quam ac jactando, movere
 Contra se invidiam, procerumque lacessere bilem:
 Quid mihi, rex, toties pro te sudasse sub armis
 Profuit? et tecum pro te consumpta juvenus,
 Continuusque labor Martis? Quid in agmine fratres
 Anisisse duos ⁴⁵? nec patrem ostendere possum,
 C Præsentemque malis adhibere, nec audeo nomen
 Implorare patris, quia creditur ⁴⁶ hujus, et ipse
 Criminis esse reus, nec enim satis esse parentem
 Orbatum geminis, si non orbetur ⁴⁷ et uno
 Qui superest, natiq; rogis imponitur insons.

Ergo, chære pater, et ⁴⁸ tu pro me morieris?
 Et mecum? vitæque mihi tu causa fuisti,
 Qui tibi mortis ero? Rumpo tibi fila, tuumque
 Filius exstinguo senium? Cur ergo creabas
 Hoc in perniciem corpus tibi? Nonne creatum
 Perdere debueras? An ut hos ex stirpe maligna
 Perciperes ⁴⁹ fructus? miserabiliorne senectus
 Sit patris, natine magis miseranda juvenus,
 Ambigitur; vernis et adhuc venientibus annis
 E medio tollor, effeto sanguine patri
 D Spiritus eripitur, quem si fortuna morari
 Vel modicum sineret in obeso corpore, jure
 Poscebat natura suo. Sic fatur, et ecce
 Rex in concilium, ferro livente caterva,
 Stipatus rediit: tunc vero exterritus ille
 Supplicii mortisque metu, rursusque gelato
 Corpore ⁵⁰ lapsus humi moribundo languit ore.

Cæperat in proceres sententia serpere discors,
 Ancipitique ducum nutabant murmure partes,
 Censebantque alii perimendum more vetusto
 Vers. 4191.

VARIÆ LECTIONES.

³⁶ mens. ³⁷ nunc. ³⁸ furtum. ³⁹ si. ⁴⁰ legumque. ⁴¹ indicii. ⁴² quid enim. ⁴³ erat. ⁴⁴ agnoscere.
⁴⁵ meos. ⁴⁶ dicitur. ⁴⁷ orbatur. ⁴⁸ et propter me. ⁴⁹ demeter. ⁵⁰ pectore

• Parmenidem saxis, alii extorquere parabant ⁴¹
 Supplicio verum; quorum rex dicta secutus
 Aptari tormenta jubet; tortoribus ergo
 Exsertis manibus, in conspectuque ⁴² *Philottæ*
 Sævitiæ misero genus omne parantibus, ille:
 Non opus est, inquit, proceres, graviore flagello.
 Confiteor, volui. Sed cum gravioribus illum
 Afflicerent pœnis, cum jam lacer ossibus ictus
 Exciperet nudia, nec jam ⁴³ superasset in illo
 Vulneribus locus, exposuit tandem capitales
 Insidias, seriemque rei, facinusque, sed anceps
 Conjectura fuit, an tanta enormia de se
 Confessus fuerit, ut se *cruciatibus istis* ⁴⁴
 Eripiens, celeri finiret morte dolores.

O quam difficili nisu sors provehit actus
 Lubrica mortales? Et quos ascendere fecit
 Quam facile evertit! magno fortuna labore
 Fecerat excelsum media de plebe ⁴⁵ • *Philottam*
 Princeps militiæ factus, ductorque cohortis
 Parmenione satus, modico post tempore lapsus,
 Scandere dum quærit, fato damnatus ⁴⁶ et exsul
 Obruitur saxis, certat simul omnis in unum
 Volvere saxa manius, cujus manus ante movendi
 Castra dedit ⁴⁷ signum. Quam frivola gloria ve-

[rum!

Quam mundi fugitivus honor! quam nomen inane!
 Prælatas præesse volens, prodesse recusans ⁴⁸!
 Sex ubi, consumpto ⁴⁹ post tristia fata • *Philottæ*
 Præteriere dies, propero rapit agmina cursu
 In Bessum Macedo, nec destitit ille laborum
 Prodigus et patiens, fatalis malleus orbis,
 Donec ab Eoo, monstrum implacabile, tractu
 Attrahitur victus, præsentaturque furenti
 Bessus Alexandro, penitus velamine dempto
 Nudus, et inserta collo, pedibusque catena.
 Quem rex intuitus flammato lumine: Cujus,
 Besse; feræ rabies, vel quæ suggestit Erynnis
 Tam tibi grande nefas, ut promeritum bene regem
 Vincere auderes, regni que cupidine vitam
 Et patris, et domini, violento claudere ferro?
 Hæc ait, et fratrem Darii, quem corporis inter
 Custodes primum, terrarum eversor, habebat,
 Accivit, vinctumque pedes, et brachia, Bessum
 Tradidit; ille sacram longis cruciatibus illi
 Eripiens animam, stygias ad sacra sorores
 Advocat ⁵⁰, et placat fraternos sanguine manes,
 Affixumque cruci, jubet ire ad tartara Bessum.
 Exitus hic Bessi, qui dum conscendere tentat,
 Labitur; imperium dum quærit, et *impetrat* ⁵¹ in se
 Regreditur, domini ponens insignia servus.

At Macedo dudum sitiienti pectore regnum
 Affectans Scythiæ, pardis velocius agmen
 Ad Taniam transfert, qui vasto gurgite Bactra
 A regno Scythiæ dirimit, qui terminus idem
 Europam, mediis Asiæ interfluit undis.
 Vers. 4245.

A Gens ea Sarmatiæ pars est, si prisca meretur
 Fama fidem, montes et inhospita lustra ferarum
 Pro domibus, thalamisque colunt, questumque pe-
 [rosi,

Contentique cibus, quos dat natura, beatam,
 Ambitione sacra, nolunt corrumpere vitam:
 Dumque super Taniam metatus castra pararet
 Navigium Macedo, fluvium quo sole sequenti
 Transponendus erat, Scythicas bellator in oras:
 Ecce peregrino, Macedum tentoria, cultu
 Horrida cornipedum bis deni terga prementes
 Intravere viri, regi ⁵² mandata ferentes.

Quorum qui reliquis fuerat maturior ævo,
 Intuitus regem: Cupido si corpus haberes
 Par animo, dixit, mentique immensa petenti,

B Vel si, quanta cupis, tantum tibi corporis esset,
 Non tibi sufficeret capiendo maximus orbis,
 Sed tua mundanæ mensura excederet oras:
 Ortum dextra manus, occasum læva teneret,
 Nec ⁵³ contentus eo, scrutari et quærere votis
 Omnibus auderes, ubi se mirabile lumen
 Conderet, et solis auderes scandere currus
 Et vaga depulso moderari lumina Phœbo:
 Sic quoque multa cupis, quæ non capis, orbe sub-

[acto

Cum genus humanum superaveris, arma cruentus
 Arboribus, contraque feras, et saxa, movebis.
 Montanasque nives, scopulisque latentia monstra
 Non intacta sines, sed et ipsa carentia sensu
 Cogentur sentire tuos elementa furores.

C An nescis longo quod provocat æthera ramo
 Arboreum robur, firma radice, superbum,
 Quodque diu crevit, hora exstirparier una?
 Stultus, qui fructum dum suscipit, arboris altum
 Non vult metiri; videas, sublime cacumen
 Prendere dum tendis (postquam comprehenderit
 illu.)

Cum ramis ne forte cadas. Avium fuit esca
 Parvarum quandoque leo, rex ante ferarum
 Ferrum cuncta domans, atque omni durius ære
 Consumit rubigo vorax; sub cardine Phœbi
 Tam firmum nihil est, cui non metus esse ruinæ
 Possit, ab invalido, quis non dum navigat orbem
 Debeat occasum, motisque timere procellam?

D Quid nobis tecum? Non infestavimus armis,
 Contigimusve tuam, facturi praelia, terram.
 Qui sis, unde trahas genus, ad quid missus, et
 [unde,

Ignorare Scythias liceat fugientibus arma,
 Et strepitus hominum, nemorumque colentibus
 [ant. a.

Libera gens Scythiæ nihil appetit ulterius, quam
 Patria parens natura dedit, de munere cujus
 Nec cuiquam servire potest, nec, ut imperet, optat:
 Esse sui juris hominem, sua, seque tueri,
 Vers. 4295.

VARIE LECTIONES.

⁴¹ volebant. ⁴² cum nec. ⁴³ cruciamine longo. ⁴⁴ gente. ⁴⁵ damnatur. ⁴⁶ dabit. ⁴⁷ Prælatas, qui
 præesse cœvit, prodesse recusat! ⁴⁸ consumpti Philottæ. ⁴⁹ Convocat. ⁵⁰ imperat. ⁵¹ regis ⁵² non

Contentum esse suis, alienum nolle, beatum
Efficunt : ergo.⁶³ si quid quæsieris ultra,
Excedunt tua vota modum, finemque beati :
Nec ⁶⁴ tamen ignores mores, gentesque Scytha-

Sunt armenta Scythis, vomis, scyphus, hasta, sa-
[gitta :

Utimur his rebus, et amicos inter et hostes.
Dis vinum in sacra patera libamus, amicis
Parta labore boum largimur farra, sagitta
Eminus obruimus inimicos, cominus hasta.
Quæ te terra capit? quid sufficet tibi? Lydos,
Cappadoces, Syriam domuisti, Persida, Medos;
Bactra subegisti, nunc tendis victor ad Indos.
Proh pudor! ad nostras pecudes extendis avaras
Instabilesque manus, et cum tibi regna ministrent
Omnia divitias, tibi pauper inopsque videris.
Quid tibi divitis opus est? quæ semper avaris ⁶⁵
Esuriem pariunt, quanto tibi plura parasti,
Tanto plura petis, et habendis acrius ardes :
Sicque famem faciens, defectum copia nutrit.

Succurrine tibi, quam longo tempore Bactra
Te teneant? Populum hunc dum subjicis, ille re-
[bellat,

Nascitur ex bello victoria, rursus ab illa
Surgunt bella tibi, Tanaim transibis ut hostes
Invenias, Scythiamque tibi, quæ libera semper,
Subjicias, sed nostra tuis velocior alis
Paupertas, totius opes exercitus orbis
Et prædam, vehit iste tuus; nos pauca trahentes, ⁶⁶
Unde magis celeres hostes ⁶⁷ levitate fugamus,
Et fugimus, cum vero Scythas procul esse remo-
tos

A te credideris, intra tua castra videbis.
Cumque capi faciles, captosque putaveris ⁶⁸ ho-
[stes,

Elapsi effugient rapido velocius Euro :
Nulla Scythas inopes opulentia, nulla cupido
Allicit, hoc hominum genus oppida spernit, et ur-
bes,

Et deserta colit, humani nescia cultus.

Proinde manu pressa digitisque tenere recurvis
Fortunam memor esto tuam, quia lubrica semper,
Et levis est, nunquam poterit ⁶⁹ invita teneri.
Consilium ergo salubre sequens, quod temporis ⁷⁰
[offert

Gratia præsentis, dum prospera luditur a te
Alea, dum sceleris fortunæ numina nondum
Accusas, impone modum felicibus armis,
Ne rota forte tuos evertat versa labores.

Vestri ⁷¹ fortunam pedibus dixere carentem
Pennatasque manus et habentem brachia pingunt.
Ergo manus si forte tibi porrexerit, alas
Vers. 4341.

A Corripe, ne rapidis, quando volet, avoiet alis.
Denique si Deus es, mortalibus esse benignus,
Et dare quæ tua sunt, nunquam ⁷² sua demere de-
[bes.

Si similis nobis homo, te debes reminisci
Semper id esse quod es; stultum est, horum me-
[minisse

Ex quibus ipse tui es oblitus; habebis amicos,
Bella quibus non intuleris; fortissimus ⁷³ inter
Æquales, interque pares, est nodus amoris;
Æquales sunt, sive pares, qui nec tibi cedunt,
Nec sese excedunt, hi sunt, qui nulla cruentis ⁷⁴
Viribus inter se fecere pericula Martis ⁷⁵.

Esse tibi carosne putes ⁷⁶, quos vincis amicos?
Ante feret tellus stellas, septemque Triones
Abluet Oceanus, et siccum piscis amabit,
Quam servi ad dominum sit veri nodus ⁷⁷ amoris
Inter eos nulla est concordia, nam licet extra
Pax prætendatur, odio configitur intus;
Pacem vultus habet, agitant præcordia bella ⁷⁸.

Sic ait, et ⁷⁹ Macedo nihilominus agmine facto
Arma Scythis inferre parat, multoque labore
Flumine transmisso, collatis viribus, hostes ⁸⁰
Dejicit, et tandem, sed non sine cæde suorum,
Imperio Macedum Scythiam servire coegit.

Qualis in Alpibus annoso robore saxis
Astra petens abies, multosque inflexa per annos
Afflatus Euri, Zephyrum contempsit, et Austrum,
Quam si forte suo Boreæ de more fatiget
Spiritus, et toto tundat simul æra nisu,
Nil rami veteres illi, nil horrida musco
Robora proficiunt ⁸¹ sua, quominus obruta vent
Corruat, et prono tellurem vertice pulset.
Sic licet Assyrios, Medorum et Persidis arma
Fregissent, tamen ut Boreæ glacialibus alis
Ocior incubuit, et acerbior ille cruentus
Fatorum gladius, terrarum publica pestis,
Magnus Alexander, contractis viribus, illi
Succubuere Scythæ ⁸², Superos et fata secu. .

Hunc ubi finitimas ⁸³ dispersit fama triumphu
Garrula per gentes, extemplo corda pavorem
Hauserunt subitum, totusque perhorruit orbis,
Et matutino quæ sunt loca subdita Phæbo :
Quippe Scythas duris infractos viribus ante,
Audierant nuper Macedum ditione teneri ⁸⁴.
Non animi virtute pares, non viribus æquos
Credebant aliquos mundo superesse potentes,
Cum cecidisse Scythas, invictos ante, viderent.
Unde jugum Macedum multi subiere volentes.
Non magis arma ducis homines movere, suoque
Subjecere iugo, quam quod clementer agebat
Cum victis, etenim quos Magnus robore vicit,
Vinxit ⁸⁵ amore sibi, nec durus eis nec avarus
Vers. 4391

VARIÆ LECTIONES.

⁶³ igitur. ⁶⁴ non. ⁶⁵ avaro. ⁶⁶ parili. ⁶⁷ captosve. ⁶⁸ nunquamque potest. ⁶⁹ nostri. ⁷⁰ non quæ.
⁷¹ firmissimus. ⁷² cruenti. ⁷³ mortis. ⁷⁴ esse cave, tibi ne credas, quos. ⁷⁵ nexu. ⁷⁶ bellum.
⁷⁷ at. ⁷⁸ hostem. ⁷⁹ proficiunt. ⁸⁰ Viri fortunam et. ⁸¹ vicinas. ⁸² subactos. ⁸³ junxit.

Exactor, captos precibus, gratisque remisit,
Absolvitque reos, ut factu ostenderet isto,

A Se non ex iræ stimulis, cum gente tero
Sed de virtutum motu certamen inisso

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

*In nono Magnus collatis viribus Indos
Turbidus aggreditur; sed fata, deosque moratus
Armipotens Porus: specialis fœnda duorum
Mors juvenum placenti, partem turbavit utramque
Magnus ut hostilem⁸⁵ tenuit cum milite ripam;
Concurrere⁸⁶ acies, sed fracto denique Poro,
Franguntur reliqui, cum toto Oriente, tyranni.
Saltus Alexandri mirabilis; agmina Grajum
Seditione movet; mirabiliusque stupendæ
Propositum mentis, nova militi in arma cohorte.*

LIBER NONUS.

Ultima terribiles Macedum sensura tumultus
India restabat, multo sudore domanda,
Et gravibus bellis, quam dum petit ille deorum
Æmulus in terris, Clytus, * *Hernolaus*, et ejus
Doctor (Aristoteli præter quem nemo secundus)
Extremum clausere diem, documenta futuris
Certa relinquentes, etenim testatur eorum
Finis, amicitias regum non esse perennes.

India tota fere nascenti subdita Phœbo,
Eoum spectat, audaci vertice tractum;
At qua parte situm Libyes despectat, et Austrum,
Altius erigitur tellus, et in æthera tendit:
Cætera plana jacent, ubi magni nominis, a se
Caucasus emittit rapidis occursibus annes.
Sed reliquis, a quo sortita est India nomen
Indus frigidior; Australi parte, jugosis
Montibus invehitur, directo gurgite, Ganges,
Totius fluvii Orientis major, uterque
Turbidus, extensis Rubrum mare verberat undis.
Robora multa solo radicibus eruta, magna
Absorbet cum parte soli: si fortibus undis
Molle solum reperit, stagnat, tellusque fluentum
Insula facta bibit, intercipit *hic Acesinem*
In mare manantem, magnis occurrit uterque
Motibus, et rapido inter eos colliditur æstu⁸⁷.
Præterea, volucris famæ si creditur, aurum
Illa fluentia vehunt, gemmas, et cætera quæ sunt
Ulterius solito nostris pretiosa diebus
Gentibus Eois hinc est opulentia, namque
Iis ubi vulgavit ditatos mercibus Indos
Fama loquax, toto celeris discurrit⁸⁸ ab orbe
Natio, ridentes gemmas emotura, rubentis *

Vers. 4437

B Purgamenta freti, quæ parvi ponderis in se
Sola sibi fecit hominum pretiosa cupido⁸⁹.
Ergo ubi Pellæum, prolem Jovis, omnia mundi
Regna flagellantem, Macedum virtute suisque
Finibus appulsum stupefactis auribus Iudi
Accepere duces, coeunt formidine mersi⁹⁰
Muneribus placare ducem⁹¹, traduntque refertas
Divitiis urbes: sed in illis maximus oris
Solutus Alexandro, magno conamine, Porus,
Obvius ire parat; veluti cum parte revulsa
Alpini lateris ruit alta per ardua⁹² rupes,
Obvia confringens sinuoso turbine saxa,
Si vero stygios penetrans radice recessus
Instar ei montis occurrit saxea moles,
Fit fragor, et magnis configunt motibus ambo

C Audit Alexander armato milite Porum
Indorum fines, regnique extrema tumentem,
Armorum speciem toto prætere tendere nisu.
Oblatamque sibi, Poro mediante, triumphum
Adfore materiam gaudens rapit agmina cursu
Præcipiti, rapidumque petit festinus Hydaspen;
Cujus, disponens acies, in margine ripæ
Ulterioris, erat collecto⁹³ robore Porus:
Major et horridior reliquis elephantibus ipsura
Bellua terribilis, immensa mole, vehebat,
Humanique modum transgressum corporis, auro
Arma tegunt regem, niveo distincta metallo:
Par animæ membris, et quanto corpore cunctos
Excedit, tanto est reliquis præstantior⁹⁴ Indis.

D Terrucrat Græcos non tantum turbidus hos is,
Sed vehemens fluvii rate trajicienda vorago:
Instar erat maris undis: ni, speciesque profundi,

Vers. 4469.

VARIE LECTIONES.

⁸⁵ hostilis — ripas. ⁸⁶ Succurrere. ⁸⁷ ictu. ⁸⁸ decurrit. ⁸⁹ nitentis. ⁹⁰ libido. ⁹¹ mista. ⁹² deum.
⁹³ avia. ⁹⁴ callato. ⁹⁵ prudentior.

Quatuor in latum stadiis diffusus Hydraspes.
Alveus altus erat, nusquam vada : transitus ergo
Navigio quærendus erat, sed barbarus hostis
Stabat ab opposito, qui tela simillima nimbo
In medium spargens, facta statione cupita,
De facili poterat naves avertere ripa.

Fluminis in medio terræ radicitus hærens
Insula vasta ⁹⁶ fuit, quo vecta natantibus ulnis
Arma ferens ibat, ab utraque cohorte juventus
Expertura suas parvo certamine vires ;
Exercebat enim modicæ discrimine sortis,
Qui gravis instabat, summi præludia casus ;
In castris Macedum, res non indigna referri ⁹⁸.

Corporibus similes, animisque fuere ⁹⁷ *Nicanor*
Et *Symachus* ⁹⁷, quos una dies, ut creditur, una
Ediderat terris, par militiæ labor ambos
Parque ligabat amor, belli discrimen inibant
Et ⁹⁸ lucro, damnoque pares, si saxa rotare
Tormento jussi ⁹⁹, si claudere mœnibus hostem,
Frangere si muros, junctis umbonibus ibant ¹⁰⁰.
Si frumentatum missi, si frangere ¹ fossis
Obsessos, hostem noctu si fallere, sive
Excubiis operam dare, si explorare latentes
Vallibus insidias, quæcunque pericula bellum
Objecisset eis dubiæ molimina ² sortis
Corporis atque animi socia paritate ferebant.

Horum ergo ³ virides animos animante juvena,
Nescio quid magnum, conceptum pectore tandem
Effutire parant; primusque : Videsne ⁴ *Nicanor*,
Acer ait ⁵ *Symachus*, quam fluminis obice parvo ⁶
Hæreat, et nutet invicti gloria regis ?
Audendum est aliquid, quod nos de margine ripæ
Hostibus expulsis nostra virtute coronet
Victrici lauro, vel si quid fata minantur,
Induat æterna, nudatos ⁷ corpore, fama.

Vix ea : cum rapto sermone ⁸ *Nicanor*, et ipse :
Hoc ego mente diu tacita, diis testibus, inquit,
Concepi, sed jam mora nulla, feramur in hostes,
Contenti levibus armis ; nec plura locuti
Accincti gladiis, rapidos mittuntur in amnes.
Lancea pone natat, ducibus committitur istis
Multa manus fluvio, quos ut vicina recepit
Insula, confusis resonat clamoribus æther;
Nam prædicta frequens loca jam possederat hostis :
Fit gravis occursus Inlorum ; grandinis instar
Tela volant, multasque serunt ⁹ per inania mortes.

At ¹⁰ *Symachus* qui forte prior transaverat hostes
Educto mucrone petit, sociusque ¹¹ *Nicanor*
Multo contendit vestire cadavere terram.
Jamque satis telis ¹² factum, jam tela rubeant
Martia, purpureis distincto flumine guttis,
Jam poterant juvenes merita ¹³ cum laude reverti,
Sed nullo contenta modo est temeraria virtus.

Vers. 4522.

A Dumque triumphatis insultant hostibus, ecce
Occulte subeunt plures morientibus, Indi.
Ilic dolor, hic plangens, Grajum, Macedumque
[ruinæ.

Sternitur Androgeos, regum generosa propago,
Occumbunt clari titulis, ter quinque quirites,
Quos longo genuit ereptos ¹⁴ Græcia luctu ;
Soli restabant, animo, non sanguine fratres
Grajugenæ, vitæ socii, mortisque futuri,
Quos ubi telorum præsit circumfluus imber,
Mentibus attonitis hæserè, quid esset agendum ?
Nam neque tela viris, neque lancea, quippe minu-

Utraque fracta jacent ¹⁵, ergo quæ sola supersunt
Arma, movent gladios, raptimque feruntur in ho-
[stes.

Sed reprimunt gressus teneris hærentia membris
Spicula, nec Martis opus exercere dabatur
Cominus ; ergo viri, quia jam suprema minari
Fata vident, orat, ut præmoriatur uterque,
Occumbatque prior, socioque superstitè, cujus
Cernere funus erat letho crudelius omni.
Objiciunt igitur sibi se, certantque vicissim
Alterius differre necem, dum se objicit alter.
Dum tamen hic illum, dumque istum protegit ille ¹⁶
Ecce giganteis abies excussa lacertis
Advolat, et mediis conatibus ¹⁷ arctat utrumque
Affigitque solo ; sic indivisa juvenus
Cuspide nexa jacet, sed nec diuturnius ¹⁸ ipsa
Morte resedit amor, amplexus inter, et inter
Oscula decedit, moriensque sua, sociique
Morte perit duplici, resolutò corpore tandem
Transit ¹⁹ ad Elysios, angusto tramite, campos.

Erexit Pori victoria visa suorum
Indomitum pectus, nec desperare coegit
Regem ²⁰ eversorem, contemptoremque pericli
Omnis, Alexandrum, sed quæ sibi transitus arte
Ad Porum pateat, tacito sub corde volutat.
Attalus unus erat, inter tot millia, regi
Persimilis, facie referens et corpore Magnum ;
Vestibus ornari rex imperialibus illum
Imperat, ut ripam teneat, speciemque videndi
Exhibeat Poro, regem cessare, nec esse
Ultra sollicitum, qua transitus arte paretur :
At rex præter aquam, Macedum statione relicta,
Longius abscessit, paucis, ut falleret hostem,
Contentus sociis : animosum numina magni
Propositum juvere ducis ; nam fusa ²¹ per orbem
Involvit cæcis nubes clementa tenebris,
Tantaque subjectas tenuit ²² caligo cohortes,
Alter ut alterius vix nosceret ora loquentis :
Hæc nubes aliis terroris origo fuisset,
Cum foret ignotum classis ducenda per æquor :

Vers. 4572.

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁶ magna. ⁹⁷ relatu. ⁹⁷ *Symmachus*. ⁹⁸ in. ⁹⁹ missi. ¹⁰⁰ instant. ¹ cingere. ² inclinamina. ³ igitur. ⁴ parvi. ⁵ viduatos. ⁶ ferunt. ⁷ gladiis. ⁸ mira. ⁹ electos. ¹⁰ sparsa jacent igitur. ¹¹ alter. ¹² connexibus. ¹³ diuturnus in ipsa. ¹⁴ tendit. ¹⁵ regum. ¹⁶ fusca. ¹⁷ textit.

Sed cum terreret alios obscurior aer,
 Confusus Macedo, sua tanquam occasio noctem
 Inducat, primam qua vectabatur in undas
 Imperat expelli ¹⁸ subducto remige navim.

Nec mora, certatim fluvio commissa quiritum
 Turba duces sequitur, ripæque appulsa carenti
 Hostibus, arma capit, armataque fertur in hostem.
 Porus adhuc aliam, quam cœperat ante lucri,
 Spectabat ripam qua regis veste coruscans
 Aitalus instabat ¹⁹ : cum Poro nuntius affert :
 Rectorem Macedum, et regni ²⁰ discrimen adesse.

Mox ubi lucidior excussit nubila mundus,
 Atque adversa phalanx, Phœbo percussa refulsit,
 Extemplo visus, equitum bis millia bina
 Hostibus objecit Porus, centumque cruentis
 Plaustra referta viris, qui tela simillima nimbo
 Late spargentes gemitum ²¹, mortemque pluebant.
 Sed quia perfusi terram violentia nimbi
 Mollierat, nec erat equitabilis area campi,
 Mole graves ²² currus, molli tellure, lutoque
 Hærebant, et erat minus utilis usus equorum.
 Econtra Macedo solita levitate, per Indos
 Strenuus invehitur, sequitur levis ala ruentem,
 Atque exserta manus; oritur confusio vocum,
 Et lituum clangor, sed ab illa tympana parte
 Castigata sonant, fervent hinc inde ruentes
 In mortem cunei, mortalia fila sorores
 Sufficiunt vix nere duæ, quæ tertia rupit ²³.

Primus Alexandro laxis occurrere frenis
 Ausus, anhelantem ²⁴ stimulis elephantæ fatigans
 Oppetit Enachides ²⁵, hasta confossus Hylton ²⁶,
 Perque tot objectos invictus et impiger hostes
 Ad Porum molitur iter, Mavortius heros :
 Quem, velut exstantem subjectis mœnibus arcem,
 Ut procul aspexit, elephantis terga prementem ;
 Inveni tandem, dignumque stupore, meoque
 Par animo discrimen, ait : Res ecce gerenda est
 Cum monstris mihi, cumque viris illustribus una.

Dixit et in lævum flexit ²⁷ vestigia cornu,
 Qua-gravior belli, Poro pugnante, tumultus
 Aeræ vexabat, sequitur bellator Ariston,
 Polydamasque ruit, ruit ictus Aristonis ense
 Rubrius, et proprio *rubefecit* sanguine terram.
 Polydamanta ratus proluxo evertere conto,
 Candaceus, volucri præventus ²⁸ arundine Glauci
 Oppetit, et terræ moriens immurmurat udæ.

Jamque Argiva phalanx medium perruperat agmen
 Indorum, et primis labefactis viribus, Indæ
 Nutabant acies, cum Porus in agmen equestre
 Jussit agi, magnis elephantibus turribus æquos.
 Sed tardum hoc animal, et pene immobile gressu,
 Nec volucres cursus æquare valebat equorum :
 Ergo levis Macedum manus occurrebat, et hoste
 Percusso, refugis ictus vitabat habenis,

Vers. 4626.

A Sed neque barbaricis, Martem exercere, sagittis
 Fas erat, arcus enim gravis, atque ingens nisi pri-
 [mum

Imprimeretur humo, nisi curvaretur ab imo,
 Non poterat flecti, jamque aspernantibus Indis
 Imperium Pori, quod sit titubantibus alis
 Cum ducis imperis metus acrior imperat, illi
 Extenuare aciem, turmas hi jungere, rursus
 Stare jubent alii; nec erat de millibus unus,
 In medium qui consuleret : tamen agmine Porus
 Disposito rursus, dispersa recolligit arma,
 Terribilesque oculis elephantibus objicit hosti.
 Nec minimum Graiis monstra incussere pavorem ²⁹
 Nec solum barritus equos, sed et horrifera aures
 Moverat humanas, tremulusque expaverat aer.

B At ³⁰ jam terrificus turbaverat agmina laxis
 Ordinibus stridor; et jam mandare parabant
 Terga fugæ modo victores : cum Magnis inertes
 Corripiens Macedum cuneos, equites Agriaños,
 Et Thracas, in monstra jubet convertere gressus
 Extemplo redeunt animi, positoque timore
 Mortis, in adverso crevit certamine virtus.
 Evacuat ³¹ pharetram manus, et fatalis arundo
 Non sine morte ³² volans, homines et monstra cru-
 [entat :
 Dumque avili quidam nimis incautique ³³ sequun-
 [tur .

Obtriti pedibus elephantum, certa relinquunt
 Defuncti documenta suis, ut protinus iustent.

C Anceps pugna diu Macedum fuit, haud sine multa
 Sanguinis impensa, donec vibrare secures
 Cœpere unanimes, solidosque pedes elephantum,
 Informesque artus ³⁴, falcato cedere ferro ;
 Ergo fatigati jaculis, tandemque cruentis
 Pressi vulneribus, uno simul impete vecti,
 Vectoresque ruunt; tunc vero exercitus amens
 Terga metu comitante fugit, Porumque serentem
 Missilium nimbos, et ab alto culmine monstri
 Spicula fundentem, medio velut æquore solum
 Destituere sui : sed cum premeretur ³⁵ ab omni
 Parte lacessitus hinc inde, novemque fatiscens
 Vulneribus lacer, inspiciens auriga tyrannum
 Languentem membris, stimulis elephantæ fatigat,
 Inque fugam vertit; profugo par fulminis, instat
 D Ira Dei Macedo, sed dum fugit imbre cruento
 Telorum confossus obit, genibusque caducis
 Rege magis posito, quam fuso, nobilis ille
 Procubuit *Bucephal*, qui tanto principe solo
 Solus erat dignus, cujus de nomine dictam
 Tempore post parvo, Pellæus condidit urbem.

Rex igitur dum mutat equum, Porumque, suos-
 [que

Tardius insequitur; sed frater Taxilis, Indis
 Qui præerat, rex ipse quidem sed deditus illi,

Vers. 4676.

VARIAE LECTIONES.

¹⁸ impelli. ¹⁹ astabat. ²⁰ rerum. ²¹ gemitus. ²² gravi. ²³ rumpit. ²⁴ cunctantem. ²⁵ Inachides.
 • Hylcon. ²⁷ torquet. ²⁸ præcinctus ²⁹ timorem. ³⁰ et. ³¹ exhaust. ³² cæde. ³³ incauteque. ³⁴ mu-
 nus. ³⁵ peteretur.

Quem cederat mundo regem fortuna, monebat
Sollicite Porum, fortunæ ut cederet, utque
Tam celeri, tam propitio se crederet ⁸⁰ hosti.
At Porus, quanquam marcescens corpore toto,
Deficeret sanguis, fausto tamen auspice, notam
Excitus ad vocem: Num ⁸¹ tu, prohi dedecus! inquit,
Taxilis es frater? qui transfuga meque, suumque
Prodidit imperium? Dixit, telumque, quod unum
Nondum corruerat manibus, contorsit in hostem,
Quod medio juvenis exceptum pectore, tergum
Rupit, et æterno sopivit lumina somno;
Seque fugæ rursus commisit; sed fera multis
Saucia vulneribus ⁸² penitus defectit, eumque
Hostibus objecit peditem, Magnoque sequenti
Qui ratus extinctum spoliari nobile corpus ⁸³
Imperat, at morsu spoliantes cœpit amaro
Attentare ⁸⁴ elephas, rursusque imponere tergo ⁸⁵
Seminecem, donec multis turgentia telis
Interius pepulere foras vitalia vitam.

At rex, cum ⁸⁶ Porum, quem jam credebat Averni
Immistum populis, erecto lumine vidit
Attollentem oculos, odium clementia vicit:
Et: Quæ, Pore, tuos, inquit, dementia sensus
Ebria pervertit? ut cum tibi nota mearum
Rerum fama foret, tu ⁸⁷ tanto perditæ fastu
Auderis mihi collatis occurrere signis?

At Porus: Quia quæris, ait, respondeo tanta
Libertate tibi, quantam mihi, Magne, dedisti
Quærendo prius: Ante malum certaminis hujus
Nemo erat in terris, quem posse resistere, quemve
Censerem mihi Marte parem, vel mente, meamque
Vim noram, et meritum, nondum tua fata, tuasque
Expertus vires, sed quam me fortior esses,
Eventus belli docuit, tibi vero secundus
Non minimum felix videor mihi, ne tamen isto
Attollas animum casu, quia viceris ipse.
Exemplum tibi sum, qui cum fortissimus essem
Fortius inveni, ne dixeris esse beatum
Qui, quo crescat ⁸⁸ habet: nisi quo decrescere possit
Non habeat, satius est non ascendere, quam post
Ascensum regredi, melius non crescere, quam post
Augmentum minui, gravius torquentur avari
Amissi memores, quam delectentur habendo.
Proinde tui cursus frenum ⁸⁹ moderare, caduca
Sunt bona fortunæ: stabilis ⁹⁰ ignara favoris.

Miratur Macedo fortunæ turbine regem
Infractum, victumque animum victoris habentem.
Ergo refrenata mutati pectoris ira,
Contra spem procerum, curavit prodigus ægrum,
Curatum fovit, confirmatumque benigne
Inter amicorum cœtus, numerumque recepit
Largius exhibuit, dilatavitque prioris
Imperii metas, tantoque exceptus honore

Vers. 4729.

A Est hostis, quantum sibi vix speraret amicus.
Postquam magnanimus Macedum victricibus ar-
[mis

Succubuit Porus, succumbere nescius ante,
Elatus Macelo, cui vix, cedentibus astris,
Prodiga tam celebrem dederat fortuna triumphum.
Quo famulante ⁹¹ sibi fines Orientis apertos
Censebat, laxis propere festinat habenis,
Orbis in extremas convertere prælia gentes
Oceanique suis populos adjungere castris.
Ocior ergo Notis, Indos, extremaque mundi
Climata subjiciens, populos, regesque pererrat,
Nec minus humanis portenti mentibus infert,
Terrorisve minus nocturni fulminis ⁹² igne,
Quem sequitur fragor, et fractæ collisio nubis,
B Et vaga, pallentem motura tonitrua mundum
Mentem præteritæ memorem terrentia culpæ.

Ausa tamen fatis, Macedumque resistere famæ
Gens Sadracarum ⁹³ validis ⁹⁴ se mœnibus urbis
Inclusit, dubio metuens se credere Marti.
Aptari scalas jubet, et cunctantibus aliis ⁹⁵
Primus in oppositum galeato vertice murum
Invadit ⁹⁶ Macedo, sed erat locus arctus, ut ipsum
Vix caperet murus: sic ergo suprema tenebat
Ut magis hæreret, quam stare, cum tamen ipse ⁹⁷
Mille citaretur jaculis e ⁹⁸ turribus unus,
Nec Macedum quisquam gradibus succedere posse,
Quippe ascendentes removebat ab aggere missus
Missilium turbo, tandem discrimina, vimque
Telorum vicit ⁹⁹ pudor, et confusio frontis.
Nam mora subsidii poterat compellere lenti,
Dederet ut sese, vel morti forte vel hosti.
Festinant ergo ¹⁰⁰ certatim ascendere, vitæ
Pignore postposito, sed festinando morantur
Auxilium; nam dum certant evadere ¹⁰¹, scalas
Plus onerant, quibus effractis, ruit omnis ab alto
In se lapsa manus, et desperare coegit
Spem Macedum Magnus, quem solum stare videba
Tanquam in deserto fuerit desertus ab illis,
Jamque manus, clypeum quæ contorquebat ad ictus,
Lassa minabatur defectam, jamque monebant
Clamantes socii, celer ut resiliret, ut ¹⁰² ipsum
Exciperent: cum rex ausus, mirabile dictu,
Atque fide majus; saltu se præpete, dira
D Barbarie plenam præceps immisit in urbem,
Indignum reputans divino schemate princeps,
Tot clarus titulis, si tergum ostenderet hosti
Quæritur an fortis factio, an temerarius isto.
Rex fuerit? sed si contraria jungere cures:
Et fortis fuit, et factio temerarius isto.
Cumque capi vivus posset, perinjive priusquam
Surgeret, excussit fortuna potenter utrumque,
Et ¹⁰³ miro miranda modo protexit alumnus.

Vers. 4781.

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰ dederet. ⁸¹ non. ⁸² missilibus. ⁸³ pectus. ⁸⁴ Infestare. ⁸⁵ dorso. ⁸⁶ ut. ⁸⁷ in. ⁸⁸ crescit. ⁸⁹ tuos
cursus freno. ⁹⁰ stabilisque. ⁹¹ mediante. ⁹² fulguris. ⁹³ Q. Curt. Oxytracarum. ⁹⁴ valida. ⁹⁵ illis.
⁹⁶ Evasis. ⁹⁷ ille. ⁹⁸ ex. ⁹⁹ vincit. ¹⁰⁰ igitur. ¹⁰¹ invadere. ¹⁰² et. ¹⁰³ Sed.

Sic tenim corpus Macedo libaverat, ut se
Exciperet pedibus : stans ergo lacessere pugnam
Cœpit, et a tergo, ne posset ab hoste necari ⁶⁰,
Magnipotens fortuna duci ⁶¹ præviderat ante.

Stabat enim laurus annoso stipite, tanquam
Nata duce Macedum vetulis defendere ramis.
Cujus ⁶² ut applicuit trunco insuperabile corpus,
Ultio cœlestis clypeum circumtulit, ictus
Telorum excipiens, cumque omnes eminus unum
Impeterent, propius accedere nemo, manumve
Conferre audebat, celeberrima fama verendi
Nominis, edomitum jam dilatata per orbem
Pro duce pugnabat, et desperatio magnæ
Virtutis stimulus, et honestæ occasio mortis :
Sed clypeum jam missilium perfoderat imber,
Fractaque plangebatur saxorum turbine ⁶³ cassis,
Lubrica succiderant ⁶⁴ genua, et labefacta laboris
Pondere continui, vix sustentare valebant
Egregium corpus ; quod cum spoliare pararent
Qui stabant propius, hos sic mucrone recepit
Magnus, ut ante ipsum, vita fugiente jacerent
Exanimis gemini, quorum sic terruit omnes
Sadracas obitus, ut nemo lacessere deinceps
Cominus auderet, collato robore Magnum.

Ille tamen genibus exceptus ⁶⁵ corpus, ad omnes
Ictus expositum non ægre, tigridis instar,
Ense tuebatur, donec per inane sagitta
Accelerans, latus in dextrum, scelus ausa cucurrit;
Cujus ad introitum, crudo de vulnere tantum
Sanguinis emicuit, ut rex tremefactus, et amens,
Non posset telum nutanti evellere dextra.
Exsanguis igitur afflictici corporis artus
Applicuit lauro moribundus, et arma remisit.
Accurrens ⁶⁶ alacer jaculum qui miserat, Indus,
Exanimum credens regem, spoliare parabat.
Quem simul ac sensit, corpus regale profana
Attractare manu Macedo : Proh dedecus, inquit,
Nonne ⁶⁷ duce Macedum nosti ? nec plura locutus
Languentem revocans animum, nudum latus hostis
Subjecto mucrone fodit ⁶⁸, jungitque duobus
Exanimum ⁶⁹ sociis : Talem decet ire sub umbras,
Inquit Alexander, talis mihi nuntius esto.
Dixit, et ut moriens invictus dimicet ante,
Quam sacer in tenues erumpat spiritus auras,
Se clypeo, et lauri ramis attollere tentat;
Sed neque sic proferre potens venerabile corpus
Poplite succiduo rursus procumbit, et hostem
Provocat, exserto si quis configere telo ⁷⁰
Audeat, et tantæ spoliū sibi ⁷¹ tollere palmæ.

Tandem alia muri vestigia parte secutus
Peucestes, pulsus propugnatoribus urbis,
Impiger irrumpens aditus et claustra, relecto
Ense supervenit, tremulo quem lumine postquam
Vers. 4834.

A Intuitus Macedo, jam non solatia vitæ,
Sed mortis socium ratus advenisse, tepenti
Excipit clypeo corpus, subit inde ⁷² Timæus,
Deinde ⁷³ Leonatus, et Ariston ⁷⁴, omnibus isti
Indis oppositi ⁷⁵, regem defendere totis
Viribus ardescunt ⁷⁶; sed dum tot millia soli
Rejicerent, cecidit præclarus ⁷⁷ Marte ⁷⁸ Timæus
Peucestesque gravi capitis discrimine læsus,
Deinde ⁷⁹ Leonatus, armis jacuere remissis
Ante pedes regis, jam spes in Aristone solæ
Unica restabat, sed et ipse ruentibus Indis
Saucius, haud poterat tantos inhibere furores.

Interea cecidisse duce, intra mœnia, rumor
Pertulit ad Græcos, alios tam dura timore
Fregisset, sed eos animavit fama, pericli
B Totius immemores, murum fregere dolabris,
Molitique aditum, spreto discrimine mortis,
Per murum fecere viam, perit obvia passim
Turba, cadit sine quo delectu sexus, et ætas
Omnis, Alexandro mortis, seu vulneris auctor
Creditur, occurrit quicumque, nec improbus iram
Deposuit gladius, donec superesse ruinæ
Desiit, et dextræ ferienti defuit hostis.
Nec mora, concurrunt avidi curare jacentem
Pellæum proceres, referuntque in castra deorum
Invidiam, cujus nudato vulnere, magnus
Inter doctores medica Critobulus ⁸⁰ in arte
Comperit hamata percussus cuspidem regem,
Non ⁸¹ posse educi, nisi vulnus docta secando
Augeret manus, et ferrum, multumque cruoris
C Ne traheret fluxum, cuspidem retracta, trementi
Mente verebatur; igitur cum fata videret,
Si male curaret regem, sibi triste minari,
Inque suum reditura caput mala, pectore stabat
Attonito, quem rex trepidum ut percepit amictu
Siccantem ⁸² lacrymas, et captum mente : Quid, in-
[quit,

Exspectas (cum sit hoc insanabile vulnus)
Me saltem lento moriturum ⁸³ absolvere letho?
Cumque mihi possis celeri succurrere morte,
An metuis ne sis fati reus hujus ? at ille
Sive nihil metuens tandem sibi, sive timorem
Dissimulans, supplex oravit, ut ipse tenendum
Præberet corpus, teli dum velleret hamos.
D Quippe levem ad motum quantumlibet adfore vitæ
Non leve discrimen. Non est ait, illic decorum
Vinciri regem, non est, Critolæ, teneri.
Liberata sit regis, et semper salva potestas.

Sic ait, et quod vix auderes credere, corpus
Præbuit immotum, neque ⁸⁴ vultus signa doloris
Contraxit, rugas; sed abacta cuspidem postquam
Largior erupit ⁸⁵ patefacto vulnere sanguis :
Offudit ⁸⁶ caligo oculos, animumque labantem
Vers. 4886.

VARIE LECTIONES.

⁶⁰ moveri. ⁶¹ viro. ⁶² Hujus. ⁶³ telorum grandine. ⁶⁴ considerant. ⁶⁵ excipit. ⁶⁶ decurrens.
⁶⁷ Mene. ⁶⁸ ferit. ⁶⁹ Exsanguem. ⁷⁰ ferro. ⁷¹ sic. ⁷² Q. Curt. Aristonus. ⁷³ expositi. ⁷⁴ ardebant.
⁷⁵ præclaro. ⁷⁶ Q. Curt. Critobolus. ⁷⁷ Nec. ⁷⁸ Celantem. ⁷⁹ periturum. ⁸⁰ non. ⁸¹ emicuit. ⁸² suffudit.

Suspendit tantus dolor, ut moribundus, ab illis⁸³
 Qui circumstabant, vix exciperetur amicis.

Quod simul acceptum est, oritur per castra tu-
 [multus

Fiebilis, et Macedum ruit in lamenta juventus,
 Confessi se omnes unius vivere vita.

Nec prius obtulit clamor, quam pollice docto
 Restrinxit fluxum *medicus medicantibus* herbis.
 Tunc demum somno licuit succumbere Magno⁸⁴.

Tunc demum accepta regis per castra salute
 Exsule mœstitia, turmas statuere per omnes
 Prodigia lætitiæ positis convivia⁸⁵ mensis.

Qualis in Ægæo, Borea bacchante, profundo
 Exoritur clamor, cum fracta puppe magister
 Volvitur in medios immerso vertice fluctus;
 Fit fragor, et similem timet unusquisque ruinam,
 Seque omnes anima periisse fatentur in una,
 Si tamen incolumem, revocare tenacibus uncis
 Ad⁸⁶ clavum revocare⁸⁷ queant, sonat aura tu-

[multu

Lætitiæ, et primum vincunt nova gaudia luctum.

Postquam, Pellæi curato⁸⁸ vulnere, pauci
 Effluxere dies, cum nondum obducta cicatrix,
 Posse videretur graviorem gignere morbum,
 Impatiens tamen ille moræ, parat arma repostis
 Gentibus Oceani, et celeres inferre sarissas.

Perdomitoque sibi nascentis cardine Phœbi,
 Quærere nescitum Nilii mortalibus ortum,
 Regibus Indorum Poro, Abisarique⁸⁹, juvante
 Taxile, navigii mandatur cura parandi.

Rumor ut attonitas implevit militis aures,
 Cumque fatigati, regisque, suæque salutis
 Consulerent proceres, cuncti velut agmine facto
 Conveniunt simul, et *Craterus generosus* ad ipsum
 Vota precesque ferens: tua, regum maxime, virtus
 Inquit, et esuries mentis, cui maximus iste
 Non satis eat orbis, quem proponunt tibi finem?

Vel quem sunt habitura modum? tua si tibi vilis,
 Ut nunc est, vel cara minus, pretiosa tuorum
 Sit saltem tibi, Magne, salus, gens omnis in istos
 Conspirat jugulos, lateat sub classibus æquor:

Cuncta venenatos acuant animalia dentes,
 Quælibet occurrat ignoto bellua vultu,
 Omnibus objice nos terræ, pelagique periculis,
 Dummodo te serves, dum tu tibi parcere cures.
 Ad nova tendentes semper discrimina, quis nos
 Invictos toties poterit præstare deorum.

Res ita se præbent, ut nulli fas sit in uno
 Semper stare gradu, sed quis spondere deorum,
 Audeat hoc, Macedum diuturnum te fore sidus?
 Quis te præcipitem per mundi lubrica possit
 Incolumem servare diu? cur te manifestis

Vers. 4956.

A Casibus objicis? ut capias ignobile castrum?

Cum labor et merces æqua sibi lance cohærent,
 In causis paribus, respondent præmia damnis.

Dulcior esse solet fructus, majorque⁹⁰ secundis
 Rebus, et adversis majus solamen haberi.

Esto tibi deinceps et nobis parcior in te,
 Objice nos cuivis portento, ignobile bellum,
 Degeneres pugnas, obscura pericula vita.
 Gloria quantalibet vili sordescit in hoste.
 Indignum satis est, ut consumatur⁹¹ in illis
 Gloria vel virtus, ubi multo parta labore
 Ostendi nequeunt. Eadem Ptolomæus, et omnis
 Concio⁹² cum lacrymis confusa voce perorant.

Non fuit Æacidæ pietas ingrata suorum,
 Atque ita: Non minimum vobis obnoxius, inquit,
 B Haud ingratus ero, non solum, quod scio nostram
 Vos hodie, proceres, vestræ præferre salutis;
 Sed quod ab introitu regni, vel origine belli,
 Erga me nullum pietatis opus, vel amoris
 Pignus omisistis, verum non est mihi prorsus
 Mens ea, quæ vobis, nec enim desistere coeptis,
 Aut bellum finire volo; non me capit ætas,
 Sed neque me spatium ætatis, vel legibus ævi
 Metior, excedit ævi mea gloria metas.

Hæc sola est, vestrum metiri qua volo regem.

Degeneres animi pectusque ignobile, summum
 Credunt esse bonum, diuturna vivere vita,
 Sed mundi rex unus ego, qui mille triumphos,
 Non annos vitæ numero, si munera recte

C Computo fortunæ, vel si bene clara retractem
 Gesta, diu vixi. Thracas⁹³ Asiamque subegi,
 Proximus est mundi mihi finis, et absque deo-

[rum

Ut loquar invidia, nimis est angustus hic orbis
 Et terræ tractus, domino non sufficit uni;
 Quem tamen egressus, postquam hunc subjecero

[mundum,

En alium vobis aperire sequentibus orbem,
 Jam mihi constitui; nihil insuperabile forti,
 Antipodum penetrare sinus, aliamque videre
 Naturam accelero, mihi si tamen arma negatis,
 Non possunt mihi deesse manus, ubicunque mo-

[vebor,

In *scena* mundi totius me reor esse,
 D Ignotosque locos, vulgusque ignobile bellis
 Nobilitabo meis, et quas natura removet
 Gentibus occultas calcabitis, hoc duce, terras;
 His operam dare proposui nec respicio⁹⁴ claram,
 Si fortuna velit, vel in his extinguere vitam.

Dixit, et ad naves socios invitat, at illi
 Ducat eos quocunque velit hortantur, et ecce!
 Nauticus exoritur per fluminis ostia clamor.

Vers. 4985.

VARIÆ LECTIONES.

⁸³ *ipsis.* ⁸⁴ *Magnum.* ⁸⁵ *solemnia.* ⁸⁶ *Et.* ⁸⁷ *reparare.* ⁸⁸ *curando.* ⁸⁹ *Q. Curt. Abisares.* ⁹⁰ *melicr-*
que. ⁹¹ *consumantur.* ⁹² *Cætus.* ⁹³ *Cretas.* ⁹⁴ *Ms. renuo.*

ARGUMENTUM LIBRI DECIMI.

*Oceanum Decimus audaci classe fatigat
Infernum natura chaos, civesque gehennæ
Conquestu, monituque⁹⁸ movet. Redit æquore Magnus
Oceano domito, mirandaque pectore versans,
Occiduum bellis proponit frangere mundum:
Navigiumque parat; sed territus orbis in unum
Confluit, et misso veneratur munere Magnum:
Qui licet invictus ferro, famulante⁹⁹ veneno,
Vincitur; et luteo resolutus corpore, tandem
Liber in ætherias vanescit spiritus auras.*

LIBER DECIMUS.

Sidereos vultus⁹⁷, et amicam navibus amnem
Præbuerat zephyrus; et jam statione soluta
Longius impulerat acclivis navita classem,
Ignarus quo tendat iter, vel quam procul absit
Hactenus Oceani populis, incognitus amnis.

Interea memori recolens natura dolore
Principis opprobrium mundo commune, sibi que
Qui nimis angustum terrarum dixerat orbem,
Arcanasque sui partes aperire parabat,
Gentibus armatis, subito turbata verendos
Canitie vultus, Hylen irata, novumque
Intermittit opus, et quas formare figuras
Cœperat, et varias⁹⁸ animas infundere membris
Turbida deservit, velataque nubis amictu
Ad Styga tendit⁹⁹ iter, mundique arcana secundi.
Quo se cunque rapit, cedunt elementa, suæque
Artifici assurgunt, veneratur pendulus aer
Numinis ingressum, terræ lascivia vernis
Floribus occurrit, solito mare blandius undis
Imperat, et tumidi tenere silentia fluctus;
Omnia naturam digne venerantur, et orant:
Ut sata multiplicet, fetusque, et semina rerum
Augeat, infuso, mistoque humore calori.

Ula suis referens grates, servare statuta
Jussit, et in nullo naturæ excedere metas.
Ad Stygæ discedo¹⁰⁰, mihi provisura, meisque,
Inquit, Alexandri, quem terra, fretumque perhor-

[rent¹

Eversura caput, vobis² commune flagellum
Dixit, et obscuros aperit telluris hiatus,
Tartareumque subit declivi tramite limen.

Ante fores Erebi, Stygiæ sub mœnibus urbis,
Liventes habitant, terrarum monstra, sorores:
Inter quas, antris aliarum mater opacis
Abscondit loculos, et coctum mille caminis,

Vers. 5029.

A Faucibus infusum siccis *ingurgitat*³ aurum,
Explerique nequit sitis insatiabilis ardor.
Subsannans alias, cunctis supereminet una
Dedignata parem flagrante Superbia vultu.
Mersa jacens ardente luto torquetur, et ardet
Pubetenus, totis exhausta Libido medullis.
Nauseat Ebrietas; Gula deliciosa ligurrit,
Et mendica suos consumit mersibus artus.
Immemor Ira sui est, et quo rapit impetus, illuc
Ebria discurrit, et se, sociasque flagellat,
Proditioque Doli comes, et Detractio maeri
Filia Livoris, quæ cum benefacta negare
Non possit, quocunque modo pervertere tentat,
Et minuit laudes, quas non abscondere⁴ fas est.

Pestis Hypocryseos marcenti livida vultu
B *Hic sedet*, et summus hodie Processus in aula,
Pestis adulandi, bibulis studiosa potentum
Auribus instillans animæ lethale venenum;
Huic aulæ vitio tanta est concessa potestas,
Ut rerum dominis humanas subtrahat aures.
Has ubi præteriens obliquo lumine vidit⁵
Rerum prima parens, urbis se mœnibus infert
Qua videt æternis animas ardere caminis.

Est locus extremum barathri devexus in antrum,
Perpetua fornace calens, ubi crimina punit,
Et sontes animas, ultricis flamma gehennæ;
Et⁶ licet unus eas atque idem torreat⁷ ignis,
Non tamen infligunt æquas incendia pœnas
Omnibus; hi levius torquentur, sævius illi;
Sic se conformat meritis cujusque gehenna,

C Ut qui deliquit levius⁸, levioribus ille
Subjaceat pœnis, et qui graviore reatu
Excessit gravius, graviorem sentiat ignem.

Sunt quibus excepta primi levitate parentis
Nulla fuit vitæ contagio, vel venialis;

Vers. 5064.

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁷ lacrymisque. ⁹⁸ mediante. ⁹⁹ fluctus. ⁹⁹ variis. ⁹⁹ vertit. ¹⁰⁰ descendo. ¹ perhorret. ² nobis.
³ ingurgitat. ⁴ pervertere. ⁵ fixit. ⁶ Sed. ⁷ terreat. ⁸ levibus.

His nihil, aut modicum poenæ vapor igneus infert. A
Sicut in æstivo cum tempore noxius agros
Sirius exurit, sub eodem lumine solis
Sanus lascivit, cruciatur, et æstuat æger.
Illic perpetuæ miscens incendia mortis,
Leviathan, medii stans in fornace⁹ barathri,
Ut procul inspexit Numen, fornace relicta,
Tendit eo, sed eam ne terreat, ora Colubri
Ponit, et in primam redit, assumitque figuram,
Quam dederat natura creans, cum sidere solis
Clarius intumuit, tantamque superbia mentem
Extulit, ut summum partiri vellet Olympum;
Quo dea conspecto : Scelerum pater, inquit, et ul-

Edidit antiquus serpens, quibus omne repressit
Murmur, et infernis indicta silentia poenis :
Umbrarumque graves jubet obmutescere p'actus.
Ergo ubi compressit gemitus, a pectore surgens
In medium, mandata deæ proponit, et addit.

Nam quis erit modus, o socii, et quæ meta fla-

[gell

[tor,

Hujus, ait, quo cuncta tremunt, prolixior illi
Si mora pro libitu frangendum indulserit orbi?
Ecce (sed id taceo) rupto parat obice terræ,
Tartareum penetrare chaos, belloque subactis
Umbrarum dominis captivos ducere manes ;
Est tamen in fatiis, quod abominor, adfore tempus
Quo novus in terris, quadam partus novitate,
Nescio quis nascetur homo, qui carceris hujus
B Ferrea subversis confringet claustra columnis,
Vasaque diripiens, et fortia fortior arma
Nostra triumphali populabitur atria ligno;
Proinde duces mortis, nascenti occurrite morti¹⁴
Et regi Macedum, ne forte sit ille futurus
Inferni domitor, letho præcludite vitam.

Vix ea ructarat, cum blando subdola vultu
Proditio surgens : labor iste brevissimus, inquit
Est mihi mortiferum, super omnia toxica, virus,
Quod nec testa capit, nec fusilis olla metalli,
Nec vitri species, nec vas aliud, nisi solum
Ungula cornipedis, dabitur liquor iste Falerno
Mistus Alexandro, præsto est occasio dandi,
Nam meus Antipater, Macedum præfectus, ab ipsis
C Cunaram lacrymis, prætereundum doctus amorem
Voce, sed occultis odium celare¹⁵ medullis,
Ad regem ire parat Babylona, citatus ab ipso,
Ut sub eo senium consumat, et aspera rursus
Perferat emeritus¹⁶ castrensium tædia vitæ :
Hoc ego, si dea sum, qua nulla potentior inter
Noctigenas, si me vestram bene nostis alumnam,
Illic famulante¹⁷, duci virus lethale datura
Evehor ad superos. Sic fatur, et omnis in unum
Conclamat tenebrosa cohors, laudatur ab omni
Provida concilio, quia¹⁸ sic studiosa pararet
Indomitum¹⁹ bellis armato frangere potu.

Nec mora Proditio faciem mutata vetustam,
Emergit tenebris, Siculumque per aera, pennis
Vecta venenatis, thalamum tandem intrat alumni,

D Quem satis instructum blando sermone relinquens,
In chaos æternum, solitasque revertitur urbes²⁰.

Namque reluctantem Pellæus classe minaci
Frægerat Oceanum, jamque indignantis undis,
Victor ab Oceano, Babylona redire parabat;
Constituebat enim miser, ignarusque futuri,
Dispositis Asiæ rebus, transferre sarissas,
Pœnorum in fines, Libyis exinde subactis
Finibus, Hispanas, quibus Herculis esse columnas
Fama loquebatur, ultra discedere²¹ metas,

Vers. 5170.

Quem matutini superantem lumine vultum
Luciferi tumor ætheria dejecit ab arce,
Ad te confugio tandem miserabilis, ad te,
Quem ne nulla tibi peridenti sidera sedes
Esset, in hac saltem terrarum nocte recepi.
Ad te communes hominumque, deumque querelas
Afferro, scis etenim quantis elementa fatiget
Motibus armipotens Macedo, qui classe subacto
Æquore Pamphylo, Darium ter vicit, et omnem
Confundens¹⁰ Asiam, Porum servire coegit
Indomitum bellis, nec eo contentus, Eoas
Vestigat latebras, et nunc vesanus in ipsum
Fulminat Oceanum, cujus si fata secundis
Vela regant ventis, caput indagare remotum
A mundo Nili, et paradisum cingere facta
Obsidione, parat, et ni tibi caveris, istud
Non sinet intactum chaos, antipodumque recessus,
Alteriusque volet naturæ cernere solem;
Ergo age, communem nobis ulciscere pestem.
Quæ tua laus, Coluber, vel quæ tua gloria? Primum
Ejecisse hominem? si tam venerabilis hortus
Cedat Alexandro? Nec plura locuta recessit.
Ille secutus eam dictis, promittit in omnes
Eventus operam, nec se desistere, donec
Inferni tenebris jungatur¹¹ publicus hostis.
Nec mora, rugitu tenebrosam concutit urbem¹²
Conciliumque vocat, jacet inveterata malorum
Planities, durata gelu, et nive saucia, cujus
Nec sol, indomitum, nec mitigat aura, rigorem.
Illic sontes animæ passim per plana jacentes
Mortis inauditæ torquentur agone, quibus mors
Est, non posse mori, quia quorum hic mortua vita
In culpa fuerit, ibi vivet semper eorum
Mors in suppliciis, ut qui hic delinquere vivus
Non cessat, finem moriendi nesciat illic.
Afflictus¹³ glacie, nivium de frigore transit
Ad prunas, pro supplicium miserabile! semper,
Et nunquam moritur, quem torquet carcer averni.

Illic ubi collecti satrapæ Stygis, et tenebrarum
Consedere duces, tria sibila gutture rauco

Vers. 5117.

VARIE LECTIONES.

⁹ fervore. ¹⁰ Confringens. ¹¹ mergatur. ¹² umbra. ¹³ Astrictus attritus. ¹⁴ morbo. ¹⁵ orastare.
¹⁶ emeritæ. ¹⁷ mediante. ¹⁸ quæd. ¹⁹ infractum. ²⁰ umbras. ²¹ descendere.

Occiduumque sibi bello submittere solem.
 Gentibus his domitis, animi sitientis in arce
 Concipere audebat, post hæc transcendere montes
 Velle Pyrenæos, armisque domare rebelles
 Gallorum populos, Rhenumque adjungere victis.
 Tunc demum patriam, Macedumque revisere fines,
 Alpibus abjectis agitabat, et inter eundem
 Italiam servire sibi, Romamque docere
 Græcorum portare jugum. Prætoribus ergo
 Præcepit Syriæ faciendæ quærere classis
 Materiam; delet acrias procumbere cedros
 Libanus, et virides adductas fluctibus²² ornos.
 In classem cedit omne nemus, stupet æthera²³ tellus
 Arboreis viduata comis, umbraque perenni,
 Miranturque novum nudata cacumina solem.

Quo tendit tua, Magne, fames? quis finis habendi?
 Quærendi quis finis erit? quæ²⁴ meta laborum?
 Nil agis, o demens! licet omnia clausuris uno
 Regna sub imperio, totumque subegeris orbem,
 Semper egenus eris, animum nullius egentem
 Non res efficiunt, sed sufficientia; quamvis
 Sit modicum, si sufficiat, nullius egebis.
 O facilem falli! qui dum parat arma, venenum²⁵
 Ejus ad interitum quod comprimat arma, paratur²⁶.
 Crescit avara sitis juveni, sed potio tantam
 Opprimet²⁷ una sitim. Nam prolixior ille scelestus²⁸
 Instructus monitis, ventisque advectus iniquis
 Venerat Antipater Babylonem, ubi cum patricidis
 Complicibusque suis, facinus tractabat acerbum.

Quis furor, o superi? quid agis fortuna? tuumne
 Protectum toties perimi patieris alumnus?
 Si fati decreta nequis mutare, volentis
 Ut pereat Macedo, saltem secreta revela
 Carnificum, potes auctores convertere lethi,
 Et fati²⁹ mutare genus, converte venenum
 In gladium, satius et honestius occidet armis,
 Is qui plus deliquit in his, sed forsitan armis
 Non potuere palam superi, quem vincere dirum
 Clam potuit virus; fuit ergo dignius illum
 Occultum sentire nefas, quam cedere ferro.

Ut³⁰ tamen ante diem extremum, quem fata para-

[bant,
 Omnia, rex regam, sibi subdita regna videret,
 Fecit eum famæ sonus, et fortuna monarcham.
 Tantus enim terror, et consternatio gentes
 Invasit reliquas, ut post domitos Orientis
 Totius populos, turbata medullitis omnis
 Natio contremere, longeque remota paveret
 Insula fluctivago quæcumque ineluditur æstu.
 Oblatis igitur, cursum flexura tyranni,
 Muneribus toto peregrina cucurrit ab orbe,
 Ad mare descendens pleniæ legatio velis.

Non dedignantur subdi Carthaginis arces
 Imperio Magni, sed et Africa tota, remoto
 Vers. 5223.

A Scribit Alexandro: Sese servire paratam:
 Scribit idem solo terrore coereita, quanvis
 Tuta situ, et multis pollens Hispania bellis.
 Totaque terrificum, misso diademate, quod vix
 Credere sustineam, veneratur Gallia regem:
 Mitescit Rheni rabies, positoque rigore³¹
 Teutonicus misto tendit Babylona Sicambro:
 Nec minor Italiae gentes servire coactas
 Invasit metus, et licet hinc natura nivosas
 Objiciat cautes, illinc maris obice tuta
 Continui maneat, tamen insuperabile Magno
 Nil credens, regis spontanea prævenit iram,
 Muneribus sedare datis Trinacria, montes,
 Infernosque lacus, proli servire Philippi
 Imperat, et scribit. Sed quid moror? omnis in unum
 B Natio concurrat, claras³² Babylonis et arces
 Æquore vecta petit, legatos inde videres
 Affluere, et naves rei um speciebus onustas
 Quadrupedumque greges, quo pervenisse loqua-

[cem
 Credere vix posses famæ præmobilis auram.

Magnus ut accepit, quia³³ confluxisset in unum
 Ipsius expectans³⁴ adventum territus orbis,
 Ardet adire locum mortis, remisque citata
 Classe Semiramiam tendit festinus ad urbem:
 Non aliter procul inspecto grege, tigris equorum,
 Cujus fulmineas urget³⁵ sitis aspera fauces,
 Excutitur stimulante fame, vivumque cruorem
 Immitis bibit, et laceros incorporat artus.

C Quam si forte sequens occulto tramite pungat
 Cuspide venator, plangit, fusoque per herban
 Immoritur sitiens nec adhuc satiata cruore.

Jam sibi Pellæus fatales, proh dolor! arces
 Agmine quadrato stipatus inibat, et ecce
 Obvia mirifico splendebat turba paratu;
 Occurrunt proceres, quibus ut comitantibus urbem
 Arduus intravit, sumpsitque insignia regni,
 Legatos jubet admitti, positumque monarcha
 Ascendens solium, victo sibi victor ab orbe.
 Munera missa capit, clypeum quem Gallia gemmis
 Miserat intextum; galeam Carthago pyropo
 Desuper ardentem; visumque sitire cruorem
 Teutonicus gladium; spumantem Hispania labris
 Cornipedem, vario distinctum membra colore,

D Aureaque attritis mandentem frena lupatis.
 Tortilis argento digitis intexta Cycloppum
 Traditur a Siculo veniens lorica Tyranno.
 Illis tamen acceptis, quot mundi regna, tot illi
 Tradita designant regum diademata regem:
 His variæ gentis cultus, his plurima miris
 Purpura texta modis, his quidquid ubique reper-

[tum est,
 Quod mentem alliciat, quod delectare tuendo
 Mortales oculos queat additur omne metallum,
 Vers. 5275.

VARIÆ LECTIONES.

²² adjectas viribus. ²³ æera. ²⁴ erit modus aut quæ..... ²⁵ paratur. ²⁶ quod comprimat. ²⁷ vene-
 num. ²⁸ scelestis. ²⁹ mortis ³⁰ Hoc. ³¹ furore. ³² clarasque Semiramidis arces. ³³ quod. ³⁴ ope-
 riens. ³⁵ urit.

Et lapidum splendor : his ut brevius ³⁸ loquar, or-
[bis

Junguntur ³⁷ totius opes, quibus illa receptis :
Gratia diis, inquit, quorum mihi parta favore
Regna, triumphantur ³⁸ quas nondum vidimus
[urbes.

Nec ³⁹ minor a vobis ⁴⁰ debetur gratia ⁴¹ cælo ;
Quod sine conflictu bellorum, quod sine nostri ⁴²
Sanguinis impensa Macedum certamina nondum
Cominus experti, nostræ cessistis habentæ :
Cui se si Darius posito diademate supplex
Commisisset, eo regnorum in parte recepto,
Sensisset nihil esse jugo mansuetius isto :
Porus in exemplo est, qua mansuetudine victis
Præsideam victor, ne dum parentibus ultro,
Quosque jugum nostrum vis nulla subire cogit
Subjectos mihi mortales, ita vivere salva
Libertate volo, ut jam non sit *servitium*, imo
Libertas, servire mihi, distinctio nulla
Libertatis erit, inter quos nemo rebellis.

Hæc ubi legatis breviter : conversus ad illos,
Egregia quorum virtute subegerat orbem :
Vos quoque, victores, quorum labor arduus, inquit,
Egit, ut in nostro conspectu terra sileret,
Præmia digna manent : dignissimus Hercule miles,
Hoc me rege meus, sed et hoc ⁴³ rex milite dignus,
Milite quem nec hiems fregit glacialibus oris,
Nec medius Libyæ torpentem reddidit æstus.
Indica vicerunt ⁴⁴ Macedum deserta catervæ,
His nostris ⁴⁵ manibus domitis lugentia monstria. C

Quid referam triplicem Dario vivente trium-
[phum ?

Memnona dejectum, Porique et Taxillis arma ?
Quid loquar informes nobis ⁴⁶ cessisse gigantes ?
Nunc quia nil mundo peragendum restat in isto,
Ne tamen assuetus armorum langueat usus ;
Oro ⁴⁷, quæramus alio sub sole jacentes
Antipodum populos, ne gloria nostra ⁴⁸ relinquat
Vel virtus quid inexpertum, quo crescere possit,
Vel quo perpetui mereatur carminis odas.

Me duce, nulla meis tellus erit invidia, vincit
Cuncta labor, nihil est investigabile forti :
Plures esse refert mundos doctrina priorum,
Væ mihi, qui nondum domui de pluribus unum.
Scitis enim, socii, quod ⁴⁹ cum mihi miserit olim
Roma per Æmilium regni diadema, mihique
Scripsit ut regi, opposita modo fronte, re-
[sumptis

Corribus, excedit corrupto fœdere pactum.

Nunc igitur nostris ne pars vacet ulla trium-
[pho,

Neve meis titulis desit perfectio, Romam
In primis delere placet. Dedit hoc ubi : solvit
Concilium, proni curru jam deside Phœbi.

Vers. 5324.

A Jam maris undisonis rota merserat ignea solem
Fluctibus, et præceps confuderat omnia tetro
Nox elementa globo, tenuit prodire volentes
In lucem stellas, solito lugubrior aer
Nocturnus lunam, noctique ⁵⁰ præcesse statuta
Sidera caligo, nubesque suborta repressit.

Ille nocte oculis Cynosuram nauta requirens
Nunc Helicen, vetitumque mari se mergere Plaz-
[strum,
(Cum nusquam auderet sine sidere flectere cur-
[sus *)

In medio latuit, prora fluitante, profundo.

Funus Alexandri mortis præsaga futuræ,
Omnia lugebant, moriturum flevit Olympus,
Quem modo nascentem signis portenderat istis.

B De cælo veri lapides cecidere, locutus
Agnus in Ægypto est, peperit gallina draco-
[nem :

Et nisi digna fide mentitur opinio vulgi,
Tecta patriæ, culmenque super, geminæ sibi toto
Qua peperit regina die, velut agmine facto,
Confluxere aquilæ, tot præsignatus ab ortu
Prodigiis Macedo, superi ! quo crimine vestrum
Demeruit, vitæ in tanta brevitate, favorem.

Sed si mortali contentus honore fuisset,
Si se gessisset humilem inter prospera, si sic
Dulcia fortunæ, velut ejus amara tulisset ;
Forsitan et gladium, et gladio crudelius omni
Vitasset, fato sibi disponente, venenum.

C Jam piger expleta flectebat nocte Bootes
Emeritos currus, teneræque infantia lucis
Sopierat tenebras, sed nec tunc lucis in ortu
Roscidus auroræ super herbam decidit humor :
Nec volucres cantu tremula sub fronde, canore
Prævenere diem : venturi præscia luctus,
Vocis amorigeræ citharam Philomela repressit ;
Luciferumque ferunt primum cessisse diei
Venturæ, et reliquis nondum cedentibus astris,
Primus in ⁵¹ occidui, versa vice, littora ponti
Flexit iter pronus, hebetique elanguit ⁵² ore
Tunc demum ⁵³ licet invitus, quia fata morari
Non poterat Titan, Nabathæis extulit undis
Armatum radiis caput, et nisi provida fati
Obstaret series, toto conamine currus

D Velle minabatur, flexo ⁵⁴ temone, reverti ⁵⁵

Siste gradum, venerande parens, et lucis, et
[ignis

Siste gradum, nisi luciferum converteris orbem
Exstinguet Macedum, tua Phœbe lucerna, lucer-
[nam :

Sed jam magnanimi fatalis venerat hora
Rectoris mensura caput, nec ⁵⁶ fata sinebant
Differri scelus ulterius, mundique ruinam.
-Eois redolens fragrabat ⁵⁷ odoribus aula,

Vers. 5375.

VARIÆ LECTIONES

³⁸ brevibus. ³⁷ adduntur. ³⁶ triumphatæ. ³⁹ Non. ⁴⁰ nobis. ⁴¹ gloria. ⁴² vestri. ⁴³ hic. ⁴⁴ ti-
d runt. ⁴⁵ vestris. ⁴⁶ vobis. ⁴⁷ Eia. ⁴⁸ vestris. ⁴⁹ quia. ⁵⁰ nocti præcesse. ⁵¹ ad. ⁵² relanguit.
⁵³ Sed tandem. ⁵⁴ verso. ⁵⁵ regressum. ⁵⁶ non. ⁵⁷ fulgebat.

Qua populus, procerumque sacer convenerat ordo. A
 Cum quibus, aut fando pars est consumpta dici
 Plurima, tum demum, cum donaretur⁵⁸ opimis,
 A duce muneribus, ditatis⁵⁹ vina ministris
 Circumferre jubet; et qui securus ab hoste
 In bellis⁶⁰ toties hostilia fuderat arma
 Et pater, et dominus cadit, et perit inter amicos
 Dirigit totum subita torpedine corpus,
 Vixque sui compos, demisso poplite, lecto
 Redditur, extemplo ferali tota tumultu
 Regia concutitur, nec dum proferre dolorem
 In medium audebant, quia fortunæ medicinam
 Adfore sperabant, quæ semper adesse ruenti
 Quoslibet in casus, consueverat. Ergo ubi venas
 Infecit virus, et mortis certa propinquæ
 Signa dedit pulsus, media sibi jussit in aula
 Aptari lectum, quo postquam exercitus amens
 Convenit, mistoque ducum manus incluta, vulgo,
 Undantes lacrymis, et arantes unguibus ora,
 Intuitus. Quis cum terris excessero, dixit,
 Talibus inveniet dignum? jam sufficit, orbem
 Terrarum rexisse mihi, satis axe sub isto,
 Prospera successit parentibus alea bellis;
 Jam tædere potest, membris mortalibus istam
 Circumscribi animam, consumpsi tempus et ævum,
 Deditus humanis satis in mortalibus hæsi,
 Haec tæcenus hæc. Summum deinceps rectorus Olym-

[pum,

Ad majora vocor; et me vocat arduus æther,
 Ut solium regni, et sedem sortitus in astris
 Cum Jove disponam rerum secreta, brevesque
 Eventus hominum, superumque negotia tractem
 Rursus in æthereas arces, superumque cohortem,
 Forsitan Ætnæos armat præsumptio fratres;
 Et dura⁶¹ Encelado laxavit membra Pelorus.
 Sub Jove decrepito, superosque et sidera credunt
 Posse capi ex facili, rursusque lacessere tentant.
 Et quia Mars sine belli discrimen abhorret:
 Consilio Jovis et superum, licet ipse reluctet,
 Invitus trahor ad regnum. Sic fatur, et illi
 Quærere cum planctu, lacrymisque fluentibus

[instant:

Quem velit hærelem, mundique relinquere regem?
 O, timus, inquit, et imperio dignissimus, esto
 Rex vester; sed vox postquam non adfuit, aurum
 Detractum digito Perdicæ tradidit, unde
 Præsumpsere duces, regem voluisse supremum
 In regni sibi Perdiccam succedere summa⁶².

Vers. 5419.

Nec mora vitalis resolutum frigore corpus
 Destituit calor, et luteo de carcere tandem
 Spiritus erumpens, tenues exivit in auras.
 Tunc vero in luctum dolor est resolutus amarum,
 Tunc vires habuere suas lamenta, nec ultra
 Mobilis horrendos suppressit turba tumultus,
 Non⁶³ tantus ciet astra fragor, cum quattuor axem
 Stelliferum quatiant, agitando tonitrua, fratres.

O felix mortale genus, si semper haberet
 Æternum præ mente bonum, sineque timeret,
 Qui tam nobilibus, media quam plebe citatis
 Improvisus adest, animæ discrimine magno
 Dum quæruntur opes, dum fallax gloria rerum
 Mortales oculos vanis circumvolat alis:
 Dum profugos petimus, qui nunc venduntur, ho-

B

[nores,

Verrimus æquoreos fluctus, vitamque perosi
 Et caput, et⁶⁴ merces tumidis committimus undis.
 Cumque per Alpinas hiemes, turbamque latro-

[num

Romuleas arces, et avaræ mœnia Romæ
 Cernere solliciti, si cursu forte beato
 Ad natale solum, patriamque revertimur urbem⁶⁵,
 Ecce repentinæ, modicæque occasio febris
 Dissolvit, toto quæcunque paravimus ævo.
 Magnus in exemplo est; cui non suffecerat orbis,
 Sufficit exciso de fossa narmore terra,
 Quinque pedum fabricata domus, ubi⁶⁶ nobile

[corpus

Exigua requievit humo, donec Ptolemæus,
 Cui legis Ægyptum in partem cessisse⁶⁷, verendi
 D. positum fati, toto venerabile mundo
 Transtulit ad dietam de nomine principis urbem.

Sed jam præcipiti mersurus lumine noctem
 Phœbus anhelantes convertit ad æquora cursus
 Jam satis est lusum, jam ludum incidere præstat,
 Pierides; alios deinceps modulamina vestra
 Alliciant animos, alium mihi postulo fontem,
 Qui semel exhaustis sitis est medicina secundæ.

At tu cujus opem pleno mihi copia cornu
 Fudit, ut hostiles possim contemnere linguas
 Suscipe Gualteri studiosum, magne, laborem,
 Præsul, et hanc vatis circum tua tempora sacræ
 Non dedigneris hederam conjungere mitræ.

D Nam licet indignum tanto sit præsule carmen,
 Cum tamen exucrit mortales spiritus artus
 Vivemus pariter, vivet cum vate superstes
 Gloria Guilhelmi, nullum moritura per ævum .

Vers. 5464.

VARIE LECTIONES.

⁵⁸ donarentur. ⁵⁹ ministros. ⁶⁰ bello. ⁶¹ duraque. ⁶² Typhæo. ⁶³ sum.nam. ⁶⁴ Nec. ⁶⁵ ut. ⁶⁶ pa-
 triumque revertimus orbem. ⁶⁷ qua. ⁶⁸ cecidisse.

Ms. Engelbergense sic claudit opus: Explicit Alexandris magistri Gualteri de Castellione. Scriptus fuit liber
 iste anno Domini 1277

Dum librum concludo, ecce, benevole lector, eorum imperio, quibus me parere oportet, injungitur, ne quid
 manus ex fide ms. exemplarium fecisse videar, ut versus etiam depravatos vel leviter mutatos, substitutis sed